

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

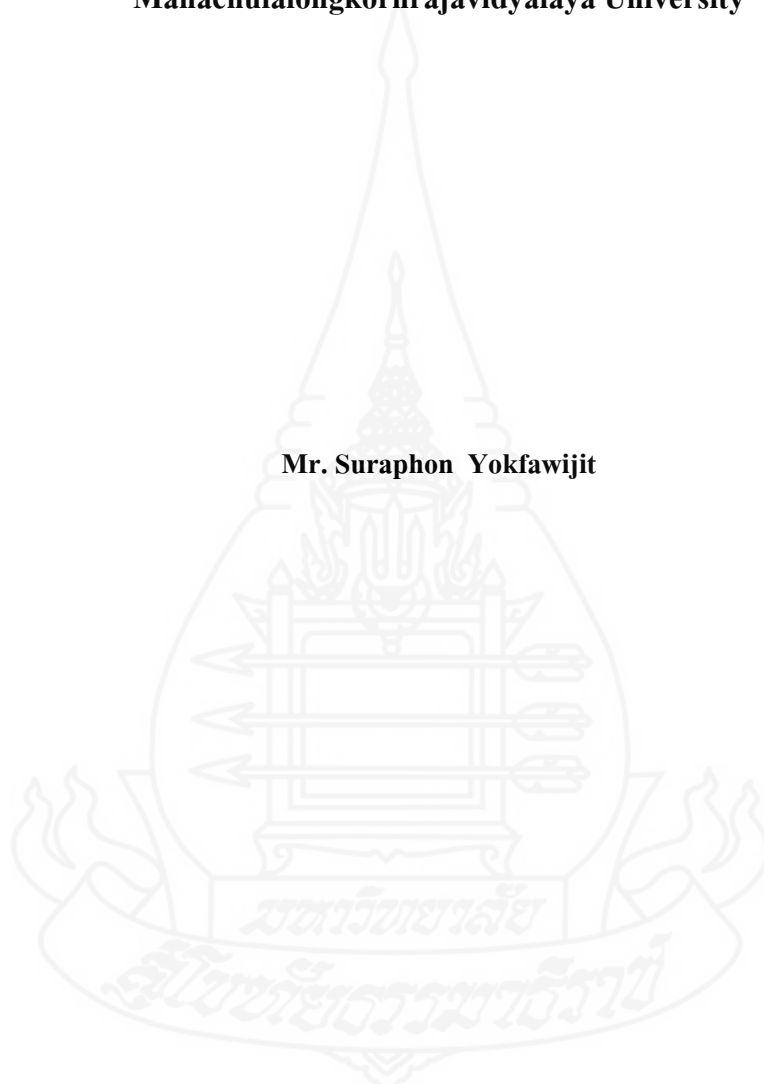
นายสุรพล หยกฟ้าวิจิตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา
พ.ศ. 2554

**An Evaluation of Bachelor of Arts Programme in Buddhism,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University**

Mr. Suraphon Yokfawijit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Educational Evaluation

School of Educational Studies

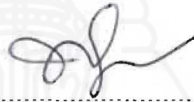
Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชื่อและนามสกุล นายสุรพล หยกฟ้าวิจิตร
แขนงวิชา การวัดและประเมินผลการศึกษา
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. สมคิด พรหมจู้
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนีย์ ชาติไทย

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2555

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

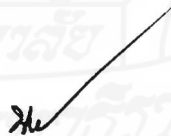
ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิชิต ฤทธิจรูญ)

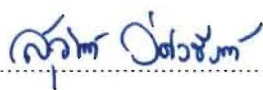
กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมคิด พรหมจู้)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนีย์ ชาติไทย)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัย นายสุรพล หยกฟ้าวิจิตร **รหัสนักศึกษา** 2512500402 **ปริญญา** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
(การประเมินการศึกษา) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ ดร. สมคิด พรหมจ้อย
(2) รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนีย์ ชาติไทย **ปีการศึกษา** 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา 2) ประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา 3) ประเมินกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา และ 4) ประเมินผลผลิตของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร 64 รูป/คน อาจารย์ 113 รูป/คน นิสิต 216 รูป/คน นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ 38 รูป และผู้ใช้บัณฑิต 25 รูป รวมจำนวนทั้งสิ้น 456 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม และแบบบันทึกข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความชัดเจน มีความเหมาะสมในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน 2) ปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินมี 5 ด้านคือ ด้านโครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท) โครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว) ด้านรายวิชาในหลักสูตร ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ และด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต ส่วนด้านที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคือ ด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ 3) กระบวนการของหลักสูตร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินมี 3 ด้านคือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการวัดและประเมิน ผล และด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต ส่วนด้านที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน 4) ผลผลิตของหลักสูตร พิจารณาจากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาและจำนวนผู้ออกกลางคันพบว่า นิสิตรุ่นที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2550 มีจำนวนทั้งสิ้น 918 รูป/คน มีผู้สำเร็จการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 594 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 64.71 ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิตพบว่าบัณฑิตมีผลการเรียนเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 2.00 ผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน

คำสำคัญ การประเมิน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Thesis title: An Evaluation of Bachelor of Arts Programme in Buddhism,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Researcher: Mr. Suraphon Yokfawijit; **ID :** 2512500402 ;

Degree: Master of Education (Educational Evaluation);

Thesis advisors: (1) Dr. Somkid Promjouw, Associate Professor,

(2) Dr. Tassanee Chatthai, Associate Professor, **Academic year :** 2011

Abstract

The objectives of this research were : 1) to evaluate the objectives of Bachelor of Arts Program in Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University 2) to evaluate the input of Bachelor of Arts Program in Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University 3) to evaluate the process of Bachelor of Arts Program in Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University and 4) to evaluate the output of Bachelor of Arts Program in Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

The sampling group were administrators 64, masters 113, students 216, students were practicum religious experience 38 and stakeholders consisted 25 of 456 persons in Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Instruments were the questionnaires and data inventory form The statistical for data analysis were the percentage, and standard deviation

The result of this research found that : 1) the objectives of Bachelor of Arts Program in Buddhism were clear and suitable in the higher level 2) The input of Bachelor of Arts Program in Buddhism were classified into 6 factors was higher level. When we focused in each factor we were found that 5 factors passed the evaluation with the higher level such as the structure of the program in structure 1 (Major-Minor), structure 2 (Major), the subjects in the Program, teachers and students but one factors did not passed the evaluation as the fair level was another supporting such as handbook program books media educational instruments location and study resources. 3) The process of Bachelor of Arts Program in Buddhism evaluated into 4 factors and 3 factors were passed the evaluation with the higher level there were program management, evaluation, religion practice, but one factors did not passed the evaluation was learning and teaching management and 4) the output of Bachelor of Arts Program in Buddhisim evaluated into 3 factors such as the efficiency of the graduated productivity when we focused at the number of students who graduated and who left the programmed during their studying. In the academic year 2550, there were 918 students admitted to this program. There were 594 students graduated or 64.71 percent, did not passed the evaluation. The educational achievement of the students found that grade point average greater than or equal to 2.00 passed the evaluation. The satisfactory in the 9 sectors satisfied quality of graduated students was higher level

Keywords: An Evaluation, Bachelor of Arts Programme in Buddhism,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชิต ฤทธิจรูญ รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรหมจ้อย และรองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ชาติไทย ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำงานวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดเสมอมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ ประธานกรรมการ ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณาให้หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วศิน กาญจนวนิชย์กุล อดีตอาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โยธิน ศรีโสภา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ 8 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมพร สุขเกษม ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนายพิมพ์ศักดิ์ พึ่งพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักงานสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่ได้กรุณาตรวจสอบแบบสอบถาม ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ผู้สนใจการศึกษาทั้งหมด

สุรพล หยกฟ้าวิจิตร

พฤษภาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	6
ขอบเขตการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	12
หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550	13
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	13
โครงสร้างของหลักสูตร	13
รายวิชาในหลักสูตร	14
การจัดการเรียนการสอน	21
การวัดและประเมินผล	21
ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร	22
แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร	25
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	43
กลุ่มตัวอย่าง	43
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	44
การเก็บรวบรวมข้อมูล	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	51
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม	51
ตอนที่ 2 ผลการประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	58
ตอนที่ 3 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	59
ตอนที่ 4 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	68
ตอนที่ 5 ผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	74
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	91
สรุปการวิจัย	91
อภิปรายผล	99
ข้อเสนอแนะ	111
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	119
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถาม)	120
ข สำเนาหนังสือขอความร่วมมือ	122
ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	124
ง คำอธิบายรายวิชา	168
ประวัติผู้วิจัย	186

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ 50
ตารางที่ 4.2	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้บริหาร จำแนกตามส่วนงานที่สังกัด อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์การบริหาร และภาระงานที่รับผิดชอบนอกจากงานบริหาร 51
ตารางที่ 4.3	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นอาจารย์ จำแนกตามอายุ 52
ตารางที่ 4.4	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนิสิต จำแนกตามส่วนงานที่สังกัด อายุ และวุฒิการศึกษาเดิมที่ใช้สมัครเข้าศึกษา ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 54
ตารางที่ 4.5	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ จำแนกตาม อายุ 55
ตารางที่ 4.6	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต จำแนกตามสถานภาพ 56
ตารางที่ 4.7	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินวัตถุประสงค์ ของหลักสูตร 57
ตารางที่ 4.8	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ของหลักสูตร โดยภาพรวม 58
ตารางที่ 4.9	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ด้านโครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท) 59
ตารางที่ 4.10	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ด้านโครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว) 60
ตารางที่ 4.11	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ด้านรายวิชาในหลักสูตร 61
ตารางที่ 4.12	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ด้านอาจารย์ 63
ตารางที่ 4.13	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ด้านนิสิต 65
ตารางที่ 4.14	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ 66

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ของหลักสูตร โดยภาพรวม	67
ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินกระบวนการ ของหลักสูตรด้านการบริหารหลักสูตร	68
ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินกระบวนการ ของหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน	69
ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินกระบวนการ ของหลักสูตรด้านการวัดและประเมินผล	71
ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินกระบวนการ ของหลักสูตรด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต	72
ตารางที่ 4.20 จำนวนและร้อยละของนิสิตที่รับเข้าศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษา	73
ตารางที่ 4.21 จำนวนและร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิตที่รับเข้าศึกษา ในปี 2550 และสำเร็จการศึกษาในปี 2554 (รุ่นที่ 56) และปี 2555 (รุ่นที่ 57)	74
ตารางที่ 4.22 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินความพึงพอใจ ต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยภาพรวม	74
ตารางที่ 4.23 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินความพึงพอใจ ต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประเมินตนเอง	75
ตารางที่ 4.24 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินความพึงพอใจ ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยผู้ใช้บัณฑิต เป็นผู้ประเมิน	79
ตารางที่ 4.25 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินความพึงพอใจ ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ เปรียบเทียบระหว่าง นิสิตประเมินตนเอง กับผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน	83

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการประเมินหลักสูตร 6

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นมนุษย์ ตลอดระยะเวลาที่ดำรงชีวิตอยู่บนโลกนี้ ด้วยเหตุนี้เมื่อปราชญ์ท่านกำหนดด้วยของมนุษย์ออกเป็น 3 ช่วง (ทองข่อย แสงสินชัย, 2540 : 147) คือปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย ท่านจึงกำหนดให้การศึกษาอยู่ในวัยต้นของชีวิต หมายความว่าในช่วงต้นของชีวิตท่านเรียกว่าปฐมวัยเป็นวัยเด็ก เป็นวัยที่ควรแสวงหาวิชาความรู้มาใส่ตน เพื่อความรอบรู้ในชีวิต ในช่วงกลางของชีวิตท่านเรียกว่ามัชฌิมวัยเป็นวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่ควรใช้วิชาความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาเป็นเครื่องมือประกอบอาชีพ แสวงหาทรัพย์เพื่อความมั่นคงในชีวิต ในช่วงปลายของชีวิตท่านเรียกว่าปัจฉิมวัยเป็นวัยผู้เฒ่า เป็นวัยที่ควรแสวงหาบุญกุศล ขวนขวายในการศึกษาและปฏิบัติธรรม เพื่อความสงบสุขทางใจในบั้นปลายของชีวิต หากคนใดในโลกไม่ได้ดำเนินชีวิตตามที่กำหนดไว้ การดำเนินชีวิตจะพบกับปัญหาอุปสรรคนานาประการ กล่าวคือ หากไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อถึงวัยผู้ใหญ่ต้องทำงาน จะขาดวิชาความรู้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพ และขาดทุนทรัพย์ในการดำรงชีวิต ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตก็จะไม่มี เมื่อล่วงเข้าสู่วัยชราที่ยิ่งประสบความทุกข์ยากลำบากไม่สามารถแก้ไขใดๆ ได้ ดังนั้น โคลงโลกนิติ (ทองข่อย แสงสินชัย 2540 : 148) จึงกล่าวไว้ว่า “ปางน้อยสำเหนียกรู้ เรียนคุณ ครั้นใหญ่ยอมหาทุน ทรัพย์ไว้ เมื่อกลางแก่แสวงบุญ ธรรมชอบ ยามห่อมทำไคได้ แต่ล้วนอนิจจัง” อนึ่ง การศึกษายังเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาและความเจริญของประเทศและประชาชน กล่าวคือ ถ้าประชาชนในชาติได้รับการศึกษาอย่างถ้วนหน้า จะทำให้การพัฒนาประเทศและประชาชนดำเนินไปได้โดยง่ายและพัฒนาได้เร็ว ประเทศและประชาชนย่อมมีความเจริญก้าวหน้าได้ดี หากไม่แล้วการพัฒนาประเทศและประชาชนจะดำเนินไปได้โดยยากและพัฒนาได้ช้า ประเทศและประชาชนย่อมล้าหลัง หากความเจริญมิได้ การศึกษาเมื่อแบ่งโดยคติโลกและคติธรรม สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทคือ การศึกษาทางโลก และการศึกษาทางธรรมหรือการศึกษาทางพระพุทธศาสนา การศึกษาทั้งสองประเภทมีความสำคัญอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เสมอเหมือนกัน แต่ในงานวิจัยเล่มนี้จะกล่าวเฉพาะความสำคัญของการศึกษาทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น

การศึกษาทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน มีความสำคัญมากต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนซึ่งส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการศึกษา

พระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรซึ่งเป็นศาสนทายาทซึ่งมีความสำคัญมากเป็นพิเศษ เพราะเป็นการหน้าที่ที่พึงกระทำโดยแท้ กล่าวคือ พระภิกษุสามเณรมีภารกิจหลักที่พึงกระทำอยู่ 2 อย่าง เรียกว่าธุระ ประการแรก คือกิจด้านการเล่าเรียน เรียกว่า คันถธุระ ประการที่สอง คือกิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วย เรียกรวมเข้าในวิปัสสนา เรียกว่า วิปัสสนาธุระ การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร นอกจากเป็นภารกิจหลักที่พึงกระทำแล้วยังเป็นการพัฒนาบุคลากรขององค์กรคณะสงฆ์ให้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ให้มีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ให้มีความสามารถในการสนองงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างศรัทธาให้อุทิศตนเองเป็นศาสนทายาท อันเป็นเครื่องค้ำจุนพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ในสังคม ไทยและในสังคมโลกสืบต่อไปตราบนานเท่านาน

การศึกษาพระพุทธศาสนามีวิวัฒนาการมายาวนานตั้งแต่สมัยพุทธกาลต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษาพระพุทธศาสนาแต่ละสมัยก็มีวิธีการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป การศึกษาพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลถือการฟังเป็นหลัก และท่านที่แสดงธรรม ส่วนมากจะนำพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไปแสดงแก่คนอื่นอีกทีหนึ่ง ทำให้ความเข้าใจธรรมอยู่ในแนวเดียวกัน แม้จะเป็นการแสดงด้วยตนเองแต่แสดงไปตามหลักที่แสดงไว้ ที่สำคัญคือ ท่านที่มีชื่อเสียงในการแสดงธรรมจะเป็นพระอริยบุคคลส่วนมาก ปัญหาการแสดงธรรมคลาดเคลื่อนจากพระพุทธวจนะจึงไม่มี นอกจากท่านที่เป็นปุถุชนเคยสร้างความสับสนขึ้นบ้าง แต่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องตรงตามหลัก ธรรมได้ เพราะพระเถระานุเถระทั้งหลายมีความรู้สึกรับผิดชอบในพระธรรมวินัยสูงมาก ใครประพฤติกะทำผิดไปจากพระธรรมวินัยจะมีการว่ากล่าวตักเตือนกันก่อน หากไม่ยอมเปลี่ยนความคิดเห็น จึงจะนำเรื่องนั้นเข้าสู่พุทธสำนักเพื่อทรงวินิจฉัย (พระโสภณคณาภรณ์, ระเบียบฐิติญาโณ 2529 : 70) การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแบ่งเป็น 2 สาย เรียกว่านักธรรมและบาลี นักธรรมก็แบ่งเป็นนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก เนื้อหาวิชาที่นำมาเรียนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ 1) ประวัติพระพุทธเจ้า 2) หลักธรรม 3) เรื่องของพระวินัย 4) เรื่องความแก่กระทู้ ในด้านบาลีมีการจัดเป็นบาลีชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ประโยค 1-2 ขึ้นไปจนถึงเปรียญ 9 ประโยค การศึกษาของ คณะสงฆ์ได้ปรับขึ้นเป็นระดับมหาวิทยาลัย โดยพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงประกาศตั้ง มหามกุฏราชวิทยาลัย ขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขึ้นที่วัดมหาธาตุ ทำพระจันทร์เป็นโครงการที่พิเศษยอดเยี่ยม แต่ผู้บริหารการศึกษาคณะสงฆ์ในสมัยนั้นไม่มีการดำเนินตามพระบรมราชโองการ เพิ่งมาจัดการศึกษาตามพระราชประสงค์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2489 และ พ.ศ.2490 นี้เอง (พระโสภณคณาภรณ์, ระเบียบฐิติญาโณ 2529 : 440 – 441)

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปัจจุบันมีการใช้หลักสูตรที่จัดระบบโครงสร้างหน่วยกิต ตามข้อบังคับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) ซึ่งต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรและทำการประเมินหลักสูตรทุก 5 ปี ทั้งนี้ เพื่อให้หลักสูตรมีเนื้อหาทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และตรงกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้บัณฑิต

การประเมินหลักสูตรมีความสำคัญมาก ต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร เพราะผลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเหมาะสม ไม่เหมาะสม และให้รู้จุดแข็ง จุดอ่อน และจุดที่ควรได้รับการแก้ไขในการใช้หลักสูตร เป็นแนวทางการตัดสินใจของผู้บริหารในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรได้เป็นอย่างดี และอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ผู้บริหารจะทำการปรับปรุงหลักสูตรเพียงบางประเด็นที่เห็นว่ามีความไม่เหมาะสมซึ่งควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนก็ได้ หรือจะทำการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรอย่างเป็นกิจลักษณะโดยรู้ใหม่ทั้งระบบก็เป็นการสมควร ทั้งนี้ ควรประเมินหลักสูตรอย่างถูกต้องตามมาตรฐานรูปแบบการประเมิน

การประเมินเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพสูง การประเมินเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงาน ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้นๆว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ/แผนงาน กล่าวคือ แผนงาน/โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการและแผนงานหรือไม่เพียงใด สามารถทำได้ทั้งการประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินขณะที่แผนงาน/โครงการกำลังดำเนินการอยู่ และการประเมินผลแผนงาน/โครงการหลังจากการดำเนินงานได้สิ้นสุดแล้ว (สมคิด พรหมจ้อย 2550 : 37) สำหรับรูปแบบประเมินทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลัก โดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler : 1943) ครอนบาค (Cronbach : 1973) และเคริกแพตทริก (Kirpatrick) 2) รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgemental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศ สำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าและโครงการนั้นได้แก่รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake : 1967) สคริฟเวน (Scriven : 1967) โพรวัส (Provus : 1971) 3) รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ เพื่อช่วย

ผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่รูปแบบการประเมินของ เวลช์ (Welch : 1967) สตฟเฟิลบีม (Stufflebeam : CIPP Model : 1968) อัลคิน (Alkin : 1967) (สมคิด พรหมจ้อย 2550 : 37, 50)

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจัดทำขึ้น เพื่อดำเนินภารกิจด้านการจัดการศึกษาสนองพระราชปราชญ์ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช พระองค์ผู้ทรงประสงค์จะให้เปิดสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ทั่วไป เปิดดำเนินการศึกษาในรูปแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2490 หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีเป้าหมายที่จะพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 9 ประการ กล่าวคือ เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550 : คำปรารภ) ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีหลักสูตรจำนวนทั้งสิ้น 29 สาขาวิชา รวมทั้งสาขาวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็น 1 ใน 8 สาขาวิชาของคณะพุทธศาสตร์ที่ผู้วิจัยกำลังทำการประเมินในครั้งนี้ด้วย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา เป็นสาขาวิชาที่มีการเปิดเรียนการสอนมากที่สุดในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นับได้ทั้งสิ้น 27 แห่งทั่วประเทศ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2551 : 52-66) ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้มีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีการดำเนินการมาเป็นระยะๆ คือ พ.ศ.2526, พ.ศ. 2538, พ.ศ.2542 และ พ.ศ.2550 โดยปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตทุกสาขาวิชา รวมทั้งสาขาวิชาพระพุทธศาสนาด้วย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550 : 449 - 462) ก่อนจะดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรแต่ละครั้ง ได้มีการวิเคราะห์หลักสูตร และเปรียบเทียบจำนวนหน่วยกิตในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ด้วยทุกครั้ง ซึ่งทำในนามของมหาวิทยาลัยและเป็นผลงานการวิจัยของบุคลากรในมหาวิทยาลัย

การประเมินหลักสูตรอย่างเป็นทางการเป็นระบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ทำในนามของมหาวิทยาลัยเคยมีการดำเนินการ 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการประเมินผลการใช้หลักสูตร

พุทธศาสตร์ บัณฑิต ฉบับ พ.ศ.2526 ในปี พ.ศ.2535 โดยคณะกรรมการบริหารวิชาการของมหาวิทยาลัย ซึ่งมี พระเมธีธรรมภรณ์, ประยูร ธรรมจิตโต รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการเป็นประธาน ได้ดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต ฉบับปีพ.ศ.2526 และนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต จนได้รับการอนุมัติเป็นหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต พ.ศ.2538 ให้ใช้เป็นหลักสูตรในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (สมบูรณ บัญญัติ : 2547) ครั้งที่ 2 เป็นการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต พ.ศ.2538 สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดย สมบูรณ บัญญัติ เมื่อปี พ.ศ.2547 ส่วนสาขาวิชาอื่น ๆ รวมทั้งสาขาวิชาพระพุทธศาสนา ยังไม่พบข้อมูลว่ามีการประเมินอย่างเป็นระบบและทำในนามมหาวิทยาลัยมาก่อน

ด้วยเหตุดังที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นี้ขึ้น เพื่อศึกษาว่าหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่ มีความจำเป็น ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขในส่วนใดหรือไม่อย่างไร โดยมีความประสงค์ จะทำการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งระบบ โดยจะดำเนินการประเมินใน 4 ด้าน คือ ประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ประเมินกระบวนการของหลักสูตร และประเมินผลผลิตของหลักสูตร เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาประกอบการตัดสินใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการบริหารจัดการ และกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้ดียิ่งขึ้น และให้เป็นที่ยอมรับของสังคมต่อไป

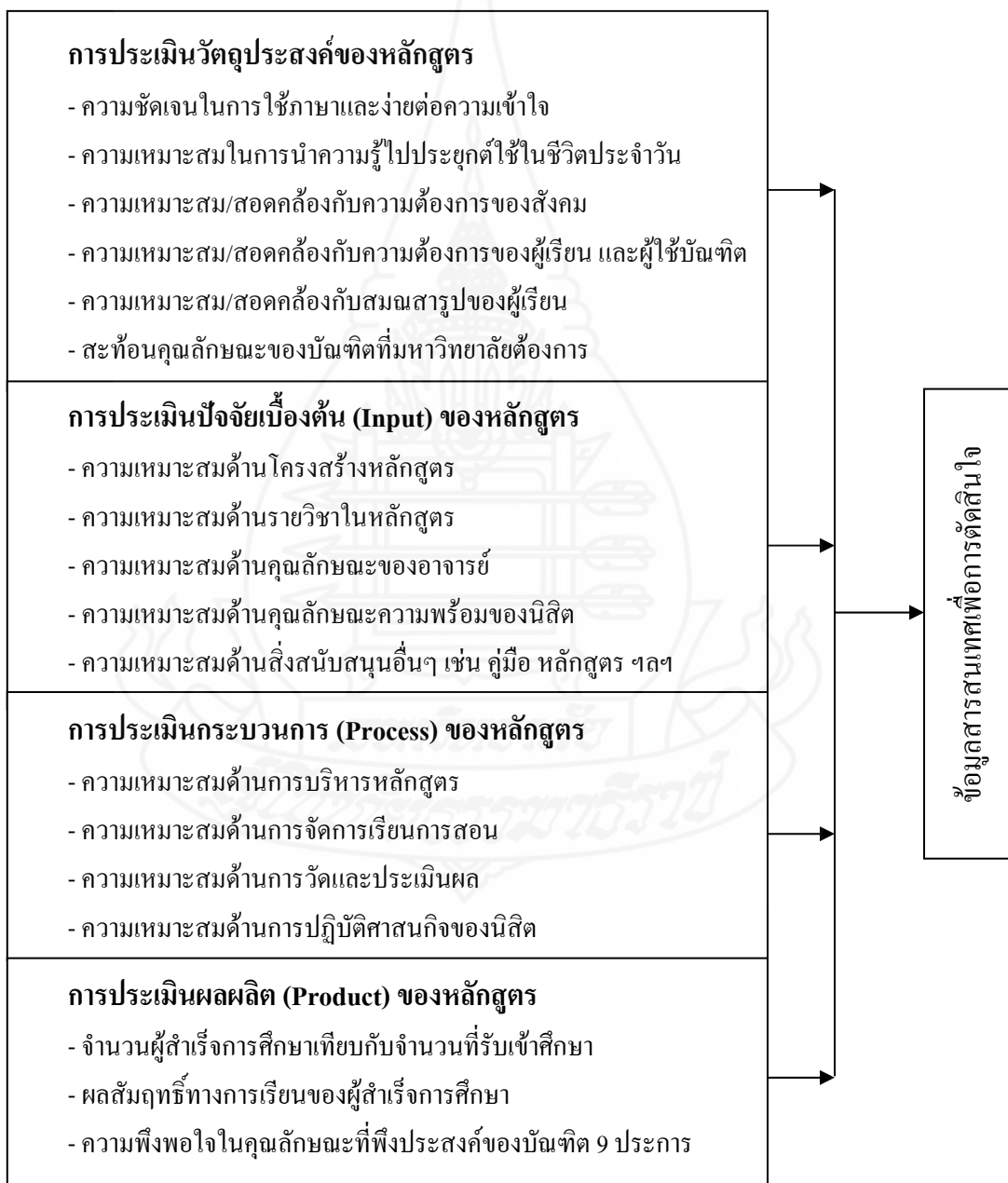
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2.2 เพื่อประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2.3 เพื่อประเมินกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2.4 เพื่อประเมินผลผลิตของหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยประยุกต์ใช้กรอบการประเมินตามรูปแบบชิป (CIPP Model) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ดังนี้

4. ขอบเขตการวิจัย

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในครั้งนี้ มีขอบเขตของการประเมินดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

4.1.1 ผู้บริหาร ได้แก่ คณบดีคณะพุทธศาสตร์ รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์ หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ รองผู้อำนวยการสำนักวิชาการ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ และหัวหน้าสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา และวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย รวมจำนวน 64 รูป/คน ศึกษาจากประชากร

4.1.2 อาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้บรรยายในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย รวมจำนวน 113 รูป/คน ศึกษาจากประชากร

4.1.3 นิสิต ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ทั้งที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย คือสุ่มเอาจากกลุ่มนิสิตที่จะเรียนจบหลักสูตรเป็นรุ่นแรก ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 216 รูป จากนิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ทุกชั้นปี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 1,077 รูป

4.1.4 นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ได้แก่ นิสิตที่ปฏิบัติศาสนกิจในปีการศึกษา 2553 ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย คือสุ่มเอาจากกลุ่มนิสิตปฏิบัติศาสนกิจที่สอบได้หน่วย

กิตติธรรมครบถ้วนตามโครงสร้างของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550 เป็นรุ่นแรก ได้แก่ นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ในสังกัดวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม จำนวน 38 รูป จากนิตปฏิบัติศาสนกิจทั่วประเทศ ในปีการศึกษา 2553 จำนวน 1,720 รูป

4.1.5 ผู้ใช้บัณฑิต ได้แก่ เจ้าคณะแขวง/ตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่รับ นิสิตปฏิบัติศาสนกิจเข้าฝึกปฏิบัติงานอยู่ตามวัดต่างๆ ในปีการศึกษา 2553 ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 รูป ซึ่งได้มาจากนิตปฏิบัติศาสนกิจที่แจ้งชื่อและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้แน่นอน จำนวน 38 รูป/คน

4.1.6 แหล่งข้อมูลทางเอกสาร ได้แก่ 1) เอกสารประชุมสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่องขออนุมัติปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิตรุ่นที่ 57/2555 2) พิธีประกาศปริญญาประจำปี 2554/2011 (ทำเนียบพุทธศาสตรบัณฑิตรุ่นที่ 56/2554) และ 3) ฐานข้อมูล MIS ระบบทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.2 ขอบเขตด้านตัวแปรที่มุ่งประเมิน

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550 โดยมีตัวแปรหลัก 4 ตัว มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นการตรวจสอบด้านความชัดเจน ความเหมาะสม ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

4.2.2 ประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร เป็นการตรวจสอบด้านความเหมาะสมของโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาในหลักสูตร คุณลักษณะของอาจารย์ คุณลักษณะความพร้อมของ นิสิต และสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ เช่น คู่มือหลักสูตร เอกสารตำราเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์การศึกษา สถานที่เรียน แหล่งเรียนรู้/ห้องสมุด

4.2.3 ประเมินกระบวนการของหลักสูตร เป็นการตรวจสอบด้านความเหมาะสมของการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต

4.2.4 ประเมินผลผลิตของหลักสูตร เป็นการตรวจสอบด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลการผลิตบัณฑิตโดยพิจารณาจากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเทียบกับที่รับเข้าศึกษา ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต และด้านความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ

4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในครั้งนี้ มุ่งศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2553 คือระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม 2553 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2554

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะที่ผู้วิจัยนำมาให้คำจำกัดความดังนี้

5.1 **หลักสูตร** หมายถึง หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550

5.2 **ประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตร** หมายถึง การตรวจสอบความชัดเจน ความเหมาะสม ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550 ซึ่งกำหนดไว้ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อผลิตบัณฑิต ให้มีความรู้และเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์วิพากษ์และวิจัยวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน 2) เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้นำสังคมด้านจิตใจและปัญญา และ 3) เพื่อผลิตบัณฑิตที่สามารถนำพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาชีวิตและสังคม

5.3 **ประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร** หมายถึง การตรวจสอบความเหมาะสมในด้านโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาในหลักสูตร คุณลักษณะของอาจารย์ คุณลักษณะความพร้อมของนิสิต และสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ เช่น คู่มือหลักสูตร เอกสารตำราเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา สถานที่เรียน แหล่งเรียนรู้/ห้องสมุด

5.4 **ประเมินกระบวนการของหลักสูตร** หมายถึง การตรวจสอบความเหมาะสมในด้านการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต

5.5 **ประเมินผลผลิตของหลักสูตร** หมายถึง การตรวจสอบด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลการผลิตบัณฑิตโดยพิจารณาจากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเทียบกับที่รับเข้าศึกษา ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต และความพึงพอใจคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ

5.6 **ผู้บริหาร** หมายถึง ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ทั้งในมหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย

5.7 **อาจารย์** หมายถึง อาจารย์ผู้สอนรายวิชาในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ทั้งในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย

5.8 **นิสิต** หมายถึง นิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ในปีการศึกษา 2553 ทั้งในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย

5.9 **นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ** หมายถึง นิสิตฝึกปฏิบัติงานเป็นเวลา ๒ ภาคการศึกษา ภายหลังสอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้างของหลักสูตร ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พุทธศักราช 2546

5.10 **ผู้ใช้บัณฑิต** หมายถึง พระสังฆาธิการตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาสขึ้นไป ผู้บริหารหัวหน้าหน่วยงาน/องค์กร ที่รับนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเข้าฝึกปฏิบัติงานอยู่ในวัด/โรงเรียน/หน่วยงาน/องค์กรต่างๆ

5.11 **พระสังฆาธิการ** หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นดังนี้ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะแขวง/ตำบล รองเจ้าคณะแขวง/ตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

5.12 **รูป/คน รูป** หมายถึง ประชากรที่เป็นบรรพชิต คน หมายถึง ประชากรที่เป็นคฤหัสถ์

5.13 **มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนกลาง** หมายถึง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งที่ตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ และที่ตั้งอยู่ที่ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

5.14 **วิทยาเขต** หมายถึง ส่วนงานระดับวิทยาเขตที่มีการเปิดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ รวม 8 แห่ง ประกอบด้วย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา และวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

5.15 **วิทยาลัยสงฆ์** หมายถึง ส่วนงานระดับวิทยาลัยที่มีการเปิดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดและอำเภอต่างๆ รวม 3 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

6.2 ได้แนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงกระบวนการบริหาร และปรับปรุง กระบวนการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา และสาขาวิชา อื่นๆ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

6.3 เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรพุทธ ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอื่นๆ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550

- 1.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- 1.2 โครงสร้างของหลักสูตร
- 1.3 รายวิชาในหลักสูตร
- 1.4 การจัดการเรียนการสอน
- 1.5 การวัดและประเมินผล

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

- 2.1 ความหมายของหลักสูตร
- 2.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
- 2.3 ลักษณะจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดี
- 2.4 การบริหารหลักสูตร

3. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร

- 3.1 ความหมายของการประเมิน
- 3.2 ความหมายของการประเมินหลักสูตร
- 3.3 ความสำคัญของการประเมินหลักสูตร
- 3.4 ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร
- 3.5 องค์ประกอบของการประเมินหลักสูตร
- 3.6 รูปแบบของการประเมินหลักสูตร

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร

รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550

จะกล่าวถึงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550 ในเรื่องวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาในหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550 กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ คือ

1.1.1 เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจัยวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน

1.1.2 เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้นำสังคมด้านจิตใจและปัญญา

1.1.3 เพื่อผลิตบัณฑิตที่สามารถนำพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาชีวิตและสังคม

1.2 โครงสร้างของหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 โครงสร้าง คือ โครงสร้างที่ 1 วิชาเอก-โท และโครงสร้างที่ 2 วิชาเอกเดี่ยว

โครงสร้างที่ 1 วิชาเอก – โท

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	30	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	104	หน่วยกิต
2.1 วิชาแกนพระพุทธศาสนา	30	หน่วยกิต
2.2 วิชาเฉพาะด้าน	74	หน่วยกิต
2.2.1 วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์	10	หน่วยกิต
2.2.2 วิชาเอก	46	หน่วยกิต
2.2.3 วิชาโท	18	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	6	หน่วยกิต
รวม	140	หน่วยกิต

โครงสร้างที่ 2 วิชาเอกเดี่ยว

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	30	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	104	หน่วยกิต
2.1 วิชาแกนพระพุทธศาสนา	30	หน่วยกิต
2.2 วิชาเฉพาะด้าน	74	หน่วยกิต
2.2.1 วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์	10	หน่วยกิต
2.2.2 วิชาเฉพาะสาขา	64	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	6	หน่วยกิต
รวม	140	หน่วยกิต

1.3 รายวิชาในหลักสูตร

1.3.1 โครงสร้างที่ 1 วิชาเอก – โท

1) หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	30	หน่วยกิต
------------------------	----	----------

นิสิตทุกคณะต้องศึกษาจำนวน 30 หน่วยกิต จากกลุ่มวิชาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8	หน่วยกิต
2) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	8	หน่วยกิต
3) กลุ่มวิชาภาษา	8	หน่วยกิต
4) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6	หน่วยกิต

(1) กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ 8 หน่วยกิต

    ก) วิชาบังคับ 4 หน่วยกิต

        000 101 มนุษย์กับสังคม 2(2-0-4)

        000 102 กฎหมายทั่วไป 2(2-0-4)

    ข) วิชาเลือก 4 หน่วยกิต

        000 103 การเมืองกับการปกครองของไทย 2(2-0-4)

        000 104 เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน 2(2-0-4)

        000 205 มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม 2(2-0-4)

        000 206 เหตุการณ์โลกปัจจุบัน 2(2-0-4)

(2) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ 8 หน่วยกิต

    ก) วิชาบังคับ 6 หน่วยกิต

        000 107 เทคนิคการศึกษาระดับอุดมศึกษา (2)(2-0-4)

000 108	ปรัชญาเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 109	ศาสนาทั่วไป	2(2-0-4)
000 210	ตรรกศาสตร์เบื้องต้น	2(2-0-4)

หมายเหตุ: รายวิชา 000 107 เป็นวิชาบังคับโดยไม่นับหน่วยกิต

ข) วิชาเลือก 2 หน่วยกิต

000 211	วัฒนธรรมไทย	2(2-0-4)
000 212	มนุษย์กับอารยธรรม	2(2-0-4)
000 213	ชีวิตกับจิตวิทยา	2(2-0-4)

(3) กลุ่มวิชาภาษา 8 หน่วยกิต

ก) วิชาบังคับ 4 หน่วยกิต

000 114	ภาษากับการสื่อสาร	2(2-0-4)
000 115	ภาษาศาสตร์เบื้องต้น	2(2-0-4)

ข) วิชาเลือก 4 หน่วยกิต ให้เลือกเรียน 1 ภาษา

000 116	ภาษาอังกฤษเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 117	ภาษาอังกฤษชั้นสูง	2(2-0-4)
000 118	ภาษาสันสกฤตเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 119	ภาษาสันสกฤตชั้นสูง	2(2-0-4)
000 120	ภาษาเวียดนามเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 121	ภาษาเวียดนามชั้นสูง	2(2-0-4)
000 122	ภาษาพม่าเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 123	ภาษาพม่าชั้นสูง	2(2-0-4)
000 124	ภาษามาลาย์เบื้องต้น	2(2-0-4)
000 125	ภาษามาลาย์ชั้นสูง	2(2-0-4)
000 126	ภาษาลาวเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 127	ภาษาลาวชั้นสูง	2(2-0-4)
000 128	ภาษาจีนเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 129	ภาษาจีนชั้นสูง	2(2-0-4)
000 130	ภาษาญี่ปุ่นเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 131	ภาษาญี่ปุ่นชั้นสูง	2(2-0-4)
000 132	ภาษาเขมรเบื้องต้น	2(2-0-4)

000 133	ภาษาเขมรชั้นสูง	2(2-0-4)
000 134	ภาษาอินดีเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 135	ภาษาอินดีชั้นสูง	2(2-0-4)
000 136	ภาษาเกาหลีเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 137	ภาษาเกาหลีชั้นสูง	2(2-0-4)

(4) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 6 หน่วยกิต

ก) วิชาบังคับ 4 หน่วยกิต

000 238	สถิติเบื้องต้นและการวิจัย	2(2-0-4)
000 139	คณิตศาสตร์เบื้องต้น	2(2-0-4)

ข) วิชาเลือก 2 หน่วยกิต

000 140	โลกกับสิ่งแวดล้อม	2(2-0-4)
000 241	วิทยาศาสตร์กายภาพและประยุกต์วิทยา	2(2-0-4)
000 242	คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น	2(2-0-4)
000 243	สาธารณสุขมูลฐาน	2(2-0-4)

2) หมวดวิชาเฉพาะ 104 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาแกนพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต และวิชาเฉพาะด้าน 74 หน่วยกิต

1) หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต

นิสิตทุกคณะต้องศึกษาวิชาแกนพระพุทธศาสนา จำนวน 30 หน่วยกิต ประกอบด้วย กลุ่มวิชาภาษาบาลี 6 หน่วยกิต และกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา 24 หน่วยกิต

ก) กลุ่มวิชาภาษาบาลี 6 หน่วยกิต

000 144	แต่งแปลบาลี	2(2-0-4)
000 145	วรรณคดีบาลี	2(2-0-4)
000 246	บาลีไวยากรณ์ชั้นสูง	2(2-0-4)

ข) กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา 24 หน่วยกิต

000 147	พระไตรปิฎกศึกษา	2(2-0-4)
000 148	พระวินัยปิฎก	2(2-0-4)
000 149	พระสุตตันตปิฎก	2(2-0-4)
000 150	พระอภิธรรมปิฎก	2(2-0-4)
000 151	ธรรมะภาคปฏิบัติ 1	(2) (2-0-4)
000 152	ธรรมะภาคปฏิบัติ 2	1(2-0-4)

000 253	ธรรมะภาคปฏิบัติ 3	(2) (2-0-4)
000 254	ธรรมะภาคปฏิบัติ 4	1(2-0-4)
000 355	ธรรมะภาคปฏิบัติ 5	(2) (2-0-4)
000 356	ธรรมะภาคปฏิบัติ 6	1(2-0-4)
000 457	ธรรมะภาคปฏิบัติ 7	1(2-0-4)
000 158	ประวัติพระพุทธศาสนา	2(2-0-4)
000 259	เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา	2(2-0-4)
000 260	การปกครองคณะสงฆ์ไทย	2(2-0-4)
000 261	ธรรมะภาคภาษาอังกฤษ	2(2-0-4)
000 262	ธรรมนิเทศ	2(2-0-4)
000 263	งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา	2(2-0-4)

2) วิชาเฉพาะด้าน 74 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ 10 หน่วยกิต และวิชาเอก 46 หน่วยกิต

ก) วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ 10 หน่วยกิต

101 301	พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์	2(2-0-4)
101 302	พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์	2(2-0-4)
101 403	พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา	2(2-0-4)
101 404	ธรรมประยุกต์	2(2-0-4)
101 405	พระพุทธศาสนากับเศรษฐศาสตร์	2(2-0-4)

ข) วิชาเอก 46 หน่วยกิต

(1) วิชาบังคับ 36 หน่วยกิต

101 306	หลักพุทธธรรม	3(3-0-6)
101 307	พุทธปรัชญาเถรวาท	3(3-0-6)
101 308	ธรรมบทศึกษา	3(3-0-6)
101 309	วิสุทธิมัคคศึกษา	3(3-0-6)
101 310	นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก	3(3-0-6)
101 311	พระพุทธศาสนamahayan	3(3-0-6)
101 412	พระสูตรมหายาน	3(3-0-6)
101 413	พุทธศิลปะ	3(3-0-6)
101 414	ธรรมะภาคภาษาอังกฤษขั้นสูง	3(3-0-6)

101 415	จิตวิทยาในพระไตรปิฎก	3(3-0-6)
101 416	ศึกษาอิสระทางพระพุทธศาสนา	3(3-0-6)
101 417	สัมมนาพระพุทธศาสนา	3(3-0-6)
(2) วิชาเลือก 10 หน่วยกิต		
101 318	เปรียบเทียบเถรวาทกับมหายาน	2(2-0-4)
101 319	ศึกษาศาสตร์ในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 320	อักษรจารึกในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 321	ชาดกศึกษา	2(2-0-4)
101 322	พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย	2(2-0-4)
101 323	พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน	2(2-0-4)
101 324	ชีวิตและผลงานของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา	2(2-0-4)
101 325	พุทธธรรมกับสังคมไทย	2(2-0-4)
101 326	สังคมวิทยาในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 427	รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 428	พุทธประวัติในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 429	พระพุทธศาสนากับสันติภาพ	2(2-0-4)
101 430	พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน	2(2-0-4)
101 431	พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน	2(2-0-4)
101 432	มงคลดัตถที่ปณีศึกษา	2(2-0-4)
101 433	พระพุทธศาสนากับสตรี	2(2-0-4)
101 434	พระพุทธศาสนากับวรรณคดีไทย	2(2-0-4)
101 435	พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์	2(2-0-4)
101 436	ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท	2(2-0-4)
101 437	พระพุทธศาสนากับสาธารณสุข	2(2-0-4)
101 438	มิลินทปัญหาศึกษา	2(2-0-4)

ค) วิชาโท 18 หน่วยกิต

นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิชาเอก – โท ต้องศึกษารายวิชาในสาขาวิชาอื่นสาขาใดสาขาหนึ่ง จำนวน 18 หน่วยกิต เป็นวิชาโท หรือศึกษาวิชาโทวิชาใดวิชาหนึ่ง ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

นิสิตที่ประสงค์จะศึกษาสาขาวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาโท จะต้องศึกษารายวิชาในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา จำนวนไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต ตามองค์ประกอบต่อไปนี้

(1) วิชาบังคับ 2 วิชา จำนวน 6 หน่วยกิต คือ 101 306, 101 417

(2) วิชาเลือก จำนวน 12 หน่วยกิต ให้เลือกศึกษารายวิชาต่างๆ ในวิชาเอกสาขาวิชาพระพุทธศาสนาอีกจำนวน 12 หน่วยกิต โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

3) หมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต

นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิชาเอก-โท ต้องศึกษารายวิชาต่างๆ ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นวิชาเลือกเสรี จำนวน 6 หน่วยกิต โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.3.2 โครงสร้างที่ 2 วิชาเอกเดี่ยว

1) หมวดวิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต

ดูรายละเอียดตามโครงสร้างที่ 1 วิชาเอก - โท

2) หมวดวิชาเฉพาะ 104 หน่วยกิต แบ่งออกเป็นวิชาแกนพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต และวิชาเฉพาะด้าน 74 หน่วยกิต

(1) หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต

ดูรายละเอียดตามโครงสร้างที่ 1 วิชาเอก - โท

(2) วิชาเฉพาะด้าน 74 หน่วยกิต

ก) วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ 10 หน่วยกิต

ดูรายละเอียดตามโครงสร้างที่ 1 วิชาเอก - โท

ข) วิชาเฉพาะสาขา 64 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 36 หน่วยกิต และวิชาเลือก 28 หน่วยกิต

(1) วิชาบังคับ 36 หน่วยกิต

101 306 หลักพุทธธรรม 3(3-0-6)

101 307 พุทธปรัชญาเถรวาท 3(3-0-6)

101 308 ธรรมบทศึกษา 3(3-0-6)

101 309 วิสุทธิมัคคศึกษา 3(3-0-6)

101 310 นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก 3(3-0-6)

101 311 พระพุทธศาสนamahayan 3(3-0-6)

101 412	พระสุตรมหายาน	3(3-0-6)
101 413	พุทธศิลปะ	3(3-0-6)
101 414	ธรรมะภาคภาษาอังกฤษชั้นสูง	3(3-0-6)
101 415	จิตวิทยาในพระไตรปิฎก	3(3-0-6)
101 416	ศึกษาอิสระทางพระพุทธศาสนา	3(3-0-6)
101 417	สัมมนาพระพุทธศาสนา	3(3-0-6)
(2) วิชาเลือก 28 หน่วยกิต		
101 318	เปรียบเทียบเถรวาทกับมหายาน	2(2-0-4)
101 319	ศึกษาศาสตร์ในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 320	อักษรจารึกในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 321	ชาดกศึกษา	2(2-0-4)
101 322	พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย	2(2-0-4)
101 323	พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน	2(2-0-4)
101 324	ชีวิตและผลงานของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา	2(2-0-4)
101 325	พุทธธรรมกับสังคมไทย	2(2-0-4)
101 326	สังคมวิทยาในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 427	รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 428	พุทธประวัติในพระไตรปิฎก	2(2-0-4)
101 429	พระพุทธศาสนากับสันติภาพ	2(2-0-4)
101 430	พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน	2(2-0-4)
101 431	พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน	2(2-0-4)
101 432	มั่งคั่งถดถูที่ปณีศึกษา	2(2-0-4)
101 433	พระพุทธศาสนากับสตรี	2(2-0-4)
101 434	พระพุทธศาสนากับวรรณคดีไทย	2(2-0-4)
101 435	พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์	2(2-0-4)
101 436	ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท	2(2-0-4)
101 437	พระพุทธศาสนากับสาธารณสุข	2(2-0-4)
101 438	มิลินทปัญหาคศึกษา	2(2-0-4)

3) หมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต

นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิชาเอกเดี่ยว ต้องศึกษารายวิชาต่างๆ ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นวิชาเลือกเสรีจำนวน 6 หน่วยกิต โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.4 การจัดการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้ระบบหน่วยกิต (Semester Credit System) โดยแบ่งเวลาการศึกษาในแต่ละปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาค การศึกษาปกติ การจัดการเรียนแต่ละภาคการศึกษา มีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 15 สัปดาห์ นอกจากนั้นจะจัดการศึกษาภาคฤดูร้อน (Summer Session) ต่อจากภาคการศึกษาที่ 2 อีกหนึ่งภาคก็ได้ โดยมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 6 สัปดาห์ และให้เพิ่มชั่วโมงการเรียนในแต่ละรายวิชาให้เท่ากับภาคปกติ ภาคการศึกษาภาคฤดูร้อนเป็นภาคการศึกษาที่ไม่บังคับ

ระยะเวลาการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาตรีไม่เกิน 8 ภาคการศึกษาปกติ และต้องปฏิบัติงานตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ พุทธศักราช 2546 อีก 2 ภาคการศึกษาปกติ

1.5 การวัดและประเมินผล

การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้มีการวัดผล การศึกษาทุกรายวิชาที่นิสิตได้ลงทะเบียนเรียนไว้แต่ละภาคการศึกษา และให้มีการประเมินผลโดยใช้ระดับ (Grade) และค่าระดับ (Grade-Point) ดังนี้

ผลการศึกษา	ระดับ	ค่าระดับ
ดีเยี่ยม (EXCELLENT)	A	4.0
ดีมาก (VERY GOOD)	B+	3.5
ดี (GOOD)	B	3.0
ค่อนข้างดี (VERY FAIR)	C+	2.5
พอใช้ (FAIR)	C	2.0
ค่อนข้างพอใช้ (QUITE FAIR)	D+	1.5
อ่อน (POOR)	D	1.0
ตก (FAILED)	F	0

ทั้งนี้ เกณฑ์คะแนนต่ำสุดที่ถือว่าผ่านในรายวิชานั้นๆ คือ ระดับ D อนึ่ง รายวิชาใดที่มหาวิทยาลัย จัดให้มีการลงทะเบียนเรียนแต่ให้มีการวัดผลโดยไม่กำหนดค่าระดับ ให้แสดงผลการศึกษาโดยใช้สัญลักษณ์ S หรือ U

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

2.1 ความหมายของหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของหลักสูตรดังนี้

ศิริินทร์ เวชพงษ์ (2542 : 11) สรุปความหมายของหลักสูตรว่า เป็นมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความคิด ทักษะ และกระบวนการ ในการปฏิบัติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544 : 41- 42) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึงปฏิริยาสัมพันธ์ ระหว่างครูกับนักเรียนและสิ่งแวดล้อมในการเรียน รวมถึงความคาดหวังที่ครูกำหนดไว้ให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดหมายปลายทาง

ทาบา (Taba.1962 : 9 อ้างใน จิรศักดิ์ เทพธิดาพร 2548:11) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆที่โรงเรียน และครูผู้สอนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดหมายไว้

จากการพิจารณาแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าหลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่โรงเรียนและครูผู้สอนจัดให้กับนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน รวมถึงความคาดหวังและจุดมุ่งหมายที่โรงเรียนและครูผู้สอนกำหนดไว้ให้นักเรียนได้บรรลุถึง

2.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

มีนักศึกษากล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย และสุพัทธ์ พิบูลย์ (2543 : 6 อ้างใน สมบัติ พิพัฒน์เมธา 2546 : 13) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่าประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นสิ่งที่กำหนดคุณลักษณะที่พึงปรารถนาที่จะให้เกิดกับผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุด ที่บอกว่าจะผลิตบุคคลขึ้นมาให้มีคุณลักษณะเช่นไร

2. เนื้อหา เป็นสาระสำคัญของความรู้ที่นำมาใช้เป็นสิ่งเร้าเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาจนบรรลุจุดมุ่งหมาย

3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน

4. เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ เอกสารการสอนชุดวิชาแบบฝึกปฏิบัติ สื่อ และเอกสารอื่นๆ

5. การวัดและประเมินผลเป็นวิธีการตรวจสอบและติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ทราบว่าการดำเนินการของหลักสูตรเป็นไปได้ตามความมุ่งหมายหรือไม่เพียงไร

รุจิร ภูสาระ(2545 : 8-9) กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเป็นหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน

จากการพิจารณาแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึงส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเป็นหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการคือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน เอกสารประกอบการสอน และการวัดและประเมินผล

2.3 ลักษณะจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดี

มีนักการศึกษากล่าวถึงลักษณะจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดี ดังนี้

ไพฑูรย์ สินดารัตน์ (2530 : 43-54 อ้างใน สมบัติ พิพัฒน์เมธา 2546 : 14) มีความเห็นว่าลักษณะของหลักสูตรที่ดีต้องสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ประชากร ตลอดจนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สุบิน ปิ่นขยัน (2530 : 3-7 อ้างใน สมบัติ พิพัฒน์เมธา 2546 : 14) กล่าวว่าหลักสูตรเป็นเสมือนทิศทางของแหล่งวิชาการที่ผู้สอนมีความประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ และมีทัศนคติที่พึงประสงค์ การจัดหัวข้อเรื่องต่างๆ ในหลักสูตร จะต้องมองเห็นภาพของคนที่เข้ามาเรียนและผู้ที่จะออกไปปรับใช้สังคมให้ชัดเจน ทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติ ดังนั้นหลักสูตรที่ดีจะต้องมีลักษณะที่เป็นกระบวนการจัดการประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่สังคมพึงประสงค์ หลักสูตรสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ง่าย มีความยืดหยุ่น เป็นกระบวนการในการพัฒนาความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ การสร้างสรรค์และมีความรู้ ในการประยุกต์ใช้งานได้หลายๆ ด้านในลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ (Multidisciplinary Approach)

สังข์ อุทรานันท์ (2532 : 211-212 อ้างใน สมบัติ พิพัฒน์เมธา 2546 : 14) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดีว่า ควรมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. ควรตั้งอยู่บนรากฐานของการศึกษาอย่างถูกต้อง เช่น พื้นฐานทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา ธรรมชาติของความรู้ และนอกจากนั้นยังต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความจริง และสามารถนำไปปฏิบัติได้

2. สอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถสนองตอบความต้องการ ของสังคมและชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของส่วนรวม และมีความเสียสละ มีความรู้ลึกซึ้ง ชมภาคภูมิใจในชาติ สามารถที่จะสร้างเสริมและมีศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นผู้รับผิดชอบในฐานะพลเมืองดีของชาติ

3. สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย เช่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนกล้าแสดงออกในด้านความคิดเห็น สนองความต้องการของผู้เรียน ด้านความอบอุ่น การได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ดังนั้นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับจึงมีความแตกต่างกัน นักพัฒนาหลักสูตรควรรู้ว่ากิจกรรมใดบ้างที่ผู้เรียนในวัยนั้นๆ จะฝึกได้หรือไม่ได้ นั่นคือมุ่งสิ่งที่เป็นไปได้เหมาะกับการที่จะฝึกปฏิบัติ และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทุก ๆ ด้าน

4. มุ่งสร้างเสริมค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจว่าสิ่งใดควรอนุรักษ์ไว้ นอกจากนั้นยังมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนรู้จักสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เจริญก้าวหน้าอีกด้วย

5. เน้นและส่งเสริมคุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้เรียน ให้มีความเจริญงอกงามหลายๆ ด้าน ตลอดจนส่งเสริมให้เป็นคนคิดเป็น มีความสนใจ มีความกระตือรือร้น มีอาชีพตามความถนัด และจะต้องเน้นหนักในการเสริมสร้างทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมและฝึกอาชีพและรวมกลุ่มสหกรณ์ตามกลุ่มอาชีพ รู้จักเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด

6. ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการศึกษาให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ อันจะก่อให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้อง

7. มีความชัดเจนต่อเนื่องกันทุกข้อ โดยไม่มีความขัดแย้งกัน

8. มีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการพิจารณาแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดีต้องสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ประชากร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและผู้เรียน ต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามหลายๆ ด้าน สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนที่สังคมพึงประสงค์ ที่สำคัญคือ หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้โดยง่ายตามความเหมาะสมของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

2.4 การบริหารหลักสูตร

มีนักการศึกษากล่าวถึงการบริหารหลักสูตร ไว้ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535 : 29–30 อ้างใน สมบัติ พิพัฒน์เมธา 2546 : 16) ได้ให้ความหมายคำว่า การบริหารหลักสูตร ไว้ว่า เป็นกระบวนการต่อเนื่องกระบวนการหนึ่งของวงจการพัฒนาหลักสูตร อันได้แก่การดำเนินการตามแผนการต่าง ๆ เช่น การจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเตรียมคู่มือสำหรับผู้เรียน การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สอน การนิเทศกำกับดูแล และการประเมินผลด้านการเรียน

จากการพิจารณาแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรตามวงจการพัฒนาหลักสูตร นับตั้งแต่การจัดตารางการเรียนการสอน เป็นต้น จนถึงการวัดและประเมินผลการศึกษา เพื่อให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร

3.1 ความหมายของการประเมิน

Stufflebeam และคณะ(1972 : 20 อ้างใน จิรศักดิ์ เทพธำพร 2548:27) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการในการกำหนด การจัดหา และเสนอสารสนเทศที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกดำเนินงานที่เหมาะสม

ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ (2545 : 127 อ้างใน สมบัติ พิพัฒน์เมธา 2546 : 17) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า หมายถึงกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้อย่างมีระบบ โดยใช้ข้อมูลจำนวนมากจากแหล่งต่าง ๆ ของสิ่งที่จะประเมินและมีการจัดกระทำกับข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูล จัดข้อมูลให้เป็นระบบ จัดเป็นสารสนเทศในแต่ละเรื่องแต่ละส่วน ทำให้ดูง่ายและพร้อมที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ การประเมินจะช่วยให้ทราบถึงคุณภาพ คุณค่า และผลผลิตของสิ่งที่ต้องการประเมิน การประเมินเป็นกระบวนการที่ได้มาจากการวัดจากการวิเคราะห์ และจากการตัดสินใจคุณค่าโดยนิยามเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้กำหนดไว้

สมคิด พรหมจ้อย (2550 : 37) ได้ให้ความหมายของการประเมิน (Evaluation) ไว้ว่าเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพสูง เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้นๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด

จากการพิจารณาแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การประเมินเป็นกระบวนการ การตัดสินใจคุณค่าของข้อมูลที่รวบรวมมาได้จากหลายๆ แหล่งอย่างมีระบบ โดยเทียบกับเกณฑ์ มาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ผู้ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้กำหนดไว้ ก่อให้เกิดสารสนเทศที่มีคุณภาพสูงเพื่อช่วยให้ ผู้บริหารใช้เป็นเครื่องมือตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีกว่าและเหมาะสมกว่า

3.2 ความหมายของการประเมินหลักสูตร

รุจิรัฐ กุ์สาระ และจันทรานี สงวนนาม (2545 : 103) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร อาจให้ความหมายดังนี้

การวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในเชิงปริมาณ
การเปรียบเทียบพฤติกรรมการปฏิบัติของผู้เรียนกับมาตรฐาน
การอธิบายและการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการเลือก การวิเคราะห์ข้อมูล ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเรื่องของหลักสูตร

การใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ (2545 : 127 อ้างใน อโนทยา เรืองศรี 2546 : 9 และ สมบัติ พิพัฒน์เมธา 2546 : 19) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่าเป็นกระบวนการหา คำตอบว่า หลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่และมากน้อยเพียงใดโดยมี การจัดการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล จากหลายองค์ประกอบได้แก่ การวิเคราะห์ จากกระบวนการ การนำหลักสูตรไปใช้ วิเคราะห์ผลจากสัมฤทธิ์ผลการเรียนของผู้เรียน เมื่อ วิเคราะห์ข้อมูลแล้วจะต้องนำเสนอข้อมูลเพื่อตัดสินใจหรือควรเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงหรือเลือก วิธีใหม่

จากการพิจารณาแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการประเมินหลักสูตร หมายถึงการหาคำตอบเกี่ยวกับกระบวนการการนำหลักสูตรไปใช้ว่าได้ผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ หรือไม่ เช่น ผลการปฏิบัติของผู้เรียนในเชิงปริมาณเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่เมื่อเทียบกับมาตรฐานที่กำหนด และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไร หลักสูตรมีข้อดีในเรื่องใด และมีส่วนใดที่ ต้องปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

3.3 ความสำคัญของการประเมินหลักสูตร

มีนักการศึกษากล่าวถึงความสำคัญของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

สุพักตร์ พิบูลย์ (2544 : 7-8 อ้างใน อโนทยา เรืองศรี 2546 : 10) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการประเมินว่า เป็นการดำเนินการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ เพื่อตรวจสอบ ศักยภาพ คุณภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือของปฏิบัติการใดๆ จะมีผลทำให้ได้

ข้อมูลหรือสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้องในลักษณะต่างๆ ได้เป็นอย่างดี หากทำการประเมินแล้วพบว่า มีข้อบกพร่อง ก็จะทำให้สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ กล่าวโดยสรุป การประเมินก่อให้เกิดประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน
2. ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงงานให้เหมาะสมก่อนนำไปปฏิบัติ ลดโอกาสเสี่ยงในการเกิดปัญหา อุปสรรคที่จะทำให้งานล้มเหลว
3. มีโอกาสที่จะปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นการลดโอกาสความสูญเสียในการปฏิบัติงาน
4. การประเมินทำให้ทราบว่าปฏิบัติการใด ๆ ที่ลงทุนไปแล้วเกิดประโยชน์คุ้มค่าหรือไม่

5. การประเมินทำให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาและเกิดการยกระดับคุณภาพงาน

กาญจนา วัชรสุนทร (2544 : 49 อ้างใน อโนทยา เรืองศรี 2546 : 11) กล่าวถึงความสำคัญในการประเมินหลักสูตรว่า การประเมินหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินสถาบันการศึกษา ที่ทำให้สถานศึกษาและการประเมินผลผลิตของการจัดการศึกษามีความสมบูรณ์ เนื่องจากการประเมินหลักสูตรเป็นบทบาทของสถาบันการศึกษาที่จะแสดงให้เห็นว่า ได้จัดประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่เด็กอย่างไร สอดคล้องกับความต้องการและบริบทต่างๆ ของสังคมและประเทศชาติเพียงใด จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรอาจทำเพื่อการออกแบบหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการ บริบท และวัฒนธรรมของสังคมและท้องถิ่นที่จะนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวหลักสูตรและประสิทธิผล/ภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการศึกษา เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรในระยะต่าง ๆ ความสำคัญของการประเมินหลักสูตรมีดังนี้

1. ทำให้ได้ข้อมูลในสิ่งที่มุ่งประเมินเพื่อเป็นสารสนเทศในการตัดสินใจในเรื่องของการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร
2. กระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับได้ทบทวนในสิ่งที่ได้ดำเนินไปแล้ว
3. กระตุ้นให้มีการใช้หลักสูตรได้ถูกต้องและเหมาะสมตามที่ได้กำหนดและวางแผน
4. กระตุ้นให้มีการปรับปรุงในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร
5. ได้แนวทางในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตร

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2544 : 8-9 อ้างใน โอนทยา เรื่องศรี 2546 : 11) กล่าวถึงความสำคัญในการประเมินหลักสูตรว่า เป็นความต้องการจำเป็นต่อการสร้างหลักสูตรใหม่ การปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่ การวางแผนและการจัดสรรทรัพยากรเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ทำให้ทราบปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามลำดับความสำคัญอันจะนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการดำเนินงาน
2. ช่วยในการตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ช่วยลดความสูญเปล่าของงบประมาณ ทรัพยากร กำลังคน และเวลา
4. เป็นแนวทางในการวางแผน และนำแผนงานมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางในการดำเนินงานและการบริหารต่อไป
5. เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงองค์กรและหน่วยงาน
6. ช่วยให้สามารถปฏิบัติหรือดำเนินการได้สอดคล้องกับความต้องการ
7. ช่วยระบุปัญหาที่แท้จริง ทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง
8. ช่วยในการสำรวจปัญหาและความต้องการต่อการดำเนินหลักสูตร

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญในการประเมินทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ ลดโอกาสเสี่ยงในการเกิดปัญหา เพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ช่วยในการตัดสินใจ และที่สำคัญช่วยให้เกิดการพัฒนาคณาภพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.4 ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร

มีนักการศึกษากล่าวถึงขั้นตอนของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

ชมพันธุ์ กุญชร ณ อยุธยา (2530 : 207-213 อ้างใน โอนทยา เรื่องศรี 2546 : 12) เสนอขั้นตอนการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. การประเมินก่อนการพัฒนาหลักสูตร
  - 1.1 ประเมินโดยการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือหลักสูตร คู่มือการศึกษา ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
  - 1.2 ประเมินคุณภาพของนักศึกษา โดยดูจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การออกกลางคันก่อนจบหลักสูตร พฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา บรรยากาศในการเรียน การจัดการเรียนการสอน การบริหาร และการบริการทางวิชาการ
  - 1.3 ประเมินคุณภาพของครู โดยการให้ครูประเมินตนเอง นักศึกษา ประเมินการสอนของครู ผู้บังคับบัญชาประเมินครู หรือให้เพื่อนร่วมงานในภาควิชาเดียวกัน ประเมิน

1.4 ประเมินความต้องการของหน่วยงาน ที่จะใช้ผลผลิตของหลักสูตรเพื่อ จัดหลักสูตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเพื่อจัดหรือลด ปัญหาการศึกษาตองาน

2. การประเมินการนำหลักสูตรไปใช้

2.1 ประเมินกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน เนื้อหาของหลักสูตร วิธีสอนของครู การใช้อุปกรณ์ สื่อการเรียน การศึกษาค้นคว้าของครูและ นักศึกษา การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสอน การประเมินกระบวนการเรียนการสอน

2.2 ประเมินการบริหารหลักสูตรและการบริการทางวิชาการ เช่น การจัด ตารางสอน ตารางสอบ การจัดทำคู่มือนักศึกษา การแนะแนว การลงทะเบียนเรียน การให้ คำปรึกษา การปฐมนิเทศและปัจฉิมนิเทศ ความพร้อมของห้องสมุด หนังสือตำราเรียน และ เอกสารประกอบการสอน ความพร้อมและความสะดวกในการใช้โสตทัศนูปกรณ์ สภาพห้องเรียน บรรยากาศในการเรียน

สมคิด พรหมขี้ (2551 : 23-30) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเพื่อการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรที่มุ่งประเมิน
2. ระบุหลักการและเหตุผลของการประเมิน
3. กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน
4. กำหนดขอบเขตของการประเมิน
5. ศึกษาแนวคิดและแบบจำลองการประเมิน
6. ออกแบบการประเมิน
7. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
8. เก็บรวบรวมข้อมูล
9. กำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานของการประเมิน
10. วิเคราะห์ข้อมูล
11. รายงานผลการประเมิน

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ขั้นตอนการประเมินหลักสูตร แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การประเมินก่อนการพัฒนาหลักสูตร และการประเมินระหว่างการพัฒนา หลักสูตรไปใช้ โดยมีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาในการประเมินหลักสูตรทั้งสองระยะคือ การ วิเคราะห์หลักสูตร หลักการและเหตุผลของการประเมิน การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน การกำหนดขอบเขตของการประเมิน การศึกษาแนวคิดและแบบจำลองการประเมิน การออกแบบ

การประเมิน การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดเกณฑ์ หรือมาตรฐานของการประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานผลของการประเมิน

3.5 องค์ประกอบของการประเมินหลักสูตร

มีนักการศึกษาให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้
 ยาวดี วิบูลย์ศรี (2540 : 91-96 อ้างใน อโนทยา เรืองศรี 2546 : 15) ให้แนวคิด
 ว่า การวัดและประเมินแผนการศึกษามีตัวบ่งชี้หรือตัวแปรที่จำเป็นต่องวัดและประเมินผล คือ

1. ความเหมาะสมของหลักสูตร
2. สถานภาพของผู้สอน
3. ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
4. ขบวนการจัดการเรียนการสอน
5. การบริหารของสถาบันการศึกษา
6. สภาพแวดล้อม สังคม ตลอดจนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการ

สอน

ปัจจัยเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยหลักเกณฑ์และเทคนิคการวัดที่เหมาะสม มีระบบ
 การวัดที่มีทั้งความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ตลอดจนมีกระบวนการประเมินผล
 ตามเป้าหมาย มีการพิจารณาตัดสินคุณค่าจากสิ่งที่วัดได้ มีการวิเคราะห์ปัญหาระหว่างประเมินผล
 การประเมินผลโดยทั่วไปมักจะใช้การประเมินทั้ง Formative Evaluation และ Summative
 Evaluation

เสริมศรี ไชยศรี (2528 : 151-152 อ้างใน อโนทยา เรืองศรี 2546 : 15) เน้นการ
 ประเมินหลักสูตรว่า เป็นเรื่องที่ย่างแผนประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องคำนึงถึง ผู้พัฒนา
 หลักสูตรเหล่านั้นจะต้องคิดถึงวิธีการที่จะพิจารณาตัดสินว่า หลักสูตรหรือประสบการณ์ที่จัดขึ้นถูก
 หลักการจัดมากน้อยเพียงใด ในการประเมินหลักสูตรอาจเริ่มศึกษาจากสิ่งต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาหรือสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้ คิด และปฏิบัติ
3. กิจกรรม
4. แหล่งวิทยาการ
5. การประเมินผล
6. อิทธิพลอื่นที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของโปรแกรม

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของการประเมินหลักสูตร ประกอบด้วย การประเมิน
 การบริหาร การจัดการเรียนการสอน พฤติกรรมการสอนของครู พฤติกรรมของผู้เรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ บุคลากร สภาพแวดล้อม รวมถึง สิ่งสนับสนุนอื่นๆ เช่น แหล่งวิทยาการ เป็นต้น

3.6 รูปแบบของการประเมินหลักสูตร

มีนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

สวินีย์ ภูพันธ์ (2546:259) ได้แบ่งรูปแบบของการประเมินหลักสูตรไว้ 2 ประเภท คือ

1. รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำหลักสูตรไปใช้ กลุ่มนี้จะเสนอรูปแบบที่เด่นๆ คือ รูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบปุยแซงค์(Puissance Analysis Technique)

2. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรในระหว่างหรือหลังการประเมินหลักสูตร สามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้เป็น 4 กลุ่มดังนี้

2.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่าหลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลัก กล่าวคือพิจารณาว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ เช่น รูปแบบการประเมิน หลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของ แฮมมอนด์ (Robert L. Hammond)

2.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย (Goal Free Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมินผู้ประเมิน จะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดตามสภาพความเป็นจริง มีความเป็นอิสระในการประเมินและต้องไม่มีความลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Michael Scriven)

2.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์เป็นหลัก เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Robert E. Stake)

2.4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ(Decision-Making Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และ การเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวิส (Provus) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม(Stufflebeam) และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของดอริส โกว (Doris T. Gow) เป็นต้น

การประเมินหลักสูตรมีขอบเขตต่าง ๆ ที่จะต้องทำการประเมินกว้างขวางมาก ดังนั้นวิธีการประเมินหลักสูตรจึงต้องได้รับการวิเคราะห์และออกแบบให้สามารถที่จะประเมินได้ครบถ้วนในขอบข่ายสาระทั้งหมด รูปแบบต่าง ๆ ที่จะใช้ในการประเมินผลมีอยู่หลากหลาย รูปแบบที่สำคัญและใช้กันในปัจจุบันมีดังนี้

1. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์

การประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของ ราล์ฟ ดับเบิลยู ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) นั้นเป็นกระบวนการที่นำมาใช้พิจารณาว่าจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรบรรลุผลหรือไม่ (อ้างโดย กัญญา ลินทรันศิริกุล 2549:170-171) เนื่องจากองค์ประกอบของการจัดกระบวนการศึกษาประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆดังนี้ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายในรูปของของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม 2) กำหนดสถานการณ์เพื่อแสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้บรรลุผล 3) กำหนดเครื่องมือในการประเมิน 4) พัฒนาเครื่องมือในการประเมิน 5) เก็บรวบรวมข้อมูล 6) เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดในรูปจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมแล้วนำมาพิจารณา ค้นหาข้อบกพร่องในการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสแตก

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสแตก (Robert E. Stake) เป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก สแตกได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่าเป็นเป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าของหลักสูตร ซึ่งเน้นเรื่องการบรรยายและตัดสินคุณค่า นอกจากนี้ สแตคมียจุดมุ่งหมายที่จะประเมินหลักสูตร โดยประเมินส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนหลายๆ ส่วน ไม่เพียงแต่จะพิจารณาเฉพาะผล (out comes) ที่เกิดจากการใช้หลักสูตรเท่านั้น (ยูพา ทรงแพทย์ 2548: 23) ทั้งนี้เพราะ สแตคมิมีความเชื่อว่าผลสำเร็จของหลักสูตรไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุถึงจุดประสงค์ที่ตั้งใจไว้หรือไม่เท่านั้นแต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆอย่าง เช่น ผู้เรียน ไม่สามารถบรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ อาจมาจากองค์ประกอบด้านเวลาคือให้เวลาแก่ผู้เรียนไม่เพียงพอ หรือเวลาที่จัดไม่เหมาะสม เป็นต้น สแตกจึงเห็นว่าข้อมูลที่ควรพิจารณาในการประเมินหลักสูตร 3 ด้าน คือ

1. ด้านที่มาก่อน (Antecedent) หมายถึง สิ่งต่างๆที่เอื้อให้เกิดผลจากหลักสูตรและเป็นสิ่งที่อยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว
2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (Transactions)
3. ด้านผลการผลิต (Outcoms)

3. รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส

มอลคอล์ม โพรวัส (Malcom Provas) ได้เสนอรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่เรียกว่า การประเมินความไม่สอดคล้อง โดยมีจุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อพิจารณาว่าหลักสูตรควรปรับปรุง ควรดำเนินต่อไปหรือควรถูกเลิกไป การประเมินมีขั้นตอนการประเมินดังนี้

- 1) การกำหนดนิยามและออกแบบหลักสูตร
- 2) การดำเนินการเริ่มใช้หลักสูตร
- 3) การประเมินกระบวนการ
- 4) การประเมินผลผลิตของหลักสูตร
- 5) การวิเคราะห์ผลประโยชน์และค่าใช้จ่าย

4. รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบ CIPP

สตัฟเฟิลบีม (Danie L. Stufflebeam) ได้อธิบายความหมายของการประเมินผลทางการศึกษาเอาไว้ว่าเป็นกระบวนการบรรยายการหาข้อมูล และการให้ข้อมูล เพื่อการตัดสินใจหาทางเลือก ฉะนั้นรูปแบบการประเมินผลหลักสูตรตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีมจึงเป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การช่วยตัดสินใจเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุด รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีมมีการตัดสินใจ 4 ประเภท คือ

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมาย
2. การตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้าง เพื่อเป็นการกำหนดวิธีการ
3. การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินต่อ เพื่อตัดสินใจว่าควรปรับปรุงแก้ไข

หรือยกเลิก

4. การตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติ เพื่อใช้ประโยชน์ควบคุมและปรับปรุงวิธีการรูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม มี 4 ด้าน คือ

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินผลบริบทหรือสภาวะแวดล้อม

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร นักเรียน อุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ ฯลฯ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรในขั้นปฏิบัติการหรือประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบว่ากิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆของการใช้หลักสูตรในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องอย่างไร

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นกระบวนการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้น เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร โดยตรวจสอบว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ซึ่งอาจพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน สถานะการมีงานทำหรือการศึกษาต่อ ฯลฯ

จากตัวอย่างรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความหลากหลายรูปแบบ ดังนั้น ในการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินหลักสูตรอาจเลือกใช้แนวคิดใดแนวคิดหนึ่งที่มีความเหมาะสมเป็นหลักในการประเมินก็ได้ หรืออาจเลือกใช้แนวคิดการประเมินหลักสูตรในรูปแบบต่างๆ มาผสมผสานกันเพื่อให้ได้สารสนเทศและประเมินคุณค่าของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ได้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร

สมบุรณ์ บุญฤทธิ์ (2547 : 60-69) ได้ประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2538 มีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย 5 ข้อ คือ 1) ประเมินบริบทของหลักสูตร โดยประเมินความเหมาะสมสอดคล้องของวัตถุประสงค์ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระของหลักสูตร 2) ประเมินปัจจัยนำเข้าของหลักสูตร โดยประเมินความเหมาะสมสอดคล้องของปัจจัยเบื้องต้น คือ คณาจารย์ นิสิต และสิ่งประกอบอื่นๆ ได้แก่ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ หนังสือ ตำราและโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ 3) ประเมินกระบวนการของหลักสูตร โดยประเมินความเหมาะสมสอดคล้องของการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 4) ประเมินผลผลิตของหลักสูตร โดยการประเมินความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตชั้นปีที่ 5 ที่กำลังปฏิบัติศาสนกิจว่ามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร และมีคุณลักษณะทั่วไปหรือไม่ เพียงใด และ 5) ประเมินผลกระทบของหลักสูตร โดยการศึกษาผลกระทบจากการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตชั้นปีที่ 5 โดยประเมินเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริหารในมหาวิทยาลัย คณะสงฆ์ / พระสังฆาธิการ และสังคม/องค์กร ต่อการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ชั้นปีที่ 5

ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท (Content) มีความเหมาะสม สอดคล้องกับปรัชญา ทัศนคติ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในระดับมาก ทั้งในด้านความชัดเจนของภาษาที่ใช้ และง่ายต่อความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหน้าที่การงานและในชีวิตประจำวัน มีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และสมณสาธิตของผู้เรียน ด้านปัจจัยตัวป้อน (input) มีความเหมาะสมในระดับน้อย ทั้งในปัจจัยตัวป้อนด้านอาจารย์ นิสิต และส่วนประกอบอื่นๆ ที่

สนับสนุนการเรียนการสอน ด้านกระบวนการ (Process) มีความเหมาะสมในระดับน้อย ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ด้านผลผลิตมีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งในระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และคุณลักษณะทั่วไปของผลผลิต ด้านผลกระทบ (Impact) มีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณลักษณะทั่วไป และความพึงพอใจที่ได้ใช้งานนิติตปฏิบัติศาสนกิจ

สมภาร นามมะลา (2549 : 127-132) ได้ประเมินหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษา นาร่องและโรงเรียนเครือข่าย สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย 4 ข้อ คือ 1) ประเมินบริบทของหลักสูตร คือประเมินโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร 2) ประเมินปัจจัยของหลักสูตร โดยประเมินผู้บริหาร นักเรียน สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียน 3) ประเมินกระบวนการของหลักสูตร คือประเมินกระบวนการบริหารหลักสูตร 4) ประเมินผลผลิต โดยประเมินในประเด็นที่ควรส่งเสริมให้มีคุณลักษณะของนักเรียนด้านต่างๆ ต่อไปนี้คือ ความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์ และมีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษานาร่องและเครือข่ายที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 4 สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสกลนคร จำนวน 10 โรงเรียน จำนวน 704 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้บริหารจำนวน 100 คน ครูผู้สอนที่เป็นที่ปรึกษาประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 10 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 297 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 297 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ และมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows

ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท ด้านปัจจัย และด้านกระบวนการ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ออยู่ในระดับ มาก และด้านผลผลิตของหลักสูตร คือ ด้านคุณลักษณะของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

วิลาวัลย์ วัชรเกียรติศักดิ์ (2546 : 68-97) ได้ประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกนาฏศิลป์ ระดับปริญญาตรี ของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย 4 ข้อ คือ 1) ประเมินบริบทของหลักสูตร ได้แก่การประเมินความมุ่งหมายของหลักสูตร 2) ประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ได้แก่การประเมินโครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาวิชาเอก

อาจารย์ นักศึกษา อุปกรณ์การเรียนการสอน สถานที่ ดำเนินการ 3) ประเมินกระบวนการของหลักสูตร ได้แก่การประเมินกระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 4) ประเมินผลผลิตของหลักสูตร ได้แก่การประเมินประสิทธิภาพของบัณฑิต ทั้งนี้ โดยใช้ข้อมูลจากความคิดเห็นของอาจารย์ นิสิต และบัณฑิต

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลนักศึกษาวิชาเอกนาฏศิลป์จำนวน 99 คน อาจารย์ที่สอนวิชาเอกนาฏศิลป์ 18 คน บัณฑิต 31 คน และผู้บังคับบัญชาบัณฑิต 31 คน รวมทั้งสิ้น 179 คน จากสถาบันราชภัฏ 4 แห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี และสถาบันราชภัฏนครราชสีมา โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 4 ฉบับ จำแนกตามกลุ่มของผู้ตอบแบบสอบถามจาก 4 กลุ่มข้างต้น การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1) การประเมินบริบท พบว่าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรทุกข้อมีความชัดเจนของภาษา มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และมีความครอบคลุมถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์นาฏศิลป์ 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น พบว่า โครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมในเรื่องจำนวนหน่วยกิตในรายวิชาบังคับ สัดส่วนของหน่วยกิตกับเวลาเรียน และการมีส่วนร่วมทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมาย เนื้อหา มีบางรายวิชาที่มีความซ้ำซ้อนกัน อาจารย์ ผู้สอนมีความรู้ความสามารถและบุคลิกลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ด้านอุปกรณ์การเรียน สถานที่เรียน มีความเพียงพอ ในส่วนของตำราเรียนมีไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย 3) การประเมินกระบวนการ อาจารย์ส่วนใหญ่มีการเตรียมการสอน มีการสอดแทรกให้เห็นคุณค่าการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และสอนครบตามแนวการสอน ในเรื่องการใช้สื่อประกอบการสอน การเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น การเสริมความรู้นอกชั้นเรียน การวัดผลและประเมินผล ความชัดเจนของเกณฑ์ การให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ อยู่ในระดับปานกลาง 4) การประเมินผลผลิต บัณฑิตทั้งหมดมีความเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาตามจุดมุ่งหมายเฉพาะและจุดมุ่งหมายทั่วไปว่าอยู่ในระดับมาก แต่อาจารย์และผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับมากและปานกลาง

สิทธิชัย สรรสุชาติ (2550 : 102-105) ได้ประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษา บัณฑิต (ต่อเนื่อง) วิชาเอกวิศวกรรม อุตสาหกรรม – เชื่อมประกอบ พุทธศักราช 2543 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย 4 ข้อ คือ ประเมินด้านบริบทของหลักสูตร ประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ประเมินด้านกระบวนการของหลักสูตร และประเมินด้านผลผลิตของหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า และชนิดคำถามปลายเปิด จำนวน 4 ฉบับ โดยเก็บ

ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม 216 คน ประกอบด้วยอาจารย์ผู้สอน จำนวน 38 คน นักศึกษา จำนวน 54 คน บัณฑิตจำนวน 63 คน ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตจำนวน 61 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ด้านบริบทของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหารายวิชาของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีข้อเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ในส่วนที่เกี่ยวกับจำนวนหน่วยกิต เพิ่มจำนวนหน่วยกิตการศึกษาตลอดหลักสูตรเป็น 88 – 110 หน่วยกิต เพิ่มระยะเวลาของการศึกษาตลอดหลักสูตรเป็น 2 ปีครึ่งถึง 3 ปี

2) ด้านปัจจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร อาจารย์ผู้สอน และผู้เรียน เห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีข้อเสนอแนะควรมีการปรับปรุงการเตรียมการสอนที่ดี ใช้วิธีสอนหลากหลายวิธี และควรมีการสอนปรับพื้นฐานผู้เรียน ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานที่เรียน สื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์การศึกษา และกิจกรรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีข้อเสนอแนะควรมีการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน เครื่องมืออุปกรณ์การฝึกทักษะปฏิบัติ จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

3) ด้านกระบวนการใช้หลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีข้อเสนอแนะควรเพิ่มกิจกรรมด้านจิตพิสัยและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล

4) ด้านผลผลิตของหลักสูตร ในด้านที่เกี่ยวกับสมรรถนะของบัณฑิตตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสมรรถนะของบัณฑิตตามมาตรฐานความรู้วิชาชีพครู มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่มีข้อเสนอแนะควรมีการปรับปรุงองค์ความรู้ของบัณฑิตในด้านการวิเคราะห์ การวางแผน การค้นคว้าสืบค้นข้อมูล การสื่อสารและการบริหารงานบุคคล แต่เมื่อเปรียบเทียบสมรรถนะของบัณฑิต พบว่าสมรรถนะของบัณฑิตที่เป็นจริงกับสมรรถนะของบัณฑิตตามที่คาดหวังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งตรงกับสมมติฐานการวิจัยโดยผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตมีความคาดหวังในสมรรถนะของบัณฑิตที่คาดหวัง สูงกว่าสมรรถนะของบัณฑิตที่เป็นจริง

วิภาวดี ไพเมือง (2545 : 79-83) ได้ประเมินหลักสูตรต่อเนื่องระดับปริญญาตรี สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย 4 ข้อ คือ ประเมินด้านบริบทของหลักสูตร ประเมินด้านปัจจัยเกื้อหนุนของหลักสูตร ประเมินด้านการดำเนินการหลักสูตร และประเมินด้านผลผลิตของหลักสูตร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย นักศึกษาที่กำลังศึกษาในหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง ระดับปริญญาตรี สาขาวิชา

บริหารธุรกิจ จำนวน 425 คน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการหลักสูตร 6 คน กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลประกอบด้วยอาจารย์ผู้สอนกระบวนวิชาในหลักสูตร 58 คน บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร 298 คน ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตตามหลักสูตร 211 คน อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารธุรกิจ 24 คน รวมทั้งสิ้น 639 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และแบบประเมินการปฏิบัติงานของบัณฑิต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เนื้อหาผลการประเมินสรุปได้ดังนี้

บริบทของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน ปฏิบัติได้ สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันและความต้องการของนักศึกษาในระดับมาก โครงสร้างและเนื้อหาวิชามีความครอบคลุมเหมาะสมและเพียงพอ

ปัจจัยเกื้อหนุนของหลักสูตร อาคารสถานที่มีความเพียงพอ เหมาะสมมาก อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนมีคุณภาพและความสะดวกในระดับปานกลาง แหล่งวิทยาการที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมีคุณภาพและเพียงพอในระดับมาก นักศึกษามีคุณสมบัติก่อนเข้ารับการศึกษาเป็นไปตามเกณฑ์ อาจารย์มีวุฒิการศึกษาในลำดับชั้น A ตำแหน่งทางวิชาการในลำดับชั้น D และผลงานทางวิชาการในลำดับชั้น B

การดำเนินการหลักสูตร มีการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม และการประชาสัมพันธ์หลักสูตรพบว่าเหมาะสมและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายดีมาก

ผลผลิตของหลักสูตร ระดับผลการเรียนเฉลี่ยของบัณฑิตส่วนใหญ่เท่ากับหรือมากกว่า 3.00 และใช้ระยะเวลาในการสำเร็จการศึกษาไม่เกิน 2.5 ปี โดยมีคุณภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และหน่วยงานต้องการให้บัณฑิตตามหลักสูตรมีคุณลักษณะในด้านการมีความรู้ที่ทันสมัย ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันได้

สมบัติ พิพัฒน์เมธา (2546 : 90-137) ได้ประเมินหลักสูตรสัตวแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย 4 ข้อ คือ ประเมินด้านบริบทของหลักสูตร ประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ประเมินด้านกระบวนการของหลักสูตร ประเมินผลผลิตของหลักสูตร และประเมินผลกระทบจากการใช้หลักสูตรสัตวแพทยศาสตรบัณฑิต

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยอาจารย์คณะสัตวแพทยศาสตร์จำนวน 36 คน นักศึกษาชั้นปีที่ 5-6 ประจำปีการศึกษา 2545 จำนวน 83 คน บัณฑิตสัตวแพทย์ที่สำเร็จการศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2540-2544 จำนวน 102 คน และผู้บังคับบัญชาบัณฑิตสัตวแพทย์จำนวน 48 คน รวมทั้งสิ้น 269 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต และแบบสอบถามชนิดมาตร

ประมาณค่า 4 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจนและมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ในด้านปัจจัยเบื้องต้น โครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาวิชามีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในระดับมาก คุณลักษณะของอาจารย์ มีความเหมาะสมมาก กระบวนการคัดเลือกนักศึกษา มีความเหมาะสม ในด้านกระบวนการ พบว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลมีความเหมาะสม ชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร งานด้านการบริหารหลักสูตรและการวางแผนมีความเหมาะสม ด้านผลผลิตของหลักสูตรพบว่า บัณฑิตมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ในด้านผลกระทบพบว่า บัณฑิตที่จบการศึกษาได้รับการยอมรับจากแหล่งงานและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า หลักสูตรมีลักษณะเด่นในด้านการจัดโครงสร้างเป็นกลุ่มวิชาและแยกกลุ่มคลินิกตามชนิดของสัตว์ ข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ เพิ่มเนื้อหา ด้านธุรกิจ การบริหารเบื้องต้น และปรับการเรียนในเชิงปฏิบัติให้มากขึ้น

สุพัตรา สุขสันต์ (2546) ทำการประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ระบบทวิภาคี สาขาวิชาช่างยนต์ วิทยาลัยเทคนิคเชียงราย ในด้านการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร ประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ประเมินกระบวนการของหลักสูตร และประเมินผลผลิตของหลักสูตร

ผลการวิจัย ด้านการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรพบว่า ผู้บริหารและอาจารย์ มีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้าน ยกเว้นการจัดมุมวิชาการสำหรับอาจารย์ผู้สอน ได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และการติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบมีการปฏิบัติในระดับน้อย ด้านประเมินปัจจัยเบื้องต้นพบว่า อาจารย์ นักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษา เห็นว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก มีความสอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตร ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามัคคี รู้จักรับผิดชอบ มีความคิดในการแก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จริง และเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน พบว่า อาจารย์ นักศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษา เห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก ยกเว้นเรื่องการจัดวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักศึกษา ยังมีการปฏิบัติในระดับน้อย และด้านผลผลิตของหลักสูตรในด้านคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาพบว่า อาจารย์ ครูฝึก และนายจ้าง หรือหัวหน้างานหรือเจ้าของสถานประกอบการ เห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับมากทุกเรื่อง และควรปรับปรุงในเรื่องความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศและการใช้คอมพิวเตอร์

อินทยา เรื่องศรี (2546 : 48-73) ทำการประเมินการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) ประเมินความพร้อมในการใช้หลักสูตรฯ (2) ประเมินกระบวนการดำเนินการใช้หลักสูตรฯ และ (3) ประเมินความพึงพอใจของครู นักเรียน ที่มีต่อการใช้หลักสูตร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ครูปฏิบัติหน้าที่สอน 297 คน นักเรียนชั้น ปวช.1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 573 คน รวม 870 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .95 และ .92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า (1) ความพร้อมในการดำเนินการใช้หลักสูตร ในภาพรวมครูมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความพร้อมด้านบุคลากรในระดับมาก ส่วนด้านงบประมาณ ด้านเอกสารประกอบหลักสูตร ด้านสื่อการสอน และด้านวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนในภาพรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความพร้อมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง (2) กระบวนการดำเนินการใช้หลักสูตร ในภาพรวมครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารจัดการ การใช้สื่อและพัฒนาสื่อ การพัฒนาครูอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน (3) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการใช้หลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความพึงพอใจในด้านการพัฒนาครู ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อและพัฒนาสื่อ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน

เรณู เชื้อเมืองพาน (2550 : 55-56) ทำการประเมินหลักสูตร MBA คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย พ.ศ.2545 (ฉบับปรับปรุง) ตามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์ในการประเมิน 4 ข้อ คือ ประเมินบริบทของหลักสูตร ประเมินปัจจัยนำเข้าของหลักสูตร ประเมินกระบวนการของหลักสูตร และประเมินผลผลิตของหลักสูตร วิธีการศึกษา ใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจำนวน 206 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวน

ผลการวิจัย พบว่า ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านบริบท รองลงมาคือ ด้านผลผลิต และน้อยสุด ได้แก่ด้านกระบวนการ ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับหลักสูตร MBA คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เปรียบเทียบตามเพศอายุ และอาชีพ พบว่าผู้เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้บริหาร/อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความคิดเห็นว่าการเพิ่มพื้นที่ของสำนักงาน MBA และควรเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ประสานงาน MBA มหาวิทยาลัยมีความคิดเห็นว่าการมีหลักเกณฑ์ในการวัดผลประเมินผลที่มาตรฐาน เพื่อให้ผู้จบการศึกษามีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม และควรให้นักศึกษาเริ่มทำโครงงานการศึกษาอิสระหลังจากเรียนวิชาวิจัยทางธุรกิจ เพื่อให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาได้เร็วขึ้น และผู้ใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นว่าการเพิ่มการแสวงหาข้อมูลการศึกษาของนักศึกษาให้มากขึ้น และการเรียนรู้ในสายวิชาชีพ ควรเรียนรู้ด้วยการออกไปปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจถึงหัวใจของหลักการทางธุรกิจ

ระพีพรรณ สิงฆราช (2548 : 4-5) ได้ประเมินหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย 4 ข้อ คือ ประเมินด้านแผนหลักสูตร ประเมินด้านปัจจัยสนับสนุนหลักสูตร ประเมินด้านกระบวนการเรียนรู้หลักสูตร และประเมินด้านผลผลิตของหลักสูตร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 5 คน และกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรจำนวน 5 คน นักเรียนที่จบการศึกษาในชั้นปีที่ 3 ของช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนป่าซาง ในปีการศึกษา 2547 จำนวน 202 คน รวมทั้งสิ้น 213 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบวิเคราะห์หลักสูตร แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลหาความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และการบรรยายตามสภาพจริง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ด้านแผนหลักสูตร ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรแกนกลาง โครงสร้างหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

ด้านปัจจัยสนับสนุนหลักสูตร ห้องเรียนเฉพาะอยู่ในระดับคุณภาพปรับปรุง สื่อการเรียนรู้อยู่ในระดับคุณภาพดี อุปกรณ์การเรียนรู้อยู่ในระดับคุณภาพปรับปรุง แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน อยู่ในระดับคุณภาพปรับปรุง แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี คุณสมบัติของครูผู้สอนอยู่ในระดับคุณภาพดี

ด้านกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับคุณภาพดี การใช้สื่อการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับคุณภาพดี การใช้อุปกรณ์การเรียนรู้ที่อยู่ในระดับคุณภาพปรับปรุง การใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี การใช้แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี การวัดผลประเมินผลอยู่ในระดับคุณภาพดี

ด้านผลผลิต คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี ผลการเรียนรู้รวมยอดระดับชาติอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรดังที่นำเสนอแล้วข้างต้นสรุปได้ว่าในการทำวิจัยการประเมินหลักสูตรส่วนมาก ผู้วิจัยนิยมนำเอารูปแบบการประเมิน CIPP Model ของสตีฟเฟิลบิม มาใช้ในการประเมินทั้งระบบ กล่าวคือ มีการประเมินหลักสูตรใน 4 ด้านหลักคือ ประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ส่วนการทำวิจัยการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการประเมินหลักสูตร 3 ด้านหลัก คือ ประเมินปัจจัยเบื้องต้น (I) ประเมินกระบวนการ (P) และประเมินผลผลิต (P) โดยตัดการประเมินด้านบริบท (C) ออก ใช้หัวข้อการประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเข้ามาแทน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการประเมินหลักสูตรซึ่งอยู่ระหว่างใช้ในการเรียนการสอน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง และแหล่งข้อมูลทางเอกสารหลักฐาน
ดังนี้

1.1 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 456 รูป/คน ประกอบด้วย

1.1.1 ผู้บริหาร ได้แก่ คณบดีคณะพุทธศาสตร์ รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์
หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ผู้ช่วย
อธิการบดีฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ รอง
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ และหัวหน้า
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตขอนแก่น
วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา และวิทยาเขตบาฬีศึกษา
พุทธโฆส นครปฐม ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัย
สงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย รวมจำนวน 64 รูป/คน ศึกษาจากประชากร

1.1.2 อาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้บรรยายในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยา
เขตเชียงใหม่ วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขต
สุรินทร์ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์
ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย รวมจำนวน 113 รูป/คน ศึกษาจากประชากร

1.1.3 นิสิต ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ทั้งที่เรียนอยู่
ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขต
เชียงใหม่ วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขต
สุรินทร์ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์

ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย คือสุ่มเอาจากกลุ่มนิสิตที่จะเรียนจบหลักสูตรเป็นรุ่นแรก ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 216 รูป จากนิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ทุกชั้นปี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 1,077 รูป

1.1.4 นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ได้แก่ นิสิตที่ปฏิบัติศาสนกิจในปีการศึกษา 2553 ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย คือสุ่มเอาจากกลุ่มนิสิตที่สอบได้หน่วยกิตสะสมครบถ้วนตามโครงสร้างของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550 เป็นรุ่นแรก ได้แก่ นิสิตปฏิบัติศาสนกิจในสังกัดวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม จำนวน 38 รูป จากนิสิตปฏิบัติศาสนกิจทั่วประเทศ ในปีการศึกษา 2553 จำนวนทั้งสิ้น 1,720 รูป

1.1.5 ผู้ใช้บัณฑิต ได้แก่ เจ้าคณะแขวง/ตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่รับนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเข้าฝึกปฏิบัติงานอยู่ตามวัดต่างๆ ในปีการศึกษา 2553 ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 รูป ซึ่งได้มาจากนิสิตปฏิบัติศาสนกิจที่แจ้งชื่อและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้แน่นอน จำนวน 38 รูป/คน

1.2 แหล่งข้อมูลทางเอกสารหลักฐาน

ผู้วิจัยได้ใช้แหล่งข้อมูลทางเอกสารและแหล่งข้อมูลฐานข้อมูลระบบ MIS ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 1) เอกสารประกอบการประชุมสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง ขออนุมัติปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ 57 ซึ่งประชุมเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2555 2) พิธีประกาศปริญญาประจำปี 2554/2011 (ทำเนียบพุทธศาสตรบัณฑิตรุ่นที่ 56/2554) และ 3) ฐานข้อมูลระบบทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (TSMCU17)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ประเภท มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสอบถาม ซึ่งลักษณะแบบสอบถามที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert Scale) แบ่งออกเป็น 5 ชุด ประกอบด้วย

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร เป็นแบบสอบถามผู้บริหารเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เฉพาะด้านโครงสร้างของหลักสูตร)

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เฉพาะด้านการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติศาสนกิจ)

ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ เป็นแบบสอบถามอาจารย์เกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เฉพาะด้านโครงสร้างของหลักสูตร ด้านรายวิชาในหลักสูตร ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ ด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต และด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ)

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล)

ชุดที่ 3 แบบสอบถามสำหรับนิสิต เป็นแบบสอบถามนิสิตเกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เฉพาะด้านโครงสร้างของหลักสูตร ด้านรายวิชาในหลักสูตร ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ ด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต และด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ)

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล)

ชุดที่ 4 แบบสอบถามสำหรับนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ เป็นแบบสอบถามนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเกี่ยวกับความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในพฤติกรรมนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ

ชุดที่ 5 แบบสอบถามสำหรับผู้ใช้นิสิต เป็นแบบสอบถามผู้ใช้นิสิตเกี่ยวกับความพึงพอใจนิสิตปฏิบัติศาสนกิจในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในพฤติกรรมนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ

2.2 แบบบันทึกข้อมูล ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนนิสิตที่รับเข้า จำนวนนิสิตที่สำเร็จการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต

2.3 การสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการสร้างดังนี้

2.3.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการประเมินหลักสูตร เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ ปัญหา และข้อเสนอแนะต่างๆ มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2.3.2 สร้างแบบสอบถาม กำหนดตัวแปร นิยามตัวแปร โดยอิงข้อมูลจากการศึกษาเอกสารเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล ในงานวิจัยการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบแก้ไขเบื้องต้นเพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ

2.3.3 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาและด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ได้ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว ได้นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้เครื่องมือต่อไป

2.3.4 ทดลองใช้เครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วมาทดลองใช้กับผู้บริหาร คณาจารย์ และนิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งได้กลุ่มทดลองจำนวนทั้งสิ้น 42 รูป/คน ประกอบด้วยผู้บริหาร 5 รูป/คน อาจารย์ 8 รูป/คน และนิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา 29 รูป เพื่อนำผลที่ได้มาตรวจสอบว่ากลุ่มตัวอย่างทดลองใช้เครื่องมือมีความเข้าใจในข้อคำถามหรือไม่ ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนหรือไม่ ได้นำมาหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ของครอนบาค ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.88 ส่วนแบบสอบถามความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ ผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับนิสิตชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบึงสีฐานพุทธโฆส นครปฐม ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งได้กลุ่มทดลองจำนวนทั้งสิ้น 40 รูป เพื่อนำผลที่ได้มาตรวจสอบว่ากลุ่มตัวอย่างทดลองใช้เครื่องมือมีความเข้าใจในข้อคำถามหรือไม่ ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนหรือไม่ ได้นำมาหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ของครอนบาค ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.97

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึงผู้บริหาร อาจารย์ นิสิต นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ และผู้ใช้บัณฑิต เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง และส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามออกไปจำนวน 456 ชุด ได้รับคืนมาจำนวน 456 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งออกไปทั้งหมด

3.2 ข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึงรองอธิการบดีประจำวิทยาเขต ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ และผู้อำนวยการกองทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จัดเก็บข้อมูลสถิติบัณฑิตพร้อมเกรดเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ของนิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ที่เข้าเรียนในปีการศึกษา 2550 โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาคือ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

4.3 เกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนน

4.3.1 ในการแปลความหมายข้อมูลวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร กระบวนการของหลักสูตร และผลผลิตของหลักสูตรเฉพาะด้านความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (John W. Best Deviation) (บุญชม ศรีสะอาด 2545 : 103) มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงคะแนน	แปลความหมาย
1.00 – 1.49	มีความเหมาะสม/สอดคล้อง/เพียงพอ/พึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด
1.50 – 2.49	มีความเหมาะสม/สอดคล้อง/เพียงพอ/พึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
2.50 – 3.49	มีความเหมาะสม/สอดคล้อง/เพียงพอ/พึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
3.50 – 4.49	มีความเหมาะสม/สอดคล้อง/เพียงพอ/พึงพอใจอยู่ในระดับมาก
4.50 – 5.00	มีความเหมาะสม/สอดคล้อง/เพียงพอ/พึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

4.3.2 ในการแปลความหมายข้อมูลผลผลิตของหลักสูตร ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ตามค่าระดับ (Grade Point) การวัดผลและการประเมินผลการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2550 : 420) มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงคะแนนผลการเรียนเฉลี่ย	แปลความหมาย
2.00 – 2.49	ระดับคุณภาพพอใช้ (Fair)
2.50 – 2.99	ระดับคุณภาพค่อนข้างดี (Very Fair)
3.00 – 3.49	ระดับคุณภาพดี (Good)
3.50 – 3.99	ระดับคุณภาพดีมาก (Very Good)
4.00	ระดับคุณภาพดีเยี่ยม (Excellent)

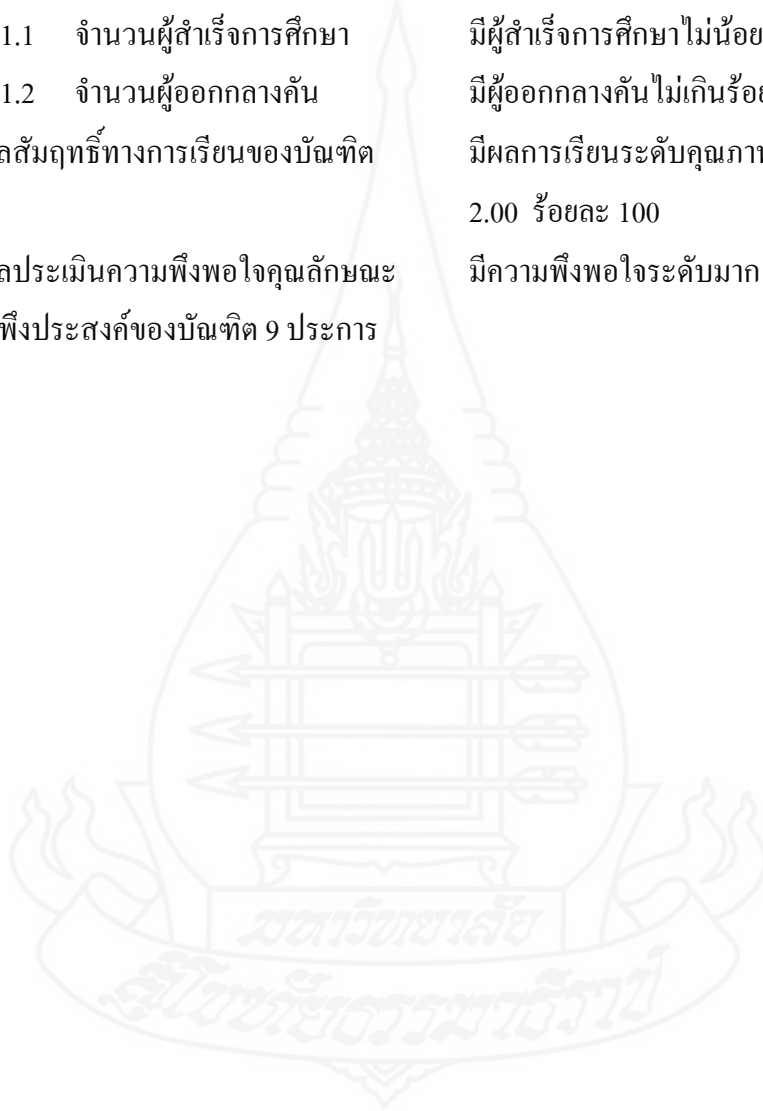
4.4 เกณฑ์ตัดสินผ่านการประเมิน

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ตัดสินผ่านการประเมินดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย	เกณฑ์ตัดสิน
1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	มีผลการประเมินระดับมาก : ค่าเฉลี่ย ≥ 3.50
2. ปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร	มีผลการประเมินระดับมาก : ค่าเฉลี่ย ≥ 3.50
2.1 ด้านโครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างที่ 1	
2.2 ด้านโครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างที่ 2	
2.3 ด้านรายวิชาในหลักสูตร	
2.4 ด้านอาจารย์	
2.5 ด้านนิสิต	
2.6 ด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ เช่น คู่มือ หลักสูตร	
3. กระบวนการของหลักสูตร	มีผลการประเมินระดับมาก : ค่าเฉลี่ย ≥ 3.50
3.1 ด้านการบริหารหลักสูตร	
3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน	
3.3 ด้านการวัดและประเมินผล	
3.4 ด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต	

4.4 เกณฑ์ตัดสินผ่านการประเมิน (ต่อ)

วัตถุประสงค์การวิจัย	เกณฑ์ตัดสิน
4. ผลผลิตของหลักสูตร	
4.1 ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการผลิตบัณฑิต	
4.1.1 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษา	มีผู้สำเร็จการศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 75
4.1.2 จำนวนผู้ออกกลางคัน	มีผู้ออกกลางคันไม่เกินร้อยละ 25
4.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต	มีผลการเรียนระดับคุณภาพพอใช้ : ค่าเฉลี่ย $\geq$ 2.00 ร้อยละ 100
4.3 ผลประเมินความพึงพอใจคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ	มีความพึงพอใจระดับมาก : ค่าเฉลี่ย $\geq$ 3.50

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 4 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 5 ผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โดยมีรายละเอียดแต่ละตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลที่จะนำเสนอในตอนที่ 1 มีจำนวน 6 ตาราง ตั้งแต่ตารางที่ 4.1 จนถึงตารางที่ 4.6 มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
ผู้บริหาร	64	14.04
อาจารย์	113	24.78
นิสิต	216	47.37
นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ	38	8.33

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
ผู้ใช้บัณฑิต	25	5.48
รวม	456	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพเป็นนิสิตมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นอาจารย์ อันดับสามได้แก่ผู้บริหาร อันดับสี่ได้แก่นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ และอันดับสุดท้ายได้แก่ผู้ใช้บัณฑิต

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้บริหาร จำแนกตามส่วนงานที่สังกัด อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์การบริหาร และภาระงานที่รับผิดชอบ นอกจากงานบริหาร

	ลักษณะสถานภาพ	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
ส่วนงานที่สังกัด	มจร. (ส่วนกลาง)	3	4.69
	วิทยาเขต	51	79.69
	วิทยาลัยสงฆ์	10	15.62
	รวม	64	100.00
อายุ	30-34	1	1.56
	35-39	5	7.81
	40-44	20	31.25
	45-49	26	40.63
	50 ขึ้นไป	12	18.75
	รวม	64	100.00
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ปริญญาโท	41	64.06
	ปริญญาเอก	19	29.69
	อื่น ๆ	4	6.25
	รวม	64	100.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ลักษณะสถานภาพ		จำนวน / รูป	ร้อยละ
ประสบการณ์การบริหาร	น้อยกว่า 5 ปี	16	25.00
	5-10 ปี	25	39.06
	11-15 ปี	15	23.44
	16 ปีขึ้นไป	8	12.50
	รวม	64	100.00
งานที่รับผิดชอบนอกจากงานบริหาร	งานสอน	55	85.94
	งานอื่นๆ	9	14.06
	รวม	64	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้บริหารสังกัดส่วนงานระดับวิทยาเขตมากที่สุด จำนวน 51 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 79.69 รองลงมาสังกัดส่วนงานระดับวิทยาลัยสงฆ์ มีจำนวน 10 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 15.62 และสุดท้ายสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จำนวน 3 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 4.69 จำแนกโดยอายุ พบว่ามีอายุระหว่าง 45-49 มากที่สุด จำนวน 26 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 40.63 รองลงมา มีอายุระหว่าง 40-44 ปี จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 อันดับสามมีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 12 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 จำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุด พบว่ามีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโทมากที่สุด จำนวน 41 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 64.06 รองลงมา เป็นระดับปริญญาเอก จำนวน 19 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 29.69 และอันดับสุดท้ายเป็นวุฒิการศึกษาอื่นๆ จำนวน 4 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหาร พบว่ามีประสบการณ์ในการบริหาร 5-10 ปี มากที่สุด จำนวน 25 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 39.06 รองลงมา มีประสบการณ์การบริหารน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 16 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 อันดับสามมีประสบการณ์การบริหาร 11-15 ปี จำนวน 15 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 23.44 จำแนกตามภาระงานรับผิดชอบนอกจากการบริหาร พบว่ามีภาระงานรับผิดชอบงานสอน จำนวน 55 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 85.94 และรับผิดชอบงานอื่นๆ จำนวน 9 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 14.06

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นอาจารย์ จำแนกตามอายุ

	ลักษณะสถานภาพ	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
อายุ	ต่ำกว่า 30	2	1.77
	30-34	10	8.86
	35-39	15	13.27
	40-44	25	22.12
	45-49	22	19.47
	50 ขึ้นไป	39	34.51
	รวม	113	100.00
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ปริญญาโท	82	72.57
	ปริญญาเอก	30	26.55
	อื่น ๆ	1	0.88
	รวม	113	100.00
ประสบการณ์การสอน	น้อยกว่า 5 ปี	24	21.25
	5-10 ปี	29	25.66
	11-15 ปี	25	22.12
	16 ปีขึ้นไป	35	30.97
	รวม	113	100.00
ประสบการณ์การสอนในสถาบันอื่น	ไม่มี	66	58.41
	มี	47	41.59
	รวม	113	100.00
จำนวนรายวิชาที่สอน	1-2	10	8.86
	3-4	59	52.21
	5-6	37	32.74
	7 ขึ้นไป	7	6.19
	รวม	113	100.00
จำนวนชั่วโมงที่สอน	ต่ำกว่า 7	6	5.31
	7-10	46	40.71

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ลักษณะสถานภาพ		จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
จำนวนชั่วโมงที่สอน (ต่อ)	11-15	54	47.79
	16 -19	3	2.65
	20 ขึ้น	4	3.54
	รวม	113	100.00
งานที่รับผิดชอบนอกจากการสอน	งานบริหาร	43	38.05
	อื่นๆ	70	61.95
	รวม	113	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นอาจารย์ จำแนกโดยอายุ พบว่ามีอายุ 50 ขึ้นไป มากที่สุด จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 34.51 รองลงมามีอายุระหว่าง 40-44 ปี จำนวน 25 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 22.12 มีอายุระหว่าง 45-49 ปี จำนวน 22 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 19.47 มีอายุระหว่าง 35-39 ปี จำนวน 15 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 13.27 จำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุด พบว่ามีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโทมากที่สุด จำนวน 82 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 72.57 รองลงมาเป็นระดับปริญญาเอก จำนวน 30 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 26.55 และเป็นวุฒิการศึกษาอื่นๆ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.88 จำแนกตามประสบการณ์ในการสอน พบว่ามีประสบการณ์ในการสอน 16 ปีขึ้นไป มากที่สุด จำนวน 35 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 30.97 รองลงมา มีประสบการณ์การสอน 5-10 ปี จำนวน 29 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 25.66 มีประสบการณ์การสอน 11-15 ปี จำนวน 25 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 22.12 จำแนกตามประสบการณ์การสอนในสถาบันอื่น พบว่าอาจารย์ไม่เคยมีประสบการณ์การสอนในสถาบันอื่น จำนวน 66 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 58.41 รองลงมา มีประสบการณ์การสอนในสถาบันอื่น จำนวน 47 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 41.59 จำแนกตามจำนวนรายวิชาที่สอนในปีการศึกษา 2553 พบว่าอาจารย์ได้รับมอบหมายให้สอนจำนวนรายวิชา 3-4 รายวิชา มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 59 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 52.21 รองลงมาสอน 5-6 รายวิชา จำนวน 37 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 32.74 สอน 1-2 รายวิชา จำนวน 10 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 8.86 จำแนกตามจำนวนชั่วโมงที่สอน พบว่าได้รับมอบหมายให้สอน 11-15 ชั่วโมง มากที่สุด จำนวน 54 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 47.79 รองลงมาสอน 7-10 ชั่วโมง จำนวน 46 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 40.71 สอนต่ำกว่า 7 ชั่วโมง จำนวน 6 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 5.31 จำแนกตามงานที่รับผิดชอบ

นอกจากงานสอน พบว่าอาจารย์มีหน้าที่รับผิดชอบภาระงานด้านอื่น ๆ จำนวน 70 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 61.95 มีหน้าที่รับผิดชอบงานบริหารจำนวน 43 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 38.05

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนิสิต จำแนกตามส่วนงานที่สังกัด อายุ และวุฒิการศึกษาเดิมที่ใช้สมัครเข้าศึกษา

	ลักษณะสถานภาพ	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
ส่วนงานที่สังกัด	มจร. (ส่วนกลาง)	18	8.33
	วิทยาเขต	134	62.04
	วิทยาลัยสงฆ์	64	29.63
	รวม	216	100.00
อายุ/ปี	15-19	4	1.85
	20-24	28	12.96
	25-29	34	15.74
	30-34	19	8.80
	35-39	26	12.04
	40-44	39	18.06
	45-49	28	12.96
	50-54	18	8.33
	55 ขึ้นไป	20	9.26
	รวม	216	100.00
วุฒิการศึกษาเดิมที่ใช้สมัคร	ม.6	109	50.46
	อื่นๆ	107	49.54
	รวม	216	100.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนิสิตสังกัดส่วนงานระดับวิทยาเขตมากที่สุด จำนวน 134 รูป คิดเป็นร้อยละ 62.04 รองลงมาสังกัดส่วนงานระดับวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน 64 รูป คิดเป็นร้อยละ 29.63 สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จำนวน 18 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.33 จำแนกตามอายุ พบว่ามีอายุระหว่าง 40-44 ปี มากที่สุด จำนวน 39 รูป คิดเป็นร้อยละ 18.06 รองลงมามีอายุระหว่าง 25-29 ปี จำนวน 34 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.74

มีอายุระหว่าง 20-24 จำนวน 28 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.96 และมีอายุระหว่าง 45-49 ปี จำนวน 28 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.96 จำแนกตามวุฒิการศึกษาเดิมที่ใช้สมัครเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าใช้วุฒิการศึกษาระดับ ม.6 สมัครเข้าศึกษามากที่สุด จำนวน 109 รูป คิดเป็นร้อยละ 50.46 รองลงมาใช้วุฒิการศึกษาประเภทอื่น ๆ สมัครเข้าศึกษา จำนวน 107 รูป คิดเป็นร้อยละ 49.54

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ จำแนกตามอายุ

ลักษณะสถานภาพ		จำนวน / รูป	ร้อยละ
อายุ/ปี	30-34	4	10.53
	35-39	2	5.26
	40-44	5	13.15
	45-49	12	31.58
	50-54	4	10.53
	55 ขึ้นไป	11	28.95
รวม		38	100.00

จากตารางที่ 4.5 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนิสิตปฏิบัติศาสนกิจมีอายุระหว่าง 45-49 มากที่สุด จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.58 รองลงมามีอายุระหว่าง 55 ปีขึ้นไป จำนวน 11 รูป คิดเป็นร้อยละ 28.95 มีอายุระหว่าง 40-44 จำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.15

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต จำแนกตามสถานภาพ

ลักษณะสถานภาพ		จำนวน / รูป	ร้อยละ
พระสังฆาธิการ	เจ้าคณะตำบล	1	4.00
	เจ้าอาวาส	20	80.00
	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	4	16.00
รวม		25	100.00

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้ใช้บัณฑิต เป็นพระสังฆาธิการ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมากที่สุด จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.00 และเป็นเจ้าคณะตำบล จำนวน 1 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.00

ตอนที่ 2 ผลการประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลที่จะนำเสนอในตอนที่ 2 นี้มีตารางเดียว คือ ตารางที่ 4.7 มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับผลการประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. มีการใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย	3.97	0.65	มาก
2. สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้บัณฑิต	3.80	0.72	มาก
3. สอดคล้องกับสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ของผู้เรียน	3.88	0.82	มาก
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานในหน้าที่และการดำรงชีวิตประจำวันได้	3.80	0.89	มาก
5. สอดคล้องกับความต้องการของสังคมทั้งทางโลกและทาง ธรรม	3.83	0.80	มาก
6. สะท้อนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยต้องการ	3.79	0.90	มาก
รวม	3.85	0.64	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรกคือ วัตถุประสงค์มีการใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ($\bar{X} = 3.97$) รองลงมาคือ สอดคล้องกับสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ของผู้เรียน ($\bar{X} = 3.88$) สอดคล้องกับความต้องการของสังคมทั้งทางโลกและทางธรรม ($\bar{X} = 3.83$) สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้บัณฑิต และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานในหน้าที่และการดำรงชีวิต

ประจำวันได้ ($\bar{X} = 3.80$) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือ สะท้อนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยต้องการ ($\bar{X} = 3.79$)

ตอนที่ 3 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลที่จะนำเสนอในตอนี่ 3 นี้ มีทั้งสิ้น 6 ด้าน 7 ตาราง ตั้งแต่ตารางที่ 4.8 จนถึง ตารางที่ 4.14 เป็นตารางแสดงผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรโดยภาพรวม 1 ตาราง ที่เหลือเป็นตารางแสดงผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรโดยแยกเป็นรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรโดยภาพรวม

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรโดยภาพรวม

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. ด้านโครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท)	3.80	0.59	มาก
2. ด้านโครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว)	3.78	0.62	มาก
3. ด้านรายวิชาในหลักสูตร	3.74	0.65	มาก
4. ด้านคุณลักษณะของอาจารย์	3.70	0.62	มาก
5. ด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต	3.61	0.60	มาก
6. ด้านสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ (เช่น คู่มือหลักสูตร ตำราเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา สถานที่เรียน และแหล่งเรียนรู้)	3.47	0.68	ปานกลาง
รวม	3.68	0.63	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่า ปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อันดับแรกคือ ด้านโครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท) ($\bar{X} = 3.80$)

รองลงมาคือ ด้านโครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว) ($\bar{X} = 3.78$) ด้านรายวิชาในหลักสูตร ($\bar{X} = 3.74$) ด้านอาจารย์ ($\bar{X} = 3.70$) และด้านนิสิต ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนด้านสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$)

3.2 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ด้านโครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท)

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นด้าน
โครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 4 ปี	3.85	0.78	มาก
2. จำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	3.92	0.74	มาก
2.1 จำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	3.84	0.73	มาก
2.2 จำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3.81	0.76	มาก
2.3 จำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษา	3.74	0.81	มาก
2.4 จำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3.61	0.86	มาก
3. จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะ	3.78	0.78	มาก
3.1 จำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา	3.89	0.82	มาก
3.1.1 จำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษาบาลี	3.71	0.84	มาก
3.1.2 จำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	3.82	0.83	มาก
3.2 จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะด้าน	3.83	0.76	มาก
3.2.1 จำนวนหน่วยกิตวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์	3.86	0.78	มาก
3.2.2 จำนวนหน่วยกิตวิชาเอก	3.80	0.82	มาก
3.2.3 จำนวนหน่วยกิตวิชาโท	3.77	0.81	มาก
4. จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเลือกเสรี	3.77	0.89	มาก
รวม	3.80	0.59	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่า ปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านโครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท) ในภาพรวมมีความเหมาะสม

ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายหมวดวิชา พบว่า อันดับแรกคือ จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ($\bar{X} = 3.92$) รองลงมาคือ จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.89$) จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 4 ปี ($\bar{X} = 3.85$) จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะด้าน ($\bar{X} = 3.83$) และจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะ ($\bar{X} = 3.78$) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือ จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเลือกเสรี ($\bar{X} = 3.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มวิชา พบว่ามีความเหมาะสมมากเป็นอันดับแรกคือ จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ($\bar{X} = 3.86$) จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ ($\bar{X} = 3.84$) จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.82$) และจำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ($\bar{X} = 3.81$) จำนวนหน่วยกิตวิชาเอก ($\bar{X} = 3.80$) จำนวนหน่วยกิตวิชาโท ($\bar{X} = 3.77$) จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษา ($\bar{X} = 3.74$) และจำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษาบาลี ($\bar{X} = 3.71$) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือจำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ($\bar{X} = 3.61$)

3.3 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ด้านโครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว)

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้าน โครงสร้างของหลักสูตร โครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 4 ปี	3.83	0.76	มาก
2. จำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	3.85	0.72	มาก
2.1 จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	3.77	0.76	มาก
2.2 จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3.76	0.76	มาก
2.3 จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษา	3.74	0.80	มาก
2.4 จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3.62	0.85	มาก
3. จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะ	3.76	0.78	มาก
3.1 จำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา	3.81	0.84	มาก
3.1.1 จำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษาบาลี	3.66	0.83	มาก
3.1.2 จำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	3.81	0.82	มาก
3.2 จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะด้าน	3.77	0.79	มาก

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
3.2.1 จำนวนหน่วยกิตวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์	3.84	0.78	มาก
3.2.2 จำนวนหน่วยกิตวิชาเฉพาะสาขา	3.89	0.76	มาก
3.2.3 จำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับ	3.82	0.76	มาก
3.2.4 จำนวนหน่วยกิตวิชาเลือก	3.75	0.84	มาก
4. จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเลือกเสรี	3.75	0.87	มาก
รวม	3.78	0.62	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิตมีความเห็นว่าโครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดียว) มีความเหมาะสมโดยภาพรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายหมวดวิชาพบว่า อันดับแรกคือ จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ($\bar{X} = 3.85$) รองลงมาคือ จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 4 ปี ($\bar{X} = 3.83$) จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.81$) จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะด้าน ($\bar{X} = 3.77$) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือ จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเลือกเสรี ($\bar{X} = 3.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มวิชาพบว่า อันดับแรกคือ จำนวนหน่วยกิตเฉพาะสาขา ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมาคือ จำนวนหน่วยกิตวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ($\bar{X} = 3.84$) จำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับ ($\bar{X} = 3.82$) จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.81$) จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ ($\bar{X} = 3.77$) จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ($\bar{X} = 3.76$) จำนวนหน่วยกิตวิชาเลือก ($\bar{X} = 3.75$) จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษา ($\bar{X} = 3.74$) จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษาบาลี ($\bar{X} = 3.66$) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือ จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ($\bar{X} = 3.62$)

3.4 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ด้านรายวิชาในหลักสูตร

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านรายวิชาในหลักสูตร

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. มีเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.82	0.77	มาก

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
2. ช่วยให้ผู้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.75	0.74	มาก
3. มีความทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบัน	3.75	0.82	มาก
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	3.81	0.85	มาก
5. มีความเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต	3.72	0.78	มาก
6. มีเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนด	3.66	0.83	มาก
7. รายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติ ช่วยให้ผู้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.65	0.80	มาก
8. รายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	3.79	0.87	มาก
รวม	3.74	0.65	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า นิสิต มีความเห็นว่ารายวิชาในหลักสูตรมีความเหมาะสม โดยภาพรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อันดับแรกคือ มีเนื้อหา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{X} = 3.82$) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 3.81$) รายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 3.79$) ช่วย ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{X} = 3.75$) มีความทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของ สังคมในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.75$) มีความเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต ($\bar{X} = 3.72$) มีเนื้อหา เหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนด ($\bar{X} = 3.66$) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือ รายวิชาที่เป็น ภาคปฏิบัติ ช่วยให้ผู้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{X} = 3.65$)

3.5 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร ด้านคุณลักษณะของอาจารย์

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านคุณลักษณะของอาจารย์

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. อาจารย์มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับวิชาที่สอนเป็นอย่างดี	3.76	0.71	มาก
2. อาจารย์มีทักษะ ชำนาญในการถ่ายทอดความรู้ในวิชาที่สอน	3.74	0.72	มาก
3. อาจารย์มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้อของตนเองและผู้เรียน	3.63	0.78	มาก
4. อาจารย์มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน	3.70	0.78	มาก
5. อาจารย์มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย	3.60	0.81	มาก
6. อาจารย์มีบุคลิกภาพ (Personality) ที่ดี เหมาะสม	3.81	0.76	มาก
7. อาจารย์มีความยุติธรรมต่อผู้เรียนทุกคน	3.75	0.83	มาก
8. อาจารย์มีความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน	3.95	0.79	มาก
9. อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	3.83	0.80	มาก
10. อาจารย์มีความตรงต่อเวลา	3.53	0.90	มาก
11. อาจารย์มีการจัดทำแผนการสอน และปรับปรุงแผนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ	3.60	0.83	มาก
12. อาจารย์มีการดำเนินการสอนตามขั้นตอนที่เตรียมไว้ในแผนการสอนอย่างครบถ้วน	3.62	0.82	มาก
13. อาจารย์มีการเตรียมความพร้อมในเนื้อหาของบทเรียนก่อนสอน	3.70	0.85	มาก
14. อาจารย์ใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย การทำโครงการ การทำรายงานกลุ่มและส่วนบุคคล เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้เพิ่มเติม การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น	3.71	0.83	มาก

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
15. อาจารย์เลือกใช้สื่อประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม	3.67	0.78	มาก
16. อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้	3.89	0.77	มาก
17. อาจารย์เลือกกิจกรรมมอบหมายงานให้นักศึกษาทำเหมาะสมกับเวลา	3.73	0.77	มาก
18. อาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นักศึกษาทำ และแจ้งผลการตรวจให้นักศึกษาทราบทุกครั้ง	3.60	0.92	มาก
19. อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าพบและขอคำปรึกษาภายนอกชั้นเรียน	3.74	0.91	มาก
20. อาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน	3.51	0.98	มาก
รวม	3.70	0.62	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่าปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านคุณลักษณะของอาจารย์มีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อันดับแรกคือ อาจารย์มีความเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน ($\bar{X} = 3.95$) รองลงมาคือ อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้ ($\bar{X} = 3.89$) อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ($\bar{X} = 3.83$) อาจารย์มีบุคลิกภาพที่ดีเหมาะสม ($\bar{X} = 3.81$) อาจารย์มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.76$) และน้อยที่สุดคือ อาจารย์มีการจัดทำแผนการสอนและปรับปรุงแผนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ ($\bar{X} = 3.60$) อาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นักศึกษาทำ และแจ้งผลการตรวจให้นักศึกษาทราบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.60$) อาจารย์มีความตรงต่อเวลา ($\bar{X} = 3.53$) อาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน ($\bar{X} = 3.51$)

3.6 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. นิสิตมีพื้นฐานความรู้เพียงพอในการศึกษาตามหลักสูตรที่เปิดสอน	3.40	0.81	ปานกลาง
2. นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่ออาจารย์ผู้สอน	3.75	0.74	มาก
3. นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่อเพื่อนในชั้นเรียน	3.91	0.75	มาก
4. นิสิตมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย	3.60	0.80	มาก
5. นิสิตมีนิสัยรักการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นในการเรียน	3.53	0.84	มาก
6. นิสิตมีความประพฤติเรียบร้อย เหมาะสมกับสมณสาธูป	3.73	0.78	มาก
7. จำนวนนิสิตแต่ละชั้นเรียนมีความเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐาน	3.58	0.83	มาก
8. นิสิตได้รับการจัดกิจกรรมการพัฒนานิสิตที่เหมาะสม	3.52	0.79	มาก
9. นิสิตได้รับการจัดระบบการช่วยเหลือนิสิตที่เหมาะสม	3.53	0.86	มาก
10. นิสิตได้รับการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างเหมาะสม	3.53	0.92	มาก
รวม	3.61	0.60	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่าปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านคุณสมบัตินิสิตมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรกคือ นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่อเพื่อนในชั้นเรียน ($\bar{X} = 3.91$) รองลงมาคือ นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่ออาจารย์ผู้สอน ($\bar{X} = 3.75$) นิสิตมีความประพฤติเรียบร้อย เหมาะสมกับสมณสาธูป ($\bar{X} = 3.73$) นิสิตมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 3.60$) และน้อยที่สุดคือ นิสิตได้รับการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 3.53$) นิสิตได้รับการจัดกิจกรรมการพัฒนานิสิตที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.52$) ตามลำดับ สำหรับรายการที่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง คือ นิสิตมีพื้นฐานความรู้เพียงพอในการศึกษาตามหลักสูตรที่เปิดสอน ($\bar{X} = 3.40$)

3.7 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ

รายการ	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. มีคู่มือหลักสูตรที่เพียงพอ	3.43	0.89	ปานกลาง
2. มีเอกสารตำราเรียนที่เพียงพอ	3.33	0.89	ปานกลาง
3. มีสื่อการเรียนที่เหมาะสม	3.50	0.83	มาก
4. มีวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษาที่เพียงพอ	3.42	0.86	ปานกลาง
5. มีสถานที่เรียนมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม	3.68	0.76	มาก
6. มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม	3.51	0.81	มาก
7. สื่อการเรียนการสอนมีความทันสมัย	3.54	0.83	มาก
8. วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษามีความสะดวกในการ ให้บริการ	3.38	0.91	ปานกลาง
9. วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษาอยู่ในสภาพดี พร้อม ใช้งาน	3.47	0.89	ปานกลาง
10. ห้องสมุดมีตำราเพียงพอต่อการศึกษาชั้นกว่า	3.41	1.02	ปานกลาง
รวม	3.47	0.68	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.14 พบว่า อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่าปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ระดับมากจำนวน 4 ข้อ อันดับแรกคือ สถานที่เรียนมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.68$) รองลงมาคือ สื่อการเรียนการสอนมีความทันสมัย ($\bar{X} = 3.54$) มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.51$) มีสื่อการเรียนที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.50$) นอกนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 4 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลที่จะนำเสนอในตอนี่ 4 นี้ มีทั้งสิ้น 4 ด้าน 5 ตาราง ตั้งแต่ตารางที่ 4.15 จนถึง ตารางที่ 4.19 เป็นตารางแสดงผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรโดยภาพรวม 1 ตาราง ที่เหลือเป็นตารางแสดงผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรโดยแยกเป็นรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรโดยภาพรวม

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของ หลักสูตร โดยภาพรวม

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. ด้านการบริหารหลักสูตร	3.56	0.60	มาก
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.29	0.76	ปานกลาง
3. ด้านการวัดและประเมินผล	3.65	0.69	มาก
4. ด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต	3.62	0.67	มาก
รวม	3.53	0.65	มาก

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่ากระบวนการของ หลักสูตร โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อันดับแรกคือ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 3.65$) รองลงมา คือด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต ($\bar{X} = 3.62$) และด้านการบริหารหลักสูตร ($\bar{X} = 3.56$) ตามลำดับ และด้านที่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคือ ด้านการ จัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.29$)

4.2 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรด้านการบริหารหลักสูตร

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรด้านการบริหารหลักสูตร

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. มีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนเป็นระยะ ๆ	3.30	0.81	ปานกลาง
2. มีการจัดทำแผน/ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาอย่างเป็นระบบชัดเจน	3.33	0.96	ปานกลาง
3. มีการประชุม/ปรึกษาหารือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ	3.34	1.00	ปานกลาง
4. มีการติดตามประเมินผลปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง	3.16	0.88	ปานกลาง
5. การจัดแผนการเรียน / การจัดรายวิชา ในแต่ละภาคเรียน มีความเหมาะสม	3.69	0.73	มาก
6. มีการส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คณาจารย์ถึงเป้าหมายการจัดการศึกษาสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถดำเนินการ ได้ตามแนวทางที่กำหนด	3.34	0.96	ปานกลาง
7. ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับสูง (4 คาบ/สัปดาห์) มีความเหมาะสม	3.84	0.95	มาก
8. ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับกลาง (6 คาบ/สัปดาห์) มีความเหมาะสม	3.97	0.82	มาก
9. ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับต้น (8 คาบ/สัปดาห์) มีความเหมาะสม	3.88	0.97	มาก
10. ภาระงานสอนของอาจารย์ประจำที่ไม่มีตำแหน่งบริหาร (10 คาบ/สัปดาห์) มีความเหมาะสม	4.00	0.94	มาก
11. สัดส่วนบุคลากรสายปฏิบัติการและวิชาชีพต่อจำนวนนิสิต (1 : 30) มีความเหมาะสม	3.52	0.76	มาก

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
12. การบริหารหลักสูตร ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยอย่างเหมาะสม	3.42	0.79	ปานกลาง
13. การบริหารหลักสูตร ได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเหมาะสม	3.31	0.85	ปานกลาง
14. การบริหารหลักสูตร ได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์ผู้สอนอย่างเหมาะสม	3.72	0.68	มาก
รวม	3.56	0.60	มาก

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ผู้บริหาร มีความเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตรด้านการบริหารหลักสูตรในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรกคือ ภาระงานสอนของอาจารย์ประจำที่ไม่มีตำแหน่งบริหาร (10 คาบ/สัปดาห์) ($\bar{X} = 4.00$) รองลงมาคือ ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับกลาง (6 คาบ/สัปดาห์) ($\bar{X} = 3.97$) ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับต้น (8 คาบ/สัปดาห์) ($\bar{X} = 3.88$) ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับสูง (4 คาบ/สัปดาห์) ($\bar{X} = 3.84$) นอกนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

4.3 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. มีการทำวิจัยชั้นเรียน	2.96	1.04	ปานกลาง
2. มีการนำผลการวิจัยชั้นเรียนมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน	3.05	1.07	ปานกลาง
3. มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการลดสัดส่วนการถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ และเพิ่มสัดส่วนการ	3.41	0.83	ปานกลาง

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ปฏิบัติจริงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนให้มากขึ้น			
4. มีการจัดการเรียนการสอนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของอาจารย์และนิสิต	3.51	0.87	มาก
5. มีการจัดการเรียนการสอนที่อิงพัฒนาการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้เต็มตามศักยภาพ	3.43	0.85	ปานกลาง
6. มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน	3.20	0.95	ปานกลาง
7. มีการประเมินผลการเรียนการสอน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ	3.28	0.92	ปานกลาง
8. มีการติดตามว่าอาจารย์ใช้สื่อประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม	3.24	0.96	ปานกลาง
9. มีการติดตามว่าอาจารย์ให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน	3.39	0.87	ปานกลาง
10. มีการติดตามว่าอาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้	3.44	0.94	ปานกลาง
11. มีการติดตามว่าอาจารย์เลือกกิจกรรมมอบหมายงานให้นิสิตทำเหมาะสมกับเวลา	3.32	0.91	ปานกลาง
12. มีการติดตามว่าอาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นิสิตทำและแจ้งผลการตรวจให้นิสิตทราบทุกครั้ง	3.23	0.93	ปานกลาง
13. มีการติดตามว่าอาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน	3.28	0.97	ปานกลาง
รวม	3.29	0.76	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความเหมาะสมระดับมาก 1 ข้อ คือ มีการจัดการเรียนการ

สอนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของอาจารย์และนิสิต ($\bar{X} = 3.51$)
 ก่อนนั้นมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

4.4 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรด้านการวัดและประเมินผล

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรด้านการวัด
 และประเมินผล

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน	3.92	0.80	มาก
2. มีการวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอบ การทำโครงการ เป็นต้น	3.80	0.78	มาก
3. การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหา รายวิชา	3.73	0.76	มาก
4. มีการวัดและประเมินผลตามความสามารถของนิสิตโดย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล	3.58	0.88	มาก
5. มีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้นิสิตมี ความคิดสร้างสรรค์	3.67	0.84	มาก
6. นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมินประสิทธิภาพการสอนของ อาจารย์ผู้สอน	3.53	0.90	มาก
7. มีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน	3.47	0.91	ปานกลาง
8. มีการประกาศผลการเรียนแก่นิสิตในระยะเวลาที่กำหนด	3.50	1.01	มาก
รวม	3.65	0.69	มาก

จากตารางที่ 4.18 พบว่า อาจารย์และนิสิต มีความเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตร
 ด้านการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) เมื่อพิจารณา
 เป็นรายข้อพบว่า อันดับแรกคือ มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.92$)
 รองลงมาคือ มีการวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอบ การทำโครงการ
 เป็นต้น ($\bar{X} = 3.80$) การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหารายวิชา ($\bar{X} =$
 3.73) มีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้นิสิตมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.67$) และมี

การประกาศผลการเรียนแก่นิสิตในระยะเวลาที่กำหนด ($\bar{X} = 3.50$) ตามลำดับ สำหรับข้อที่มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง คือ มีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = 3.47$)

4.5 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตรด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต

ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2546 มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน	3.61	0.99	มาก
2. การให้นิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา ภายหลังสอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้างของหลักสูตรที่ศึกษา	3.64	0.90	มาก
3. การยกเว้นให้นิสิตชาวต่างประเทศไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา	3.39	1.22	ปานกลาง
4. ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาต่อระดับปริญญาโท ขณะปฏิบัติศาสนกิจ ของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2551 มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน	4.03	0.84	มาก
5. ระบบการปฐมนิเทศนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ	3.59	0.91	มาก
6. ระบบการติดตาม ตรวจสอบ นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ	3.45	1.08	ปานกลาง
7. คู่มือการรายงานผลการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจมีความเหมาะสมกับภารกิจที่นิสิตปฏิบัติงานจริง	3.63	0.88	มาก
รวม	3.62	0.67	มาก

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ผู้บริหารมีความเห็นว่า การปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรกคือ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาต่อระดับปริญญาโท ขณะ

ปฏิบัติศาสนกิจของนิตปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2551 มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.03$) การให้นิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา ภายหลังจากสอบได้หน่วยกิต สะสมครบตามโครงสร้างของหลักสูตรที่ศึกษา ($\bar{X} = 3.64$) คู่มือการรายงานผลการปฏิบัติ ศาสนกิจของนิตปฏิบัติศาสนกิจมีความเหมาะสมกับภารกิจที่นิตปฏิบัติงานจริง ($\bar{X} = 3.63$) ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2546 มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.61$) ระบบการปฐมนิเทศนิตปฏิบัติศาสนกิจ ($\bar{X} = 3.59$) สำหรับข้อที่มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง คือ ระบบการติดตาม ตรวจสอบ นิตปฏิบัติศาสนกิจ ($\bar{X} = 3.45$) และการยกเว้นให้นิตชาวต่างประเทศไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา ($\bar{X} = 3.39$)

ตอนที่ 5 ผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลที่จะนำเสนอในตอนี่ 5 นี้ มีทั้งสิ้น 3 ด้าน 4 ตาราง ตั้งแต่ตารางที่ 4.20 จนถึง ตารางที่ 4.23 เป็นตารางแสดงผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตรด้านประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพการผลิตบัณฑิต 1 ตาราง ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต 1 ตาราง และด้าน ความพึงพอใจในลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ 1 ตาราง มีรายละเอียดดังนี้

5.1 ผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตรด้านประสิทธิภาพและประสิทธิภาพการผลิต บัณฑิต

ตารางที่ 4.20 จำนวนและร้อยละของนิตที่รับเข้าศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษา

จำนวน นิต	เป้าหมาย การรับเข้า ศึกษา	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	สำเร็จ การศึกษา	ร้อยละที่ สำเร็จ การศึกษา	แปลผล
รุ่นปี 2550		918	746	714	647	594	64.71	ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ กำหนด
รวม		918	746	714	647	594	64.71	

จากตารางที่ 4.20 พบว่า นิสิตที่รับเข้าศึกษาในรุ่นปีการศึกษา 2550 ชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 918 รูป/คน ชั้นปีที่ 2 จำนวน 746 รูป/คน ชั้นปีที่ 3 จำนวน 714 รูป/คน ชั้นปีที่ 4 จำนวน 647 รูป/คน สำเร็จการศึกษารุ่นที่ 56 ปี 2554 จำนวน 46 รูป/คน รุ่นที่ 57 ปี 2555 จำนวน 548 รูป/คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 594 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 64.71 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้

ตารางที่ 4.21 จำนวนและร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิตที่รับเข้าศึกษาในปี 2550 และสำเร็จการศึกษาในปี 2554 (รุ่นที่ 56) และปี 2555 (รุ่นที่ 57)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ	แปลผล
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต			
2.1 ผลการเรียนเฉลี่ย 2.00 – 2.49	38	6.40	คุณภาพพอใช้
2.1 ผลการเรียนเฉลี่ย 2.50 – 2.99	171	28.79	คุณภาพค่อนข้างดี
2.2 ผลการเรียนเฉลี่ย 3.00 – 3.49	315	53.03	คุณภาพดี
2.3 ผลการเรียนเฉลี่ย 3.50 – 3.99	70	11.78	คุณภาพดีมาก
รวม	594	100.00	

จากตารางที่ 4.21 พบว่า บัณฑิตมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 100 เมื่อพิจารณาเป็นระดับคุณภาพ พบว่าบัณฑิตมีระดับคุณภาพดี มีผลการเรียนเฉลี่ย 3.00 – 3.49 มากที่สุด จำนวน 315 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 53.03 รองลงมามีระดับคุณภาพค่อนข้างดี มีผลการเรียนเฉลี่ย 2.50 – 2.99 จำนวน 171 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 28.79 และมีระดับคุณภาพดีมาก มีผลการเรียนเฉลี่ย 3.50 – 3.99 จำนวน 70 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 11.78 ตามลำดับ และบัณฑิตมีระดับคุณภาพพอใช้ มีผลการเรียนเฉลี่ย 2.00-2.49 จำนวนน้อยที่สุด 38 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 6.40

5.2 ผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตรด้านความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ

ตารางที่ 4.22 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยภาพรวม

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. ความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยนิสิตปฏิบัติศาสนกิจประเมินตนเอง	3.85	0.41	มาก
2. ความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน	4.07	0.46	มาก
รวม	3.94	0.43	มาก

จากตารางที่ 4.22 พบว่า นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ และผู้ใช้บัณฑิต มีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อันดับแรกคือ ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมินนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ($\bar{X} = 4.07$) รองลงมาคือนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นผู้ประเมินตนเอง ($\bar{X} = 3.85$)

5.3 ผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตรด้านความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยนิสิตปฏิบัติศาสนกิจประเมินตนเอง

ตารางที่ 4.23 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นผู้ประเมินตนเอง

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. เป็นผู้ที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส			
1. มีสมณสารูปสำรวมอิริยาบถทางกาย	3.66	0.78	มาก
2. มีสมณสารูปสำรวมทางวาจา	3.58	0.68	มาก
3. มีความสันโดษ ไม่โลภมาก	3.82	0.65	มาก
4. มีความอดทน อดกลั้น ไม่ลุแก่อำนาจ	3.87	0.58	มาก
5. รู้จักควบคุมจิตมิให้มัวเมาในลาภ ยศ สรรเสริญ	3.87	0.66	มาก
6. รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง	4.08	0.59	มาก
รวม	3.81	0.49	มาก

ตารางที่ 4.23 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
2. ใฝ่รู้ใฝ่คิด			
7. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในสรรพวิทยาการใหม่ๆ	3.74	0.79	มาก
8. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษาแสวงหาความรู้ ในหลักการ วิธีการใหม่ๆ	3.71	0.77	มาก
9. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในเครื่องมือทำงานใหม่ๆ	4.03	0.68	มาก
10. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ	4.05	0.57	มาก
11. มีความกระตือรือร้นในการลงมือทำงานและทำสิ่งต่างๆ ด้วย ตนเอง	3.97	0.54	มาก
12. มีการเรียนรู้งานและสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว	3.50	0.73	มาก
รวม	3.83	0.55	มาก
3. เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา			
13. มีค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรม	3.76	0.75	มาก
14. มีการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและเสริมสร้างปัญญาอยู่เสมอ	3.58	0.76	มาก
15. มีการพูดโดยยึดหลักเหตุผล	3.71	0.80	มาก
16. มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่เสมอ	3.18	1.11	ปานกลาง
17. มีการส่งเสริมให้ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา	3.58	0.64	มาก
18. มีใจหนักแน่น มั่นคงในการพัฒนาทางจิตใจ	3.58	0.64	มาก
รวม	3.57	0.69	มาก
4. มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหา			
19. สามารถวิเคราะห์หาสาเหตุของการเกิดปัญหา	3.50	0.60	มาก
20. สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้อย่างเหมาะสม	3.47	0.65	ปานกลาง
21. มีการวางแผนในการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ	3.95	0.52	มาก
22. มีการแก้ปัญหอย่างทันท่วงที ไม่ปล่อยให้ปัญหามานปลาย	3.97	0.59	มาก
23. มีการนำแนวคิด หลักการ และวิธีการใหม่ ๆ มาช่วยในการ	3.58	0.72	มาก

ตารางที่ 4.23 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
แก้ปัญหา			
24. มีการนำแนวคิด หลักการ และวิธีการใหม่ๆ มาปรับปรุงพัฒนาเพื่อประยุกต์ใช้แก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย	3.58	0.64	มาก
รวม	3.68	0.50	มาก
5. มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา			
25. มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	4.32	0.53	มาก
26. มีการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา	4.08	0.59	มาก
27. มีการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	4.24	0.54	มาก
28. มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	3.63	0.67	มาก
29. มีการเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	4.16	0.49	มาก
30. มีการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายกว้างขวางออกไป	3.74	0.76	มาก
รวม	4.03	0.48	มาก
6. รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม			
31. รู้จักเสียสละเวลาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม	4.11	0.56	มาก
32. รู้จักเสียสละกำลังกายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม	4.08	0.59	มาก
33. รู้จักเสียสละกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม	4.03	0.49	มาก
34. รู้จักแยกประโยชน์ส่วนรวมออกจากประโยชน์ส่วนตัว	4.08	0.43	มาก
35. รู้จักให้ความเคารพในมติของเสียงข้างมาก	4.11	0.51	มาก
36. รู้จักใช้เครื่องอุปโภคและสาธารณูปโภคอย่างคุ้มค่า	4.05	0.57	มาก
รวม	4.07	0.41	มาก
7. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม			
37. มองสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยความเข้าใจ	4.00	0.52	มาก
38. มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างกลมกลืน	3.97	0.54	มาก
39. มีการยอมรับวิทยาการใหม่ๆ	3.68	0.77	มาก
40. มีการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศตามสมัยนิยม	3.92	0.49	มาก

ตารางที่ 4.23 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
41. มีการส่งเสริมเพื่อนร่วมงานให้เรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศตามสมัยนิยม	3.92	0.59	มาก
42. มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการเรียนและการทำงาน	4.00	0.46	มาก
รวม	3.92	0.41	มาก
8. มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล			
43. มีมุมมองที่รอบด้านรู้เท่าทันโลก	3.66	0.75	มาก
44. มีการมองโลกตามความเป็นจริง	3.71	0.73	มาก
45. มองสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความเข้าใจ	3.58	0.64	มาก
46. มีการยอมรับความแตกต่าง	3.71	0.73	มาก
47. มีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตและการทำงาน	4.08	0.49	มาก
48. มีการวางแผนการทำงานอย่างมีวิสัยทัศน์	3.68	0.74	มาก
รวม	3.74	0.58	มาก
9. มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม			
49. มีปัญญา เฉลียวฉลาด	3.45	0.65	ปานกลาง
50. มีความซื่อสัตย์ สุจริต	4.13	0.47	มาก
51. มีความตรงต่อเวลา	4.08	0.49	มาก
52. มีความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค	4.08	0.36	มาก
53. มีความเคารพในผู้ที่ควรเคารพ	4.21	0.43	มาก
54. มีความเคารพในกฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับ	4.24	0.49	มาก
รวม	4.03	0.37	มาก
รวมทั้งสิ้น	3.85	0.41	มาก

จากตารางที่ 4.23 พบว่า นิสิตปฏิบัติศาสนกิจมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน สาม

อันดับแรกคือ คุณลักษณะด้านที่ 6 รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ($\bar{X} = 4.07$) รองลงมาคือ คุณลักษณะด้านที่ 9 มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้มีเทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{X} = 4.03$) และคุณลักษณะด้านที่ 5 มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 3 ข้อ คือข้อที่ 16 มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่เสมอ ข้อที่ 20 สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้อย่างเหมาะสม และข้อที่ 49 มีปัญญา เฉลียวฉลาด นอกนั้นมี ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ

2.4.4 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9

ประการ โดยผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน

ตารางที่ 4.24 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับผลการประเมินความพึงพอใจใน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมินนิสิต ปฏิบัติศาสนกิจ

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. เป็นผู้ที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส			
1. มีสมณสารูปสำรวมอิริยาบถทางกาย	3.96	0.73	มาก
2. มีสมณสารูปสำรวมทางวาจา	4.40	0.68	มาก
3. มีความสันโดษ ไม่โลภมาก	4.00	0.82	มาก
4. มีความอดทน อดกลั้น ไม่ลุแก่อำนาจ	4.08	0.76	มาก
5. รู้จักควบคุมจิตมิให้มัวเมาในลาภ ยศ สรรเสริญ	4.04	0.79	มาก
6. รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง	4.16	0.62	มาก
รวม	4.05	0.62	มาก
2. ใฝ่รู้ใฝ่คิด			
7. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในสรรพวิทยาการใหม่ๆ	4.20	0.65	มาก
8. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษาแสวงหาความรู้ ในหลักการ วิธีการใหม่ๆ	4.16	0.62	มาก
9. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในเครื่องมือทำงานใหม่ๆ	4.24	0.72	มาก

ตารางที่ 4.24 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
10. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ	4.08	0.70	มาก
11. มีความกระตือรือร้นในการลงมือทำงานและทำสิ่งต่างๆ ด้วย ตนเอง	4.04	0.68	มาก
12. มีการเรียนรู้งานและสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว	3.84	0.68	มาก
รวม	4.09	0.55	มาก
3. เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา			
13. มีค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.00	0.65	มาก
14. มีการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและเสริมสร้างปัญญาอยู่เสมอ	3.80	0.71	มาก
15. มีการพูดโดยยึดหลักเหตุผล	4.04	0.68	มาก
16. มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่เสมอ	3.80	0.76	มาก
17. มีการส่งเสริมให้ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา	4.08	0.57	มาก
18. มีใจหนักแน่น มั่นคงในการพัฒนาทางจิตใจ	4.08	0.57	มาก
รวม	3.97	0.53	มาก
4. มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหา			
19. สามารถวิเคราะห์หาสาเหตุของการเกิดปัญหา	3.88	0.67	มาก
20. สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้อย่างเหมาะสม	3.88	0.73	มาก
21. มีการวางแผนในการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ	3.76	0.66	มาก
22. มีการแก้ปัญหอย่างทันทั่วทั้งที่ ไม่ปล่อยให้ปัญหาบานปลาย	3.92	0.70	มาก
23. มีการนำแนวคิด หลักการ และวิธีการใหม่ ๆ มาช่วยในการ แก้ปัญหา	3.96	0.68	มาก
24. มีการนำแนวคิด หลักการ และวิธีการใหม่ๆ มาปรับปรุง พัฒนาเพื่อประยุกต์ใช้แก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย	4.08	0.64	มาก
รวม	4.39	0.57	มาก
5. มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา			
25. มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	4.60	0.58	มากที่สุด
26. มีการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา	4.48	0.59	มาก

ตารางที่ 4.24 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
27. มีการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	4.36	0.81	มาก
28. มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	4.24	0.72	มาก
29. มีการเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	4.28	0.84	มาก
30. มีการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แพร่หลาย กว้างขวางออกไป	4.36	0.64	มาก
รวม	4.39	0.57	มาก
6. รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม			
31. รู้จักเสียสละเวลาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม	4.24	0.60	มาก
32. รู้จักเสียสละกำลังกายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม	4.12	0.60	มาก
33. รู้จักเสียสละกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม	4.12	0.60	มาก
34. รู้จักแยกประโยชน์ส่วนรวมออกจากประโยชน์ส่วนตัว	4.20	0.65	มาก
35. รู้จักให้ความเคารพในมติของเสียงข้างมาก	4.20	0.71	มาก
36. รู้จักใช้เครื่องอุปโภคและสาธารณูปโภคอย่างคุ้มค่า	3.84	0.85	มาก
รวม	4.12	0.50	มาก
7. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม			
37. มองสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยความเข้าใจ	3.88	0.73	มาก
38. มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมที่ เปลี่ยนแปลงได้อย่างกลมกลืน	3.84	0.75	มาก
39. มีการยอมรับวิทยาการใหม่ๆ	4.00	0.65	มาก
40. มีการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศตามสมัยนิยม	3.96	0.73	มาก
41. มีการส่งเสริมเพื่อนร่วมงานให้เรียนรู้เทคโนโลยี สารสนเทศตามสมัยนิยม	4.00	0.71	มาก
42. มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการเรียนและการ ทำงาน	3.92	0.70	มาก
รวม	3.93	0.56	มาก
8. มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล			
43. มีมุมมองที่รอบด้านรู้เท่าทันโลก	4.08	0.70	มาก

ตารางที่ 4.24 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
44. มีการมองโลกตามความเป็นจริง	4.08	0.64	มาก
45. มองสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความเข้าใจ	4.00	0.65	มาก
46. มีการยอมรับความแตกต่าง	4.00	0.82	มาก
47. มีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตและการทำงาน	3.84	0.75	มาก
48. มีการวางแผนการทำงานอย่างมีวิสัยทัศน์	4.00	0.71	มาก
รวม	4.00	0.60	มาก
9. สักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อม			
ด้วยคุณธรรมและจริยธรรม			
49. มีปัญญา เฉลียวฉลาด	3.84	0.69	มาก
50. มีความซื่อสัตย์ สุจริต	4.32	0.63	มาก
51. มีความตรงต่อเวลา	4.16	0.62	มาก
52. มีความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค	4.12	0.53	มาก
53. มีความเคารพในผู้ที่ควรเคารพ	4.40	0.65	มาก
54. มีความเคารพในกฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับ	4.32	0.63	มาก
รวม	4.19	0.45	มาก
รวมทั้งสิ้น	4.07	0.46	มาก

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$) ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน สามอันดับแรกคือคุณลักษณะด้านที่ 4 มีความรู้ความสามารถ ในการแก้ปัญหา และคุณลักษณะด้านที่ 5 มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาคือ คุณลักษณะด้านที่ 9 มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้มีเทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{X} = 4.19$) และคุณลักษณะด้านที่ 6 รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ($\bar{X} = 4.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดจำนวน 1 ข้อคือ ข้อที่ 25 มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นอกนั้นมีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ

2.4.5 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ เปรียบเทียบระหว่างนิสิตปฏิบัติศาสนกิจประเมินตนเอง กับผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน

ตารางที่ 4.25 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับผลการประเมินความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ เปรียบเทียบระหว่างนิสิตปฏิบัติศาสนกิจประเมินตนเอง กับผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน

รายการ	นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประเมินตนเอง			ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. เป็นผู้ที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส						
1. มีสมณสาธูปตำรวมอิริยาบถทางกาย	3.66	0.78	มาก	3.96	0.73	มาก
2. มีสมณสาธูปตำรวมทางวาจา	3.58	0.68	มาก	4.40	0.68	มาก
3. มีความสันโดษ ไม่โลภมาก	3.82	0.65	มาก	4.00	0.82	มาก
4. มีความอดทน อดกลั้น ไม่ลุแก่อโทสะ	3.87	0.58	มาก	4.08	0.76	มาก
5. รู้จักควบคุมจิตมิให้มัวเมาในลาภยศ สรรเสริญ	3.87	0.66	มาก	4.04	0.79	มาก
6. รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง	4.08	0.59	มาก	4.16	0.62	มาก
รวม	3.81	0.49	มาก	4.05	0.62	มาก
รวมทั้งสิ้น $(3.81 + 4.05 = 7.86 / 2)$ 3.93 มาก						
2. ใฝ่รู้ใฝ่คิด						
7. มีความสนใจและเพียรพยายาม สังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ใน สรรพวิทยาการใหม่ๆ	3.74	0.79	มาก	4.20	0.65	มาก
8. มีความสนใจและเพียรพยายาม สังเกต ศึกษาแสวงหาความรู้ ใน หลักการ วิธีการใหม่ๆ	3.71	0.77	มาก	4.16	0.62	มาก

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

รายการ	นิติตปฏิบัติศาสนกิจ ประเมินตนเอง			ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
9. มีความสนใจและเพียรพยายาม สังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ใน เครื่องมือทำงานใหม่ๆ	4.03	0.68	มาก	4.24	0.72	มาก
10. มีความสนใจและเพียรพยายาม สังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ใน ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ	4.05	0.57	มาก	4.08	0.70	มาก
11. มีความกระตือรือร้นในการลง มือทำงานและทำสิ่งต่างๆ ด้วย ตนเอง	3.97	0.54	มาก	4.04	0.68	มาก
12. มีการเรียนรู้งานและสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว	3.50	0.73	มาก	3.84	0.68	มาก
รวม	3.83	0.55	มาก	4.09	0.55	มาก
รวมทั้งสิ้น $(3.83 + 4.09 = 7.92 / 2)$ 3.96 มาก						
3. เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา						
13. มีค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรม	3.76	0.75	มาก	4.00	0.65	มาก
14. มีการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจ และเสริมสร้างปัญญาอยู่เสมอ	3.58	0.76	มาก	3.80	0.71	มาก
15. มีการพูดโดยยึดหลักเหตุผล	3.71	0.80	มาก	4.04	0.68	มาก
16. มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน อยู่เสมอ	3.18	1.11	ปาน กลาง	3.80	0.76	มาก
17. มีการส่งเสริมให้ใช้ปัญญาใน การแก้ปัญหา	3.58	0.64	มาก	4.08	0.57	มาก
18. มีใจหนักแน่น มั่นคงในการ พัฒนาทางจิตใจ	3.58	0.64	มาก	4.08	0.57	มาก

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

รายการ	นิติตปฏิบัติศาสนกิจ ประเมินตนเอง			ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
รวม	3.57	0.69	มาก	3.97	0.53	มาก
รวมทั้งสิ้น $(3.57 + 3.97 = 7.54 / 2)$ 3.77 มาก						
4. มีความรู้ความสามารถใน						
การแก้ปัญหา						
19. สามารถวิเคราะห์สาเหตุของ การเกิดปัญหา	3.50	0.60	มาก	3.88	0.67	มาก
20. สามารถจัดลำดับความสำคัญ ของปัญหาได้อย่างเหมาะสม	3.47	0.65	ปาน กลาง	3.88	0.73	มาก
21. มีการวางแผนในการแก้ปัญหา อย่างเป็นระบบ	3.95	0.52	มาก	3.76	0.66	มาก
22. มีการแก้ปัญหาอย่างทันที่ ไม่ปล่อยให้ปัญหามานปลาย	3.97	0.59	มาก	3.92	0.70	มาก
23. มีการนำแนวคิด หลักการ และ วิธีการใหม่ ๆ มาช่วยในการ แก้ปัญหา	3.58	0.72	มาก	3.96	0.68	มาก
24. มีการนำแนวคิด หลักการ และ วิธีการใหม่ ๆ มาปรับปรุงพัฒนาเพื่อ ประยุกต์ใช้แก้ปัญหาได้อย่าง หลากหลาย	3.58	0.64	มาก	4.08	0.64	มาก
รวม	3.68	0.50	มาก	4.39	0.57	มาก
รวมทั้งสิ้น $(3.68 + 4.39 = 8.07 / 2)$ 4.04 มาก						

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

รายการ	นิติตปฏิบัติศาสนกิจ ประเมินตนเอง			ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
5. มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อ						
พระพุทธศาสนา						
25. มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา	4.32	0.53	มาก	4.60	0.58	มากที่สุด
26. มีการดำเนินชีวิตตามหลัก พระพุทธศาสนา	4.08	0.59	มาก	4.48	0.59	มาก
27. มีการส่งเสริมกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา	4.24	0.54	มาก	4.36	0.81	มาก
28. มีการเข้าร่วมกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา	3.63	0.67	มาก	4.24	0.72	มาก
29. มีการเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าร่วม กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	4.16	0.49	มาก	4.28	0.84	มาก
30. มีการเผยแพร่หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาให้แพร่หลาย กว้างขวางออกไป	3.74	0.76	มาก	4.36	0.64	มาก
รวม	4.03	0.48	มาก	4.39	0.57	มาก
รวมทั้งสิ้น $(4.03 + 4.39 = 8.42 / 2)$ 4.21 มาก						
6. รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม						
31. รู้จักเสียสละเวลาเพื่อช่วยเหลือ ผู้อื่นและสังคม	4.11	0.56	มาก	4.24	0.60	มาก
32. รู้จักเสียสละกำลังกายเพื่อ ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม	4.08	0.59	มาก	4.12	0.60	มาก
33. รู้จักเสียสละกำลังทรัพย์เพื่อ ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม	4.03	0.49	มาก	4.12	0.60	มาก

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

รายการ	นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประเมินตนเอง			ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
34. รู้จักแยกประโยชน์ส่วนรวม ออกจากประโยชน์ส่วนตัว	4.08	0.43	มาก	4.20	0.65	มาก
35. รู้จักให้ความเคารพในมติของ เสียงข้างมาก	4.11	0.51	มาก	4.20	0.71	มาก
36. รู้จักใช้เครื่องอุปโภคและ สาธารณูปโภคอย่างคุ้มค่า	4.05	0.57	มาก	3.84	0.85	มาก
รวม	4.07	0.41	มาก	4.12	0.50	มาก
รวมทั้งสิ้น $(4.07 + 4.12 = 8.19 / 2)$ 4.10 มาก						
7. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ของสังคม						
37. มองสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ความเข้าใจ	4.00	0.52	มาก	3.88	0.73	มาก
38. มีการปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมของสังคมที่ เปลี่ยนแปลงได้อย่างกลมกลืน	3.97	0.54	มาก	3.84	0.75	มาก
39. มีการยอมรับวิถีการใหม่ๆ	3.68	0.77	มาก	4.00	0.65	มาก
40. มีการเรียนรู้เทคโนโลยี สารสนเทศตามสมัยนิยม	3.92	0.49	มาก	3.96	0.73	มาก
41. มีการส่งเสริมเพื่อนร่วมงานให้ เรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศตาม สมัยนิยม	3.92	0.59	มาก	4.00	0.71	มาก
42. มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ช่วยในการเรียนและการทำงาน	4.00	0.46	มาก	3.92	0.70	มาก
รวม	3.92	0.41	มาก	3.93	0.56	มาก
รวมทั้งสิ้น $(3.92 + 3.93 = 7.85 / 2)$ 3.93 มาก						

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

รายการ	นิติตปฏิบัติศาสนกิจ ประเมินตนเอง			ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
8. มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล						
43. มีมุมมองที่รอบด้านรู้เท่าทัน โลก	3.66	0.75	มาก	4.08	0.70	มาก
44. มีการมองโลกตามความเป็นจริง	3.71	0.73	มาก	4.08	0.64	มาก
45. มองสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยความเข้าใจ	3.58	0.64	มาก	4.00	0.65	มาก
46. มีการยอมรับความแตกต่าง	3.71	0.73	มาก	4.00	0.82	มาก
47. มีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิต และการทำงาน	4.08	0.49	มาก	3.84	0.75	มาก
48. มีการวางแผนการทำงานอย่างมี วิสัยทัศน์	3.68	0.74	มาก	4.00	0.71	มาก
รวม	3.74	0.58	มาก	4.00	0.60	มาก
รวมทั้งสิ้น $(3.74 + 4.00 = 7.74 / 2) 3.87$ มาก						
9. มีศักยภาพเพียงพอที่จะ พัฒนาตนเองให้เพียบพร้อม ด้วยคุณธรรมและจริยธรรม						
49. มีปัญญา เฉลียวฉลาด	3.45	0.65	ปาน กลาง	3.84	0.69	มาก
50. มีความซื่อสัตย์ สุจริต	4.13	0.47	มาก	4.32	0.63	มาก
51. มีความตรงต่อเวลา	4.08	0.49	มาก	4.16	0.62	มาก
52. มีความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่น อย่างเสมอภาค	4.08	0.36	มาก	4.12	0.53	มาก
53. มีความเคารพในผู้ที่ควรเคารพ	4.21	0.43	มาก	4.40	0.65	มาก

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

รายการ	นิติตปฏิบัติศาสนกิจ ประเมินตนเอง			ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
54. มีความเคารพในกฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับ	4.24	0.49	มาก	4.32	0.63	มาก
รวม	4.03	0.37	มาก	4.19	0.45	มาก
รวมทั้งสิ้น $(4.03 + 4.19 = 8.22 / 2)$ 4.11 มาก						
รวมทั้งหมด $(4.21+4.11+ 4.10 + 4.04 + 3.96 + 3.93 + 3.93 + 3.87 + 3.77 = 35.52 / 9)$ 3.99 มาก						

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยนิติตปฏิบัติศาสนกิจประเมินตนเองกับผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน โดยภาพรวมมีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสอดคล้องกันในระดับมากทุกด้าน สามอันดับแรกคือ คุณลักษณะด้านที่ 5 มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.21$) รองลงมาคือ คุณลักษณะที่ 9 มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองให้เพียงพอพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{X} = 4.11$) และคุณลักษณะด้านที่ 6 รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นิติตปฏิบัติศาสนกิจมีความพึงพอใจในระดับปานกลางจำนวน 3 ข้อคือข้อที่ 16 มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่เสมอ ข้อที่ 20 สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้อย่างเหมาะสม และข้อที่ 49 มีปัญญาเฉลียวฉลาด นอกนั้นมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ ส่วนผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดจำนวน 1 ข้อคือ ข้อที่ 25 มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นอกนั้นมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่องการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงประเมิน ผู้วิจัยได้ทำการสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.1.2 เพื่อประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.1.3 เพื่อประเมินกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.1.4 เพื่อประเมินผลผลิตของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 456 รูป/คน ประกอบด้วย

1) ผู้บริหาร ได้แก่ คณบดีคณะพุทธศาสตร์ รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์ หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ รองผู้อำนวยการสำนักวิชาการ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ และหัวหน้าสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตพะเยา และวิทยาเขตบาฬีศึกษา

พุทธโฆส นครปฐม ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย รวมจำนวน 64 รูป/คน ศึกษาจากประชากร

2) อาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้บรรยายในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย รวมจำนวน 113 รูป/คน ศึกษาจากประชากร

3) นิสิต ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ทั้งที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชพิษณุโลก วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และวิทยาลัยสงฆ์เลย ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบง่าย คือสุ่มเอาเฉพาะนิสิตที่จะเรียนจบหลักสูตรเป็นรุ่นแรก ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 216 รูป จากนิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ทุกชั้นปี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 1,077 รูป

4) นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ได้แก่ นิสิตที่ปฏิบัติศาสนกิจในปีการศึกษา 2553 ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยเจาะจงเลือกศึกษาเฉพาะนิสิตปฏิบัติศาสนกิจในสังกัดวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ซึ่งเป็นรุ่นแรกที่สอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้างหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา พุทธศักราช 2550 จำนวน 38 รูป

5) ผู้ใช้บัณฑิต ได้แก่ เจ้าคณะแขวง/ตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่รับนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเข้าฝึกปฏิบัติงานอยู่ตามวัดต่างๆ ในปีการศึกษา 2553 ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 รูป ซึ่งได้มาจากนิสิตปฏิบัติศาสนกิจที่แจ้งชื่อและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้แน่นอน จำนวน 38 รูป/คน

6) แหล่งข้อมูลทางเอกสาร ได้แก่ 1) เอกสารประชุมสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่องขออนุมัติปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ 57/2555 2) พิธีประสาทปริญญาประจำปี 2554/2011 (ทำเนียบพุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ 56/2554) และ 3) ฐานข้อมูล MIS ระบบทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert Scale) และแบบบันทึกข้อมูล ที่ผู้วิจัยจัดสร้างขึ้นเองโดยมุ่ง

ประเมินวัตถุประสงค์ ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช ถึงผู้บริหาร อาจารย์ นิสิต นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ และผู้ใช้บัณฑิต เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง และส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553

2) ข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช ถึงรองอธิการบดีประจำวิทยาเขต ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ และผู้อำนวยการกองทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์จัดเก็บข้อมูลสถิตินิสิตพร้อมเกรดเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตร ของนิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ ที่เข้าเรียนในปีการศึกษา 2550 โดยดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา คือ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

1.3 ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1.3.1 ผลการประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องในระดับมากทุกข้อ อันดับแรกคือ วัตถุประสงค์มีการใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย รองลงมาคือ สอดคล้องกับสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ของผู้เรียน สอดคล้องกับความต้องการของสังคมทั้งทางโลกและทางธรรม สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้บัณฑิต ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานในหน้าที่และการดำรงชีวิตประจำวันได้ และสะท้อนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยต้องการ

1.3.2 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิตมี 6 ด้าน ประกอบด้วย โครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 1

(วิชาเอก-โท) โครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว) รายวิชาในหลักสูตร คุณลักษณะของอาจารย์ คุณลักษณะความพร้อมของนิสิต และสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ เช่น คู่มือหลักสูตร เอกสารตำราเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา สถานที่เรียน แหล่งเรียนรู้/ห้องสมุด ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินมี 5 ด้าน อันดับแรกคือ ด้านโครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท) รองลงมาคือ ด้านโครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว) ด้านรายวิชาในหลักสูตร ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ และด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต ส่วนด้านที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 1 ด้านคือ ด้านสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ เช่น คู่มือ หลักสูตร เอกสารตำราเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา สถานที่เรียน แหล่งเรียนรู้/ห้องสมุด โดยมีผลการประเมินแยกเป็นรายด้านดังนี้

1) ด้านโครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท) พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่า ปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านโครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท) ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายหมวดวิชา พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกหมวดวิชา อันดับแรกคือ จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาศึกษาทั่วไป รองลงมาคือ จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 4 ปี จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะด้าน จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะ และจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเลือกเสรี เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มวิชา พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกกลุ่มวิชา อันดับแรกคือ จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ รองลงมาคือ จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาสังคม ศาสตร์ จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวนหน่วยกิตวิชาเอก จำนวนหน่วยกิตวิชาโท จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษา จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษาบาลี และจำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

2) ด้านโครงสร้างของหลักสูตรโครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว) พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิตมีความเห็นว่าโครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว) ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายหมวดวิชาพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากทุกหมวดวิชา อันดับแรกคือ จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาศึกษาทั่วไป รองลงมาคือ จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 4 ปี จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะด้าน และจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเลือกเสรี เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มวิชา พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกกลุ่มวิชา อันดับแรกคือ

จำนวนหน่วยกิตเฉพาะสาขา รองลงมาคือ จำนวนหน่วยกิตวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ จำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับ จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวนหน่วยกิตวิชาเลือก จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษา จำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษาบาลี และจำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

3) *ด้านรายวิชาในหลักสูตร* พบว่านิสิต มีความเห็นว่ารายวิชาในหลักสูตรในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ อันดับแรกคือ มีเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร รองลงมาคือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม รายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบัน มีความเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต มีเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนด และรายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

4) *ด้านคุณลักษณะของอาจารย์* พบว่าอาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่าปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านคุณลักษณะของอาจารย์ ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ อันดับแรกคือ อาจารย์มีความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน รองลงมาคือ อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้ อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ อาจารย์มีบุคลิกภาพที่ดีเหมาะสม อาจารย์มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับวิชาที่สอนเป็นอย่างดี อาจารย์มีการจัดทำแผนการสอนและปรับปรุงแผนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ อาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นิสิตทำและแจ้งผลการตรวจให้นิสิตทราบทุกครั้ง อาจารย์มีความตรงต่อเวลา และอาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน

5) *ด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต* พบว่าอาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่าปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านนิสิต ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 9 ข้อ อันดับแรกคือ นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่อเพื่อนในชั้นเรียน รองลงมาคือ นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่ออาจารย์ผู้สอน นิสิตมีความประพฤติเรียบร้อยเหมาะสมกับสมณสาธูป นิสิตมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย นิสิตได้รับการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างเหมาะสม และนิสิตได้รับการจัดกิจกรรมการพัฒนานิสิตที่เหมาะสมตามลำดับ ข้อที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปาน

กลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 1 ข้อ คือ นิสิตมีพื้นฐานความรู้เพียงพอในการศึกษาตามหลักสูตรที่ศึกษา

6) *ด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ เช่น คู่มือ หลักสูตร เอกสารตำราเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา สถานที่เรียน แหล่งเรียนรู้/ห้องสมุด* พบว่าอาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่าปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4 ข้อ อันดับแรกคือ สถานที่เรียนมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม รองลงมาคือ สื่อการเรียนการสอนมีความทันสมัย มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีสื่อการเรียนที่เหมาะสม นอกนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน มี 6 ข้อ อันดับแรกคือ วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษาอยู่ในสภาพดี พร้อมใช้งาน รองลงมาคือ มีคู่มือหลักสูตรที่เพียงพอ มีวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษาที่เพียงพอ ห้องสมุดมีตำราเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษามีความสะดวกในการใช้บริการ และมีเอกสารตำราเรียนที่เพียงพอ

1.3.3 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตร พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิตมี 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน อันดับแรกคือ ด้านการวัดและประเมินผล รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต และด้านการบริหารหลักสูตร ด้านที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 1 ด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน มีผลการประเมินแยกเป็นรายด้านดังนี้

1) *ด้านการบริหารหลักสูตร* พบว่าผู้บริหาร มีความเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตรด้านการบริหารหลักสูตรในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 7 ข้อ อันดับแรกคือ ภาระงานสอนของอาจารย์ประจำที่ไม่มีตำแหน่งบริหาร (10 คาบ/สัปดาห์) รองลงมาคือ ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับกลาง (6 คาบ/สัปดาห์) ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับต้น (8 คาบ/สัปดาห์) และภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับสูง (4 คาบ/สัปดาห์) นอกนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน อันดับแรก คือ มีการจัดทำแผน/ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาอย่างเป็นระบบชัดเจน รองลงมาคือ การบริหารหลักสูตรได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเหมาะสม มีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนเป็นระยะ ๆ และมีการติดตามประเมินผลปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง

2) *ด้านการจัดการเรียนการสอน* พบว่าผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ คือมีการจัดการเรียนการสอนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อาจารย์และนิสิต นอกนั้นก็มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน อันดับแรกคือ มีการติดตามว่าอาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้ รองลงมาคือ มีการจัดการเรียนการสอนที่อิงพัฒนาการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้เต็มตามศักยภาพ มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยการลดสัดส่วนการถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์และเพิ่มสัดส่วนการปฏิบัติจริงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนให้มากขึ้น และมีการทำวิจัยชั้นเรียน

3) *ด้านการวัดและประเมินผล* พบว่าอาจารย์ และนิสิต มีความเห็นว่ากระบวนการของหลักสูตรด้านการวัดและประเมินผล ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 7 ข้อ อันดับแรกคือ มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน รองลงมาคือ มีการวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอบ การทำโครงการ เป็นต้น การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา มีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้นิสิตมีความคิดสร้างสรรค์ และมีการประกาศผลการเรียนแก่นิสิตในระยะเวลาที่กำหนด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน คือมีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

4) *ด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต* พบว่าผู้บริหารมีความเห็นว่า การปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อันดับแรกคือ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาต่อระดับปริญญาโทขณะปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2551 มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน รองลงมาคือ การให้นิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา ภายหลังสอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้างของหลักสูตรที่ศึกษา คู่มือการรายงานผลการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจมีความเหมาะสมกับภารกิจที่นิสิตปฏิบัติงานจริง ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2546 มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และระบบการปฐมนิเทศนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 2 ข้อ อันดับแรกคือ ระบบการติดตาม

ตรวจเยี่ยม นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รองลงมาคือ การยกเว้นให้นิสิตชาวต่างประเทศไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา

1.3.4 ผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตร พบว่ามี 3 ด้านคือ ด้านประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการผลิตบัณฑิต โดยพิจารณาจากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาและจำนวนผู้ออกกลางคัน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต และด้านความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินทุกด้าน โดยมีผลการประเมินแยกเป็นรายด้านดังนี้

1) **ผลการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการผลิตบัณฑิต** โดยพิจารณาจากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาและจำนวนผู้ออกกลางคัน พบว่านิสิตที่รับเข้าศึกษาในรอบปีการศึกษา 2550 ชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 918 รูป/คน สำเร็จการศึกษาในรอบที่ 56/2554 จำนวน 46 รูป/คน สำเร็จการศึกษาในรอบที่ 57/2555 จำนวน 548 รูป/คน รวมจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาทั้งสิ้น 594 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 64.71 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีผู้ออกกลางคันจำนวนทั้งสิ้น 336 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 36.60 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

2) **ผลการประเมินด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต** พบว่าบัณฑิตมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับหรือมากกว่า 2.00 ในอัตราร้อยละ 100 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นระดับคุณภาพของบัณฑิตพบว่า บัณฑิตส่วนมากมีระดับคุณภาพดี โดยมีผลการเรียนเฉลี่ย 3.00 – 3.49 จำนวน 315 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 53.03 รองลงมา มีระดับคุณภาพค่อนข้างดี มีผลการเรียนเฉลี่ย 2.50 – 2.99 จำนวน 171 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 28.79 และมีระดับคุณภาพดีมาก มีผลการเรียนเฉลี่ย 3.50 – 3.99 จำนวน 70 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 11.78 ส่วนบัณฑิตมีระดับคุณภาพพอใช้ มีผลการเรียนเฉลี่ย 2.00-2.49 มีจำนวนน้อยที่สุด 38 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 6.40

3) **ผลการประเมินด้านความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ** พบว่ามี 2 ด้าน คือด้านให้นิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นผู้ประเมินตนเอง และด้านให้ผู้ใช่บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกคือ ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมินนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รองลงมาคือนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นผู้ประเมินตนเอง มีผลการประเมินแยกเป็นรายด้านดังนี้

(1) **ด้านนิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นผู้ประเมินตนเอง** พบว่านิสิตปฏิบัติศาสนกิจมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ใน

ระดับมากทุกด้าน อันดับแรก คือ คุณลักษณะด้านที่ 6 รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รองลงมาคือ คุณลักษณะด้านที่ 9 มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้มีเทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม คุณลักษณะด้านที่ 5 มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา คุณลักษณะด้านที่ 7 รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และคุณลักษณะด้านที่ 2 ใฝ่รู้ใฝ่คิด

(2) **ด้านใ้ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน** พบว่า ผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรก คือคุณลักษณะด้านที่ 4 มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหา และคุณลักษณะด้านที่ 5 มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รองลงมาคือ คุณลักษณะด้านที่ 9 มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้มีเทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม คุณลักษณะด้านที่ 6 รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม คุณลักษณะด้านที่ 2 ใฝ่รู้ใฝ่คิด และ คุณลักษณะด้านที่ 1 เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส

2. อภิปรายผล

ผลการประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีประเด็นที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 ผลการประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ในภาพรวมพบว่ามีความชัดเจน มีความเหมาะสม มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีการใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจความหมายได้ทันที สอดคล้องกับสถานภาพของผู้เรียนที่เป็นพระสงฆ์ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ใช้บัณฑิต และสังคม กล่าวคือทั้งผู้เรียน ผู้ใช้บัณฑิต และสังคม มีความต้องการบัณฑิตที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์ห้วงพหุและวิจัยวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้นำสังคมด้านจิตใจและปัญญา และสามารถนำหลักพุทธธรรมไปเผยแผ่และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคมสืบไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ ทั้งที่นิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นผู้ประเมินตนเอง และผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมที่จะใช้ต่อไป

นอกจากนั้น วัตถุประสงค์ของหลักสูตรยังทำให้ผู้เรียนสามารถคิดเปรียบเทียบ วิเคราะห์ เพื่อนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และสามารถคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้มีสิ่งใหม่เกิดขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน ต่อสังคม พระพุทธศาสนา และประเทศชาติในสถานการณ์ปัจจุบัน สอดคล้องกับ ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2544 : 4) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีที่มี วัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิตมีความสมบูรณ์ทั้งในแง่ของความเป็นคน (Man hood) และกำลังคน (Man power) ให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับทุกคน คือการเป็นพลเมืองที่ดี การเพิ่มพูนความ เจริญงอกงามทางสติปัญญาให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม สร้างความสมบูรณ์ด้านบุคลิกภาพ เจตคติ เหมาะสมกับการเป็นปัญญาชน ดังคำกล่าวของ สังค อุทรานันท์ (2532 : 211) ว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ดีควรสอดคล้องกับความต้องการของ สังคม โดยการมุ่งให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีค่านิยมที่ถูกต้อง และมีพฤติกรรมที่พึง ประสงค์ จากผลการวิจัยด้านการประเมินวัตถุประสงค์ของหลักสูตรดังกล่าว มีค่าอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรดังกล่าว ได้มีการวางแผนร่วมมือกันเป็น อย่างดีระหว่างคณาจารย์ในสาขาวิชา ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตร จาก ภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ดี ดังคำกล่าวของ พิสนุ พองศรี (2549 : 135) ว่า หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้คือ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสังคม มีความชัดเจนและมาจากข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้อง และพัฒนาผู้เรียนครบทั้ง 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัยอย่างสมดุลกัน การจัดกิจกรรมต่างๆ สามารถ นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง มีความยืดหยุ่นและสามารถประเมินผลได้

มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรเขียนให้ครอบคลุมทั้งในเรื่องของศีล (กาย, สังคม) สมာธิ (จิตใจ) และปัญญา จึงจะเป็นการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ก็ได้พัฒนาทุก ด้าน ทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และปัญญา ตามหลักของไตรสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญา การจัดการศึกษาแนวพุทธอย่างแท้จริง

2.2 ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร พบว่ามี 6 ด้าน ในภาพรวมมีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน มีดังนี้

2.2.1 ด้านโครงสร้างของหลักสูตร (วิชาเอก-โท) และโครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว)

พบว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่าโครงสร้าง ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสม จำนวนหน่วยกิตตามโครงสร้างเป็นไปอย่างยืดหยุ่น โดยบางหมวดวิชาได้กำหนดจำนวนหน่วยกิตไว้เท่ากับเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรี

พ.ศ.2548 ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ตัวอย่างเช่น จำนวนหน่วยกิตหมวด วิชาศึกษาทั่วไปได้กำหนดไว้ 30 หน่วยกิต และจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเลือกเสรีได้กำหนดไว้ 6 หน่วยกิต ส่วนบางหมวดวิชาได้กำหนดจำนวนหน่วยกิตไว้มากกว่าเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ระดับปริญญาตรี พ.ศ.2548 ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตัวอย่างเช่น จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรกำหนดไว้ที่ 140 หน่วยกิต มากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 20 หน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตหมวด วิชาเฉพาะ กำหนดไว้ที่ 104 หน่วยกิต มากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 20 หน่วยกิต

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ระพีพรรณ สิงฆราช (2548) และสอดคล้อง กับแนวคิดของ สุนีย์ กุพันธ์ (2546 : 19) ซึ่งได้ให้ความเห็นว่าหลักสูตรที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่นได้ ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่างๆ เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเป็นอยู่ การ ดำรงชีวิต และทรัพยากร ธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันแสดงลักษณะของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงทางปรัชญาการศึกษา ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมี มนุษยสัมพันธ์ มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ มีความรับผิดชอบในฐานะของพลเมืองดี

ดังนั้น โครงสร้างของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงยังใช้ได้ต่อไป

มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สำคัญ คือ 1) กลุ่มวิชาภาษา บาลี ควรเพิ่มหน่วยกิตเข้ามาอีก 2 หน่วยกิต โดยเพิ่มรายวิชาการสนทนาภาษาบาลีเบื้องต้นเข้ามา เป็นการปูพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการสนทนาภาษาบาลีในระดับพื้นฐานแก่บัณฑิต 2) จำนวนหน่วยกิต วิชาโท เดิมจัดให้เรียน 18 หน่วยกิต ควรเพิ่มเป็น 24 หน่วยกิต เพื่อให้สามารถนำไปเทียบโอนกับ หลักสูตรสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2.2.2 ด้านรายวิชาในหลักสูตร พบว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่าเนื้อหารายวิชาในหลักสูตรมีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร และช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร กล่าวคือ มีเนื้อหามุ่งเน้น ให้ผู้เรียนมีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในวิชาการทางพระพุทธศาสนา ให้สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจัยวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน ให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม ให้เป็น ผู้นำสังคมด้านจิตใจและปัญญา และให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและ พัฒนาชีวิตและสังคมได้อย่างเหมาะสม เนื้อหารายวิชาในหลักสูตรมีความทันสมัย กล่าวคือมีเนื้อหา สาระไม่ล้าสมัย ผู้เรียนเรียนแล้วสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่าง กลมกลืนกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื้อหารายวิชาสอดคล้องกับความต้องการ

ของสังคมในปัจจุบัน กล่าวคือมีเนื้อหาสนองตามความต้องการของสังคม ผู้เรียนเรียนแล้วสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาชุมชนและสังคมให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิตและชั่วโมงเรียนที่กำหนด กล่าวคือมีเนื้อหาพอดีกับเวลาเรียน ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระอย่างครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในแผนการเรียนของมหาวิทยาลัย

สอดคล้องกับแนวคิดของ รุจිර์ ภู่อาระ (2546 : 111) ที่ได้ให้ความเห็นถึงการเลือกเนื้อหาของนักพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า ควรใช้เหตุผลในการเลือกเนื้อหา พิจารณาเนื้อหาที่ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะรับคัดสนใจเลือกเนื้อหาหรือหลักการใหม่ๆ เข้าไป เป็นเนื้อหาเพิ่มเติมในหลักสูตรปรับความสามารถในการรับรู้เนื้อหาของผู้เรียน และความสำคัญของวิธีการเรียนให้มีความเหมาะสมที่เท่าเทียมกัน พิจารณาเนื้อหาที่จะสอนให้สอดคล้องกับวิชาได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ การกำหนดเนื้อหาที่เหมาะสมในหลักสูตรจะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ ในการจัดเนื้อหาใด ก่อนหลัง ในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพนั้น จะต้องเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการแก้ปัญหาในสภาพจริงได้

ดังนั้นรายวิชาในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจึงมีความเหมาะสมที่จะใช้ได้อีกต่อไป มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับรายวิชาในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สำคัญคือ 1) รายวิชาที่เกี่ยวกับพระไตรปิฎกซึ่งเป็นวิชาหลัก เช่น พระไตรปิฎกศึกษา พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ควรมียุทธศาสตร์และเข้มข้นกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้บัณฑิตได้เรียนรู้และได้ความรู้เรื่องพระไตรปิฎกอย่างเต็มประสิทธิภาพ 2) ในหมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา มีรายวิชาที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกันหลายวิชา ควรบูรรวมเป็นวิชาเดียวกัน และกำหนดจำนวนหน่วยกิตขึ้นใหม่เพื่อให้หลักสูตรมีความกระชับมากยิ่งขึ้น

2.2.3 ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ พบว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่าอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้มีความประพฤติดี มีการพัฒนาตนเอง พัฒนาหน่วยงาน และพัฒนาผู้เรียนสม่ำเสมอ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เหมาะสมตรงตามที่คุณเรียนและมหาวิทยาลัยต้องการ ตัวอย่างเช่น อาจารย์มีความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน กล่าวคืออาจารย์เห็นศิษยานุศิษย์เป็นเพื่อนที่ดี ควรแก่การถ่ายทอดวิชาเพื่อให้ศิษย์มีความรู้ อาจารย์เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้ กล่าวคืออาจารย์ไม่ได้ปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของศิษย์ หากเรียนแล้วไม่เข้าใจหรือสงสัยในเรื่องใดก็สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นและซักถามข้อสงสัยนั้นได้ อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในการพัฒนา

ตนเอง กล่าวคืออาจารย์มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองเพื่อหวังให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ในการพัฒนาตนเองเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต อาจารย์มีบุคลิกภาพที่ดีเหมาะสม กล่าวคืออาจารย์มีบุคลิกลักษณะการแต่งกาย การยืน เดิน นั่ง นอน การพูด อย่างภูมิจำนวนน่าเคารพนับถือ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรง เหมาะสมกับเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย อาจารย์มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับวิชาที่สอน กล่าวคืออาจารย์หมั่นแสวงหาความรู้ในรายวิชาที่ตนสอนจนรู้แจ้งแทงตลอด เพื่อประโยชน์ถ่ายทอดความรู้แก่นักศิษย์อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ อาจารย์มีการจัดทำแผนการสอนและปรับปรุงแผนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ กล่าวคืออาจารย์มีการจัดทำแผนการสอนและทำหน้าที่สอนไปตามที่กำหนดในแผน หากมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลง ก็สามารถปรับปรุงแผนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ อาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นักศึกษาและแจ้งผลการตรวจให้นักศึกษาทราบทุกครั้ง กล่าวคืออาจารย์ทำหน้าที่อาจารย์ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เมื่อมอบหมายให้นักศึกษาทำการบ้านแล้วต้องตรวจการบ้านนั้นด้วย เพื่อดูว่าศึกษาทำได้เรียบร้อยดีหรือไม่ แล้วแจ้งผลให้นักศึกษาทราบตามคุณภาพของงาน อาจารย์มีความตรงต่อเวลา กล่าวคือ อาจารย์เข้าสอนและเลิกสอนตรงตามเวลา เพื่อมิให้กระทบกับตารางสอนของอาจารย์ท่านอื่นๆ และอาจารย์มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียนแก่นักศึกษา กล่าวคืออาจารย์มีการนำพาศิษย์ออกทัศนศึกษานอกสถานที่ตามสมควร

สอดคล้องกับคำกล่าวของ บุญชม ศรีสะอาด (2537 :1) ว่า อุดมการณ์ที่สำคัญในการสอนก็คือ การมุ่งให้ผู้เรียนทุกคนบรรลุผลการเรียนรู้ในระดับสูง การที่จะสามารถบรรลุอุดมการณ์ของการสอนหรือทำได้ใกล้เคียงกับอุดมการณ์ของการสอนนั้น ผู้สอนจะต้องพัฒนาการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่พบอยู่บ่อยๆ คือการผลิตบัณฑิตที่ขาดคุณภาพ ดังนั้น ผู้สอนควรพัฒนาการสอนของตนอยู่เสมอ ซึ่งจะบังเกิดผลดีต่อผู้เรียน ทั้งถิ่น สังคม พระพุทธศาสนา และประเทศชาติ

มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์ ที่สำคัญคือ 1) อาจารย์ยังขาดการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยสอน ส่วนใหญ่ใช้แบบกระบวนการสอน One way process อาจารย์ผู้สอนควรจะมีความรู้เรื่อง Teaching method มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน 2) ควรมีการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของอาจารย์ในด้านการจัดทำสื่อการเรียนการสอนและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อกระตุ้นให้อาจารย์ได้มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ อันจะเป็นผลดีต่อมหาวิทยาลัยในระยะยาว 3) ควรมีการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์อย่างเป็นระบบและแจ้งผลการประเมินทุกครั้ง เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองของอาจารย์

2.2.4 ด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต พบว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่านิสิตที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้มีความพร้อมทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ตัวอย่างเช่น นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่อเพื่อนในชั้นเรียนและต่ออาจารย์ผู้สอน กล่าวคือนิสิตมีการติดต่อสื่อสาร การคบหาสมาคมกับเพื่อนนิสิตและกับอาจารย์ผู้สอน ด้วยความเคารพนับถือตามสมควรแก่สถานภาพ นิสิตมีความประพฤติเรียบร้อยเหมาะสมกับสมณสาธูป กล่าวคือนิสิตมีประพฤติกฎปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของพระวินัยอันเป็นที่เคารพนับถือของประชาชน นิสิตมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย กล่าวคือนิสิตทำงานและส่งงานตามที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ตามสมควรแก่สถานภาพ

สำหรับข้อที่มีความเหมาะสมอยู่ระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน คือ นิสิตมีพื้นฐานความรู้เพียงพอในการศึกษาตามหลักสูตรที่เปิดสอน สะท้อนว่านิสิตส่วนมากที่ศึกษาในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีความรู้ในระดับ พื้นฐานยังไม่แน่นพอที่จะต่อยอดในการศึกษาระดับปริญญาตรีได้ จึงเป็นภาระอันหนักของอาจารย์ผู้สอนที่จะต้องสอนเสริมเพื่อปูพื้นฐานให้แน่นพอที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะนิสิตจำนวนครึ่งหนึ่งใช้วุฒิการศึกษาอื่นๆ ที่มีวุฒิการศึกษาตามหลักสูตรสามัญศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมคือ การอบรมเสริมหรือให้นิสิตลงทะเบียนเรียนรายวิชาเสริม เช่น ภาษาบาลี ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ เป็นต้น ควบคู่ไปกับการลงทะเบียนเรียนรายวิชาปกติ จะช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้

มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณลักษณะความพร้อมของนิสิตดังนี้ 1) ควรพัฒนาระบบอาจารย์ที่ปรึกษา และระบบสวัสดิการนิสิต ให้เป็นระบบและดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จะทำให้การติดตามช่วยเหลือดูแลนิสิตเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ 2) ควรส่งเสริมให้นิสิตมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จะช่วยลดสัดส่วนการบรรยายของอาจารย์ และเพิ่มสัดส่วนการมีส่วนร่วมของนิสิตให้มากขึ้น 3) ควรพัฒนาองค์กรนิสิตให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับของสังคมภายนอกในระยะยาว

2.2.5 ด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ เช่น คู่มือ หลักสูตร เอกสารตำราเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา สถานที่เรียน แหล่งเรียนรู้/ห้องสมุด พบว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า มีจำนวน 4 ข้อที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน คือ 1) สถานที่เรียนมี

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สะท้อนว่าอาคารเรียน ห้องเรียน มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนการศึกษา เช่น ไม่มีเสียงดัง ไม่มีกลิ่นอันไม่พึงประสงค์มารบกวนสมาธิ 2) สื่อการเรียนการสอนมีความทันสมัย กล่าวคืออาจารย์ผู้สอนมีการเตรียมตัวดี สอนด้วยสื่อการสอนที่มีการปรับปรุงพัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอๆ เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป 3) มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม กล่าวคือมีห้องสมุดที่มีสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการศึกษาค้นคว้า นอกเวลาเรียนของนิสิต และ 4) มีสื่อการเรียนที่เหมาะสม กล่าวคืออาจารย์ผู้สอนได้มีการเตรียมตัวดี มีการสอนด้วยสื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน

สำหรับข้อที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีจำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย 1) วัสดุอุปกรณ์การศึกษาอยู่ในสภาพดีพร้อมใช้งาน 2) มีคู่มือหลักสูตรที่เพียงพอ 3) มีวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์ที่เพียงพอ 4) ห้องสมุดมีตำราเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า 5) วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษามีความสะดวกในการขอใช้บริการ และ 6) มีเอกสารตำราเรียนที่เพียงพอ สะท้อนว่า การให้บริการด้านวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษาให้แก่ครูอาจารย์และนิสิตของมหาวิทยาลัยยังไม่เพียงพอและไม่มีความประสิทธิภาพเท่าที่ควร ควรทำการสำรวจอย่างเป็นระบบและจริงจัง แล้วนำไปปรับปรุงพัฒนาในส่วนที่ยังขาดตกบกพร่องให้เต็มบริบูรณ์

ส่วนที่อาจารย์และนิสิตมีความเห็นต่างกันในเรื่องห้องสมุดมีตำราเพียงพอหรือไม่เพียงพอ อาจเป็นเพราะอาจารย์และนิสิตนานๆ ครั้งจึงได้เข้าไปใช้บริการห้องสมุด หรืออาจเป็นเพราะผู้บริหารและหรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุดขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้อาจารย์และนิสิตขาดข้อมูลข่าวสารในเรื่องหนังสือ ตำรา และเอกสารที่ห้องสมุดมีไว้ให้บริการ

มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งสนับสนุนอื่นๆ เช่น คู่มือ หลักสูตร เอกสารตำราเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา สถานที่เรียน แหล่งเรียนรู้/ห้องสมุด ดังนี้ 1) ควรบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก เครื่องโปรเจกเตอร์ ลำโพง ไมโครโฟน ให้อยู่ในสภาพที่ดีพร้อมใช้งานอยู่เสมอ 2) ห้องสมุด ควรจัดหาหนังสือ ตำราเรียน ให้มีจำนวนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะหนังสือที่เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนาควรมีไว้บริการอย่างเพียงพอ 3) ห้องคอมพิวเตอร์ ควรเปิดให้บริการเป็นประจำทุกวัน เพื่อจูงใจให้นิสิตมีความสนใจในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น

2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหลักสูตร พบว่าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า

2.3.1 ด้านการบริหารหลักสูตร พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้งนี้สะท้อนว่าการจัดแผนการเรียนในแต่ละภาคเรียนมีความเหมาะสม การบริหารหลักสูตรได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์อย่างเหมาะสม การจัดตารางสอนและกำหนดจำนวนคาบ/สัปดาห์ ให้อาจารย์ประจำที่เป็นผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง ผู้บริหารระดับต้น และอาจารย์ประจำที่ไม่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารมีความเหมาะสม และการกำหนดสัดส่วนบุคลากรสายปฏิบัติการและวิชาชีพต่อจำนวนนิสิต (1:30) มีความเหมาะสม ดังนั้นการบริหารหลักสูตรในหัวข้อดังกล่าวนี้จึงยังใช้ได้ต่อไป

ส่วนข้อที่มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน มี 7 ข้อ สะท้อนว่าผู้บริหารมีการปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้ค่อนข้างน้อย คือ 1) มีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนเป็นระยะๆ 2) มีการจัดทำแผน/ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาอย่างเป็นระบบชัดเจน 3) มีการประชุม/ปรึกษาหารือระหว่างผู้เกี่ยวข้องเพื่อร่วมแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ 4) มีการติดตามประเมินผลปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง 5) มีการส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจคณาจารย์ถึงเป้าหมายการจัดการศึกษาสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตามแนวทางที่กำหนด 6) การบริหารหลักสูตร ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยอย่างเหมาะสม และ 7) การบริหารหลักสูตร ได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวนี้ เพื่อให้การศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป

ส่วนเรื่องที่ผู้บริหารมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่อง มีการประชุม/ปรึกษาหารือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ สะท้อนว่าผู้บริหารแต่ละส่วนงานมีการปฏิบัติในเรื่องนี้แตกต่างกัน กล่าวคือ ในบางส่วนงานอาจมีการปฏิบัติในเรื่องนี้เป็นประจำ ในบางส่วนงานอาจมีการปฏิบัติในเรื่องนี้เป็นบางครั้ง หรือมีการปฏิบัติเป็นระยะๆ ความเห็นจึงออกมาแตกต่างกัน

มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร ดังนี้ 1) ควรจัดประชุมอาจารย์ที่บรรยายวิชาเดียวกันแต่อยู่คนละหน่วยงานกัน ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเทคนิควิธีการสอนร่วมกันอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จะช่วยให้อาจารย์ได้เพิ่มพูนความรู้ด้านเทคนิคการสอนอย่างหลากหลาย 2) ควรปรับเปลี่ยนจำนวนหน่วยภาระงานของอาจารย์ประจำจากเดิมสัปดาห์ละ 40 หน่วยภาระงาน เป็น 35 หน่วยภาระงาน ตามความเหมาะสม

2.3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่ามีความเหมาะสมอยู่

ในระดับมากซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินมีจำนวน 1 ข้อคือ มีการจัดการเรียนการสอนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของอาจารย์และนิสิต สะท้อนว่าอาจารย์ในสาขาวิชาพระพุทธศาสนาได้มีการพัฒนาเทคนิควิธีการสอนอย่างต่อเนื่อง การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสอนมีส่วนดีคือช่วยให้อาจารย์เตรียมการสอนได้เสร็จเร็วยิ่งขึ้น และจงใจให้นิสิตมีความสนใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น

ที่เหลือทั้งหมด 12 ข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่าผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีการปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้ค่อนข้างน้อยคือ 1) มีการติดตามว่าอาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้ 2) มีการจัดการเรียนการสอนที่อิงพัฒนาการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้เต็มตามศักยภาพ 3) มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการลดสัดส่วนการถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ และเพิ่มสัดส่วนการปฏิบัติจริงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนให้มากขึ้น 4) มีการติดตามว่าอาจารย์ให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน 5) มีการติดตามว่าอาจารย์เลือกกิจกรรมมอบหมายงานให้นิสิตทำเหมาะสมกับเวลา 6) มีการประเมินผลการเรียนการสอน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ 7) มีการติดตามว่าอาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน 8) มีการติดตามว่าอาจารย์ใช้สื่อประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม 9) มีการติดตามว่าอาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นิสิตทำและแจ้งผลการตรวจให้นิสิตทราบทุกครั้ง 10) มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน 11) มีการนำผลการวิจัยชั้นเรียนมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน 12) มีการทำวิจัยชั้นเรียน ดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวนี้ เพื่อให้การศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป

ในข้อที่ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียนและให้นำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน สะท้อนว่าในบางส่วนงานผู้บริหารให้การสนับสนุนเรื่องการทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง ทั้งการพัฒนาบุคลากรและทางสนับสนุนงบประมาณ ทำให้อาจารย์ นิสิต และนักวิจัยมีความกระตือรือร้นในการทำวิจัย และมีผลงานวิจัยออกมามาก ในบางส่วนงานผู้บริหารอาจมีการสนับสนุนเรื่องการทำวิจัยเป็นบางครั้ง ทำให้อาจารย์ นิสิต และนักวิจัย ขาดแรงจูงใจในการทำวิจัย จึงมีผลงานวิจัยออกมาน้อย

มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนดังนี้ 1) ผู้บริหารควรทำการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ทุกภาคการศึกษา และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ได้คุณภาพมากยิ่งขึ้น 2) อาจารย์ควรปฏิบัติตาม

จรรยาบรรณของอาจารย์อย่างเคร่งครัด และเปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3) อาจารย์ควรมานำนิสิตออกทัศนศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้นิสิตได้เรียนรู้จากสภาพจริงนอกห้องเรียน แล้วให้นิสิตสรุปผลทำรายงานเสนออาจารย์ประจำวิชา

2.3.3 ด้านการวัดและประเมินผล พบว่าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่าการวัดผลและประเมินผลการศึกษาที่ใช้อยู่ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปัจจุบันมีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้ชัดเจน มีการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และเนื้อหารายวิชา มีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้นิสิตมีความคิดสร้างสรรค์ และมีการประกาศผลการเรียนแก่นิสิตในระยะเวลาที่กำหนด

สำหรับข้อที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินมี 1 ข้อคือ มีการนำผลการประเมิน(ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์โดยนิสิต) ไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน สะท้อนว่ามีการดำเนินการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์โดยนิสิต แต่มีได้นำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาตามที่นิสิตได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ ทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เคยมีอยู่อย่างไร ก็ยังคงมีอยู่อย่างนั้นต่อไปโดยไม่ได้รับการแก้ไขใดๆ จากที่เกี่ยวข้อง

ในข้อที่อาจารย์และนิสิตมีความแตกต่างกันในเรื่อง การประกาศผลการเรียนแก่นิสิตภายในระยะเวลาที่กำหนด สะท้อนว่าในบางส่วนงานอาจารย์ผู้สอนรีบทำการตรวจข้อสอบและแจ้งให้ฝ่ายทะเบียนและวัดผลประกาศผลสอบให้นิสิตทราบภายในเวลาที่กำหนด แต่ในอีกหลายส่วนงานอาจารย์ผู้สอนทำการตรวจข้อสอบล่าช้า ฝ่ายทะเบียนและวัดผลก็ได้รับคะแนนจากอาจารย์ผู้สอนล่าช้าไปด้วย ทำให้ไม่สามารถประกาศผลการสอบแก่นิสิตได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนด เกิดผลเสียต่อการวางแผนการศึกษาของนิสิตอย่างมาก ข้อนี้จึงควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างจริงจังต่อไป

มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ดังนี้คือผู้บริหารควรจัดประชุมร่วมระหว่างอาจารย์ประจำกับอาจารย์พิเศษ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อชี้แจงนโยบายและระเบียบ ข้อบังคับ ว่าด้วยการวัดผลและประเมินผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้อาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษได้รับรู้รับทราบโดยทั่วกัน

2.3.4 ด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่ากระบวนการของหลักสูตรด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตต่อไปนี้มี ความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ยังสามารถใช้ได้ต่อไป คือ 1) ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาต่อระดับปริญญาโทขณะปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2551 2) ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วย

การปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2546 3) การให้นิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา 4) ระบบการปฐมนิเทศนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ และ 5) คู่มือการรายงานผลการปฏิบัติศาสนกิจ

ข้อที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน มี 2 ข้อคือ 1) ระบบติดตามตรวจเยี่ยมนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ และ 2) การยกเว้นให้นิสิตต่างประเทศไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา สะท้อนว่าระบบติดตามตรวจเยี่ยมนิสิตปฏิบัติศาสนกิจที่มีการปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน และการยกเว้นให้นิสิตต่างประเทศไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่องการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต พ.ศ.2544 ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันสมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ข้อที่ผู้บริหารมีความเห็นต่างกันในเรื่อง การยกเว้นให้นิสิตต่างประเทศไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา สะท้อนว่าผู้บริหารใช้เหตุผลและมุมมองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้บริหารที่มองในแง่ของความยุติธรรมหรือความเสมอภาค อาจเห็นว่าการยกเว้นให้นิสิตต่างประเทศไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจ ย่อมไม่เหมาะสมโดยประการทั้งปวง ทั้งนี้การปฏิบัติศาสนกิจถือเป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัย จะเป็นนิสิตไทยหรือนิสิตต่างประเทศก็ตาม เมื่อสอบได้หน่วยกิตสะสมครบถ้วนตามโครงสร้างของหลักสูตรแล้ว ก็ต้องมีการปฏิบัติศาสนกิจเสมอเหมือนกัน แต่ผู้บริหารที่มองในแง่ของความมั่นคงของชาติ อาจเห็นว่าการยกเว้นให้นิสิตต่างประเทศไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจ ย่อมมีความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งเมื่อท่านสอบได้หน่วยกิตสะสมครบถ้วนตามโครงสร้างของหลักสูตรแล้ว ก็สมควรเดินทางกลับประเทศไม่ควรพำนักอยู่ในราชอาณาจักรไทยอีก

มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรด้านการปฏิบัติศาสนกิจ ดังนี้ 1) ควรทำวิจัยเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต และนำผลการวิจัยไปปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 2) เพื่อให้การปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตเป็นประจำทุกปี โดยแบ่งเป็นระดับมหาวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ระดับคณะ ระดับวิทยาเขต และระดับวิทยาลัยสงฆ์

2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหลักสูตร พบว่ามี 3 ด้านดังนี้

2.4.1 ด้านผลการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการผลิตบัณฑิต

โดยพิจารณาจากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาและผู้ออกกลางคัน พบว่าจำนวนนิสิตที่รับเข้าศึกษาในปีการศึกษา 2550 ชั้นปีที่ 1 มีจำนวนทั้งสิ้น 918 รูป/คน สำเร็จการศึกษาในปี 2554 รุ่นที่ 56 จำนวน

46 รูป/คน และสำเร็จการศึกษาในปี 2555 รุ่นที่ 57 จำนวน 548 รูป/คน รวมจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาทั้งสิ้น 594 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 64.71 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน มีผู้ออกกลางคันจำนวน 336 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 36.60 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่าในระยะแรกมีผู้สนใจเรียนสาขาวิชาพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ผู้เรียนจึงมีโอกาสดูแลพบปะกับเพื่อนใหม่ๆ ได้ความรู้ใหม่ๆ ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้มีทางเลือกมากขึ้น ความสนใจเรียนในสาขาวิชาพระพุทธศาสนาอาจจะลดน้อยลง แต่จะเพิ่มความสนใจเรียนในสาขาวิชาอื่นๆ มากยิ่งขึ้น สุดท้ายการขอโอนย้ายไปเรียนในสาขาวิชาอื่น ๆ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่นิยมใช้กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.4.2 ด้านผลการประเมินด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต พบว่า บัณฑิตมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 100 เมื่อพิจารณาเป็นระดับคุณภาพ พบว่าบัณฑิตส่วนมากมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับคุณภาพดี โดยมีผลการเรียนเฉลี่ย 3.00 – 3.49 มากที่สุดจำนวน 315 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 53.03 รองลงมามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับคุณภาพค่อนข้างดี โดยมีผลการเรียนเฉลี่ย 2.50 – 2.99 จำนวน 171 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 28.79 สะท้อนว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถผลิตบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพ และทำให้บรรลุมรรคผลของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวดี ไพเมือง (2545 : 92)

2.4.3 ด้านผลการประเมินความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต
9 ประการ พบว่ามี 2 ด้าน คือด้านที่ให้นิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นผู้ประเมินตนเอง กับด้านที่ให้ผู้ใช่บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยมีผลการประเมินเป็นรายด้านดังนี้

1) **ผลการประเมินความพึงพอใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต**
9 ประการ โดยให้นิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นผู้ประเมินตนเอง พบว่าโดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้บรรลุเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ กล่าวคือ สามารถผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นผู้มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา เป็นผู้รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นผู้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นผู้มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล และเป็นผู้มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ (2538 : 66)

เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 3 ข้อ คือข้อที่ 16 มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

อยู่เสมอ ข้อที่ 20 สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้อย่างเหมาะสม และข้อที่ 49 มีปัญหา เฉลียวฉลาด สะท้อนว่านิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีการปฏิบัติวิปัสสนา กัมมัฏฐานเป็นบางวัน บางโอกาส ไม่สม่ำเสมอ ความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญของ ปัญหาค่อนข้างต่ำ และมีปัญหาความฉลาดในระดับปานกลาง ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้ นิสิตมีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่เป็นประจำ เพื่อให้สามารถนำการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่มุ่งเน้นให้นิสิตมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ นิสิตรู้จักใช้ปัญญา ในการแก้ปัญหาตามลำดับความสำคัญ

ข้อที่นิสิตมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนา

กัมมัฏฐาน สะท้อนว่า การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยไม่เป็นเอกภาพ กล่าวคือ นิสิตบางรูปอาจมีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่เป็นประจำ นิสิตบางรูปอาจมีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นบางวัน ส่วนนิสิตบางรูปอาจมีการปฏิบัติ วิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่บ้างเป็นบางโอกาสโดยเฉพาะในโอกาสที่สำคัญๆ

2) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ โดยให้ผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้ประเมิน พบว่าโดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุก ด้าน ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณารายละเอียดข้อพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ใน ระดับมาก 1 ข้อคือ นิสิตมีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สะท้อนว่า ในทรรศนะ ของผู้ใช้บัณฑิต มองว่านิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้มีความเชื่อมั่นใน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น มั่นคง ไม่คลอนแคลน อันจะเป็นรากฐานสำคัญ ในการพัฒนาตนเองของนิสิต และเป็นแนวทางในการนำพุทธศาสนิกชนเข้าสู่การปฏิบัติอย่าง ถูกต้อง ไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการผลิตบัณฑิต ของ มหาวิทยาลัยเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และเพื่อให้การเรียนการสอนของอาจารย์และนิสิต การ บริหารหลักสูตรรวมทั้งการกำกับติดตามการเรียนการสอนของผู้บริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรกำหนดให้นิสิตได้เลือกคณะและสาขาวิชาตั้งแต่ปี แรกที่เข้าศึกษาให้เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ

3.1.2 มหาวิทยาลัยควรจัดพิมพ์ จัดหา และให้บริการคู่มือหลักสูตร และเอกสาร ตำราเรียน ที่มีคุณภาพแก่คณาจารย์และนิสิตอย่างเพียงพอ

3.1.3 มหาวิทยาลัยควรเป็นสื่อกลางในส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์จัดทำสื่อ การเรียนการสอนที่มีคุณภาพและทันสมัย

3.1.4 มหาวิทยาลัยควรจัดหาและให้บริการด้านวัสดุครุภัณฑ์การศึกษา เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องโปรเจกเตอร์ แก่คณาจารย์และนิสิตอย่างเพียงพอและมีความ สะดวกในการขอใช้บริการ

3.1.5 มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่หมั่นบำรุงรักษาวัสดุ ครุภัณฑ์ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน และให้ซ่อมแซมวัสดุครุภัณฑ์ที่ชำรุดให้กลับมาใช้งานได้

3.1.6 ฝ่ายห้องสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศควรจัดหาหนังสือ ตำราเรียนประจำ แต่ละสาขาวิชาไว้ให้บริการอย่างเพียงพอ

3.1.7 มหาวิทยาลัยควรดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรในด้าน ต่างๆ ต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอน
- 2) จัดทำแผน/ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบชัดเจน
- 3) ประชุม/ปรึกษาหารือระหว่างผู้เกี่ยวข้องเป็นระยะๆ เพื่อรับฟังปัญหา อุปสรรคและร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน
- 4) ติดตามประเมินผลปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง
- 5) ทำการส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คณาจารย์ถึงเป้าหมาย การจัดการศึกษาสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

3.1.8 มหาวิทยาลัยควรดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ควรจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยชั้นเรียน การ วิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียน และส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ทำวิจัยชั้นเรียน ทำ วิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน
- 2) ส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ โดยการลดสัดส่วนการบรรยายของอาจารย์ และเพิ่มสัดส่วนการปฏิบัติจริงและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนให้มากขึ้น พร้อมทั้งติดตามผลเป็นระยะๆ
- 3) ควรมีการติดตามการใช้สื่อประกอบการสอน การเลือกกิจกรรม มอบหมายงานให้ นิสิต การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ของอาจารย์เป็นระยะๆ

3.1.9 มหาวิทยาลัยควรติดตามการตรวจข้อสอบของอาจารย์เป็นระยะๆ เพื่อให้การประกาศผลการศึกษามีประสิทธิภาพ จัดทำปฏิทินการตรวจข้อสอบอย่างเป็นระบบ โดยนัดอาจารย์ตรวจข้อสอบพร้อมๆ กัน ภายในกำหนดวัน/เวลาที่แน่นอน จะทำให้อาจารย์ได้มีการวางแผนสำหรับการตรวจข้อสอบอย่างเป็นระบบ และสามารถส่งคะแนนสอบปลายภาคของนิสิตให้แก่ฝ่ายทะเบียนและวัดผลได้เร็วยิ่งขึ้น

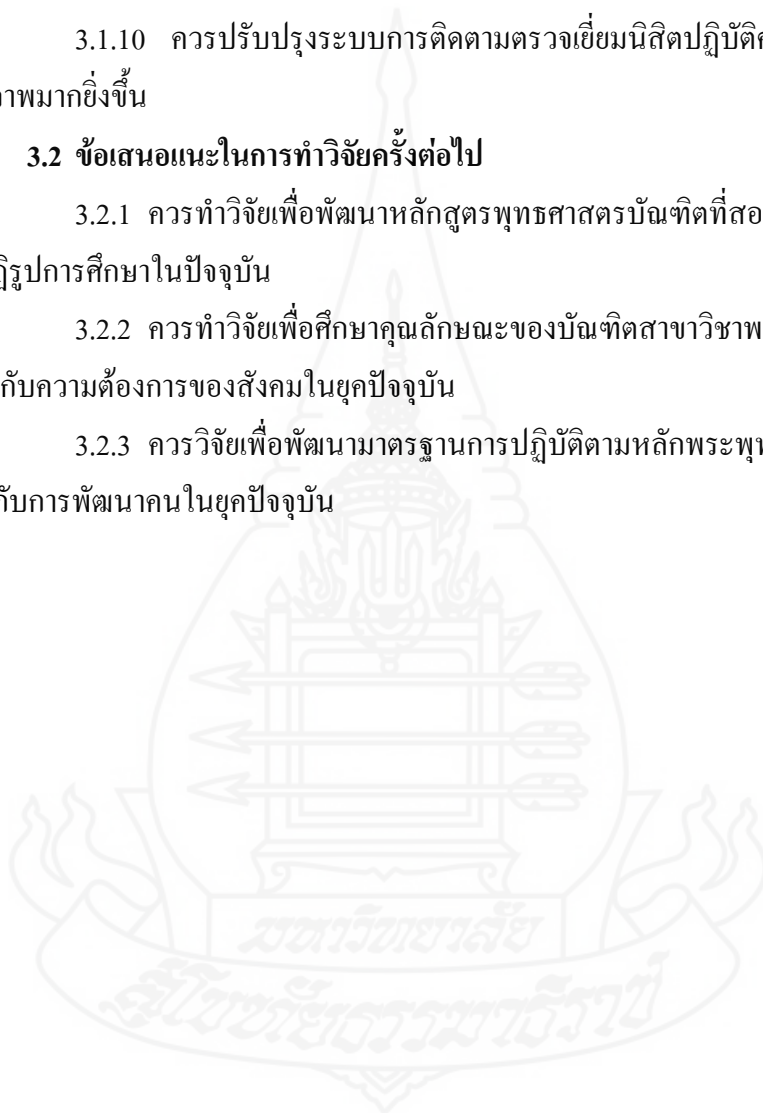
3.1.10 ควรปรับปรุงระบบการติดตามตรวจเยี่ยมนิสิตปฏิบัติศาสนกิจให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรทำวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน

3.2.2 ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน

3.2.3 ควรวิจัยเพื่อพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการพัฒนาคนในยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา วัชรสุนทร (2544) “แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน” ใน
ประมวลสาระชุดวิชาการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน หน่วยที่ ๑ นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) *จอมปราชญ์นักการศึกษา สังเคราะห์ วิเคราะห์และประยุกต์แนว
พระราชดำริด้านการศึกษาและการพัฒนาคน กรุงเทพมหานคร ชัคเชส มีเดีย
ม.ป.พ.*
- ชูศรี สุวรรณโชติ (2544) *หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร กรุงเทพมหานคร ทิชซิ่งเอ็ด
ทองย้อย แสงสินชัย, นาวาโท (2540) ประชุมโคลงโลกนิติ ฉบับรวบรวมเรียบเรียงใหม่
กรุงเทพมหานคร จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกครบ 100 ปี พระธรรมเสนาบดี (ฟุ้ง ปุณณโก)
อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน อดีตเจ้าคณะเขตพระนคร สหธรรมิก
บุญชม ศรีสะอาด (2537) *การพัฒนาการสอน กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น
_____ (2545) วิธีการสร้างสถิติสำหรับการวิจัย พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร สุวีริยา
สาส์น**
- ปทีป เมธาคณวุฒิ (2544) *หลักสูตรอุดมศึกษา: การประเมินและการพัฒนา กรุงเทพมหานคร
นิชิน แอดเวอร์ไทซิ่ง กรุ๊ป*
- พิสนุ พองศรี (2549) *การประเมินทางการศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร เทียมฝ่า
การพิมพ์*
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2530) *แนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา วารสารครุศาสตร์
(เมษายน-มิถุนายน)*
- มนต์ ทองซัช (2530) *4 ศาสตร์สำคัญของโลกปัจจุบัน กรุงเทพมหานคร โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์*
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2552) *ประวัติพระพุทธศาสนา (History of Buddhism)
กรุงเทพมหานคร ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์น การพิมพ์
_____ (2550) หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2550 กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
_____ (2544) คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย
_____ (2554) พิธีประสาทปริญญา ประจำปี 2554/2011 กรุงเทพมหานคร
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

- ..... (2555) เอกสารประกอบการประชุมสภาวิชาการ เรื่องขออนุมัติปริญญาพุทธ
ศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ 57 พระนครศรีอยุธยา
- เยาวดี วิบูลย์ศรี (2540) การประเมินผลโครงการ ใน รวบบทความทางการประเมินโครงการ
สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ บรรณาธิการ พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- ระพีพรรณ สิงฆราช (2548) “การประเมินหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนป่าซาง จังหวัดลำพูน” สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- รุจิรี ภู่อาระ (2546) การพัฒนาหลักสูตร : ตามแนวปฏิรูปการศึกษา กรุงเทพมหานคร บั๊กพอยท์
รุจิรี ภู่อาระ, จันทราณี สงวนนาม (2545) การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร
บั๊กพอยท์
- เรณู เชื้อเมืองพาน (2550) “การประเมินหลักสูตร MBA คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงราย พ.ศ.2545 (ฉบับปรับปรุง) ตามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง” สาขาวิชาการ
จัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ (2545) “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน”
ใน ประมวลสาระชุดวิชาการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน หน่วยที่ 3
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535) การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น
- วิภาวดี ไพเมือง (2545) “การประเมินหลักสูตรต่อเนื่องระดับปริญญาตรี สาขาวิชาบริหารธุรกิจ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วิลาวลัย วัชรเกียรติศักดิ์ (2546) “การประเมินหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกนาฏศิลป์ ระดับ
ปริญญาตรี ของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ” สาขาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- ศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2544) ใน ประมวลสาระชุดวิชาการประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน
หน่วยที่ 1 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สังัด อุทรานันท์ (2532) พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร
ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมคิด พรหมขี้ (2550) เทคนิคการประเมินโครงการ พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร จตุพร
ดิไซน์

- สมคิด พรหมจ้อย และ สุพัตร์ พิบูลย์ (2543) *เทคนิคการประเมินหลักสูตร* สำนักวิชาการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ (2543) *การศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย* วิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
_____. (2538) “การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา คณะ
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สมบัติ พิพัฒน์เมธา (2546) “การประเมินหลักสูตรสัตวแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีมหานคร สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สมภาร นามมะลา (2549) “การประเมินหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2544 ช่วงชั้นที่
4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา นาร่องและโรงเรียนเครือข่าย สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา
จังหวัดสกลนคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- สันต์ ธรรมบำรุง (2527) *หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา
(เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 260 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู)
- สิทธิชัย ศรสุชาติ (2550) “การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาพลศึกษา คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาพลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุนีย์ ภูพันธ์ (2546) *การสร้างและการพัฒนาหลักสูตร* เชียงใหม่ เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์
- สุบิน ปิ่นขยัน “การปรับปรุงหลักสูตรอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ
ของชุมชน” *อุดมศึกษา* 2530 (กุมภาพันธ์)
- สุพัตร์ พิบูลย์ (2544) “แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมิน” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการ
ประเมินและการจัดการโครงการประเมิน* หน่วยที่ 1 หน้าที่ 7-8 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุพัตรา สุขสันต์ (2546) “การประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ระบบทวิภาคี
สาขาวิชาช่างยนต์ วิทยาลัยเทคนิคเชียงราย” มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- เสริมศรี ไชยสร (2528) *ระบบหลักสูตร* เชียงใหม่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- โสภณคณาภรณ์, พระ (ระแบบ จิตญาโณ) (2529) *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*
กรุงเทพมหานคร คีวพร

อโนทยา เรืองศรี (2546) “การประเมินการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1” สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
 ธรรมมาชิราษ

Stufflebeam, Daniel L., et al. (1971). *Education and Decision Making*. Illinois: peacock publisher.

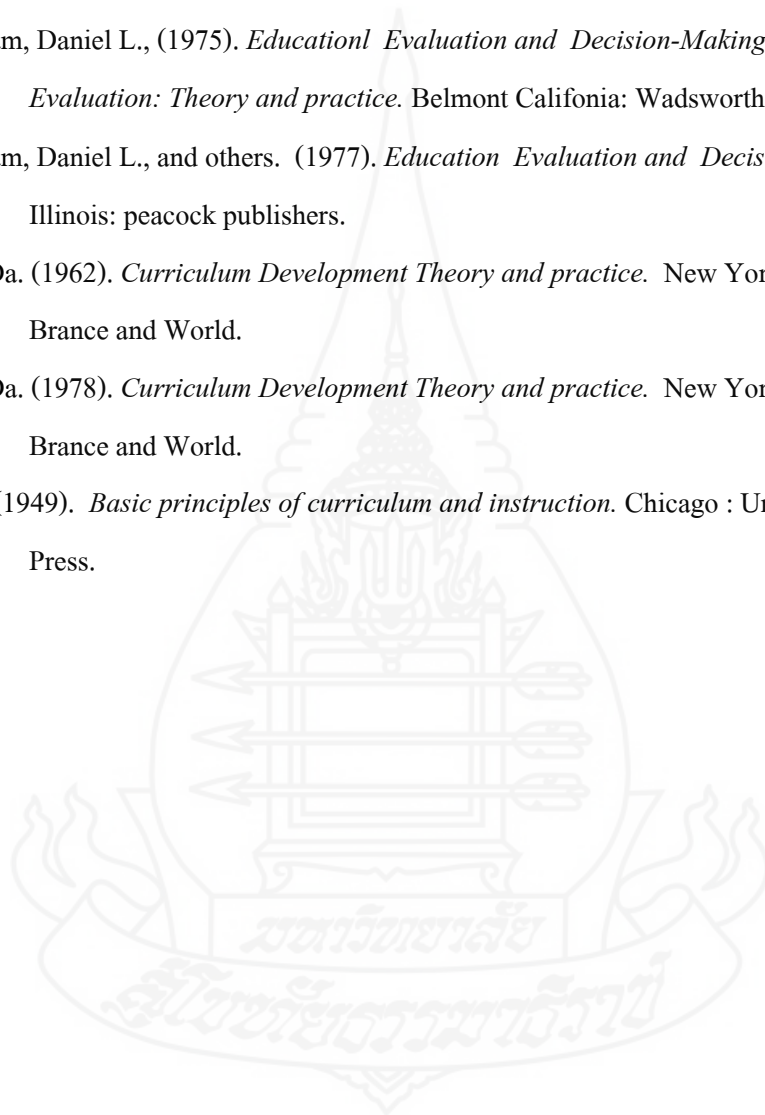
Stufflebeam, Daniel L., (1975). *Educationl Evaluation and Decision-Making in Education Evaluation: Theory and practice*. Belmont California: Wadsworth publishing.

Stufflebeam, Daniel L., and others. (1977). *Education Evaluation and Decision Making*. 5th ed. Illinois: peacock publishers.

Taba HilDa. (1962). *Curriculum Development Theory and practice*. New York: Har coury
 Brance and World.

Taba HilDa. (1978). *Curriculum Development Theory and practice*. New York: Har coury
 Brance and World.

Tyler, R. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago : University of Chicago
 Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย
การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสิน กาญจนวณิชย์กุล ป.ธ.5, M.A. (Ed.), Ph.D. (Ed.)
 อดีตอาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โยธิน ศรีโสภา กศ.ม. (การวิจัยและประเมินผล) มศว.
 ก.ค. (การบริหารการศึกษา) จุฬาฯ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8
 มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพร สุขเกษม ก.ม.(นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร) จุฬา,
 Ph.D. (Ancient Indian and Ancient Asian Study)
 Magads University
 ข้าราชการบำนาญ
 มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา
4. ดร.ณัฏฐิ์ ศรีดี ป.ธ.9, Ph.D.
 อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. นายพิมลศักดิ์ พึ่งพันธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา) ม.ศิลปากร
 ผู้อำนวยการสำนักงานสถาบันวิจัยและพัฒนา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม

สุรพล หยกฟ้าวิจิตร

รหัส 2512500402

ภาคผนวก ข
สำเนาหนังสือขอความร่วมมือ

ที่ ศธ 0522.16 (บ) / 378

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

วันที่ 15 ธันวาคม 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้อนุญาตให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ด้วย นายสุรพล หยกฟ้าวิจิตร นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาการวัดและ
ประเมินผลการศึกษา วิชาเอกการประเมินการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมมาธิราช กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากผู้บริหาร คณาจารย์ และนิสิต
ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ในระหว่างวันที่ 1-28 กุมภาพันธ์ 2554

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บ
ข้อมูลเพื่อการวิจัย ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับความ
กรุณาจากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

โทร. 0-2503-2870

โทรสาร 0-2503-3566-7

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรื่อง

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรหมจ้อย
รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ชาติไทย

ผู้วิจัย

นายสุรพล หยกฟ้าวิจิตร

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

แบบสอบถามชุดที่ 1

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(สำหรับผู้บริหาร)

คำชี้แจง

- 1) แบบสอบถามฉบับนี้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2) คำตอบที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะนำไปรวบรวมเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจะนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น จึงไม่มีผลกระทบในทางลบใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านโปรดช่วยตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ
- 3) แบบสอบถามชุดนี้มี 4 ตอน จำนวน 11 หน้า
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  - ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  - ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการ ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หรือเติมคำในช่องว่างให้ตรงกับความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่ง

☐ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	☐ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
☐ ผู้อำนวยการกองวิชาการ	☐ ผู้อำนวยการกองแผนงาน
☐ ผู้อำนวยการกองทะเบียนและวัดผล	☐ ผู้อำนวยการกองกิจการนิสิต
☐ คณบดีคณะพุทธศาสตร์	☐ รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์
☐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์	☐ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์
☐ ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ	☐ รองผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
☐ หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา	☐ หัวหน้าสาขาวิชาพระพุทธศาสนา
☐ อื่น ๆ (ระบุ).....	

2. สังกัด มจร.ส่วนกลาง วิทยาเขต (ระบุ)..... วิทยาลัยสงฆ์ (ระบุ).....

3. อายุ

ต่ำกว่า 30 ปี 30-34 ปี 35-39 ปี 40-44 ปี 45-49 ปี 50 ปีขึ้นไป

4. วุฒิการศึกษาสูงสุด

- ปริญญาโท ระบุวุฒิ.....สาขา.....
- ปริญญาเอก ระบุวุฒิ.....สาขา.....
- อื่น ๆ (ระบุ).....
- สาขา.....

5. ประสบการณ์ด้านการบริหาร

น้อยกว่า 5 ปี 5-10 ปี 11-15 ปี 16 ปีขึ้นไป

6. งานที่ท่านรับผิดชอบนอกเหนือจากงานบริหาร

- งานสอน จำนวน.....คาบ/สัปดาห์
- งานอื่น ๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดศึกษาและพิจารณาวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่นำมาลงไว้ในกรอบต่อไปนี้ แล้วประเมินว่ามีความชัดเจนเหมาะสม สอดคล้องในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550	
1.	เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจัยวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน
2.	เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้นำสังคมด้านจิตใจและปัญญา
3.	เพื่อผลิตบัณฑิตที่สามารถนำพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาชีวิตและสังคม

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีการใช้ภาษาที่เข้าใจได้ชัดเจน					
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้บัณฑิต					
3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ของผู้เรียน					
4. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานในหน้าที่และการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม					
5. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ทั้งทางโลกและทางธรรม					
6. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สะท้อนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยต้องการอย่างชัดเจน					

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร

3.1 ด้านโครงสร้างของหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดศึกษาโครงสร้างของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ทั้งโครงสร้างที่ 1 วิชาเอก-โท และโครงสร้างที่ 2 วิชาเอกเดี่ยว ในตารางต่อไปนี้แล้ว พิจารณาว่า มีจำนวนหน่วยกิตเหมาะสมในระดับใดเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของ สกอ. แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

3.1.1 โครงสร้างหลักสูตรโครงสร้างที่ 1 วิชาเอก – โท

รายการ	จำนวนหน่วยกิต (มจร)	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตร 4 ปี (ไม่น้อยกว่า 120 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 140					
2. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (ไม่น้อยกว่า 30 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 30					
3. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8					
4. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	8					
5. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษา	8					
6. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6					
7. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ (ไม่น้อยกว่า 84 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 104					
8. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า 30					
9. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต	6					

กลุ่มวิชาภาษาบาลี						
10. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	24					
11. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า 74					
12. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์	10					
13. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาเอก <i>(ไม่น้อยกว่า 60 : สกอ.)</i>	46					
14. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาโท <i>(ไม่น้อยกว่า 15 : สกอ.)</i>	18					
15. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี <i>(ไม่น้อยกว่า 6 : สกอ.)</i>	ไม่น้อยกว่า 6					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
.....

3.1.2 โครงสร้างหลักสูตรโครงสร้างที่ 2 วิชาเอกเดี่ยว

รายการ	จำนวนหน่วยกิต (มจร)	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตร 4 ปี <i>(ไม่น้อยกว่า 120 : สกอ.)</i>	ไม่น้อยกว่า 140					
2. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป <i>(ไม่น้อยกว่า 30 : สกอ.)</i>	ไม่น้อยกว่า 30					
3. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8					
4. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	8					
5. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต	8					

กลุ่มวิชาภาษา						
6. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6					
7. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ	ไม่น้อยกว่า 104					
8. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า 30					
9. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษาบาลี	6					
10. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	24					
11. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า 74					
12. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาแกนพระพุทธศาสนาประยุกต์	10					
13. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาเฉพาะสาขา	64					
14. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาบังคับ	36					
15. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาเลือก	28					
16. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า 6					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตร

4.1 ด้านการบริหารหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับ กระบวนการของหลักสูตรด้านการบริหารหลักสูตรต่อไป นี้ แล้วประเมินว่าการปฏิบัติ / มีความเหมาะสม ในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. มีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนเป็นระยะ ๆ					
2. มีการจัดทำแผน/ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาอย่างเป็นระบบชัดเจน					
3. มีการประชุม/ปรึกษาหารือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ					
4. มีการติดตามประเมินผลปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง					
5. มีการส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คณาจารย์ถึงเป้าหมายการจัดการศึกษาสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถดำเนินการ ได้ตามแนวทางที่กำหนด					
6. การจัดแผนการเรียน / การจัดรายวิชา ในแต่ละภาคเรียน มีความเหมาะสม					
7. ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับสูง (4 คาบ/สัปดาห์) มีความเหมาะสม					
8. ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับกลาง (6 คาบ/สัปดาห์) มีความเหมาะสม					
9. ภาระงานสอนของอาจารย์ที่เป็นผู้บริหารระดับต้น (8 คาบ/สัปดาห์) มีความเหมาะสม					
10. ภาระงานสอนของอาจารย์ประจำที่ไม่มีตำแหน่งบริหาร					

(10 คาบ/สัปดาห์) มีความเหมาะสม					
11. สัดส่วนบุคลากรสายปฏิบัติการและวิชาชีพต่อจำนวนนิสิต (1 : 30) มีความเหมาะสม					
12. การบริหารหลักสูตร ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยอย่างเหมาะสม					
13. การบริหารหลักสูตร ได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเหมาะสม					
14. การบริหารหลักสูตร ได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์ผู้สอนอย่างเหมาะสม					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

4.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับ กระบวนการของหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน ในตารางต่อไปนี้ แล้วประเมินว่ามีการปฏิบัติ / มีความเหมาะสมในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. มีการทำวิจัยชั้นเรียน					
2. มีการนำผลการวิจัยชั้นเรียนมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน					
3. มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการลดสัดส่วนการถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ และเพิ่มสัดส่วนการปฏิบัติจริงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนให้มากขึ้น					
4. มีการจัดการเรียนการสอนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อาจารย์และนิสิต					
5. มีการจัดการเรียนการสอนที่อิงพัฒนาการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้เต็มตามศักยภาพ					

6. มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน					
7. มีการประเมินผลการเรียนการสอน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ					
8. มีการติดตามว่าอาจารย์ใช้สื่อประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม					
9. มีการติดตามว่าอาจารย์ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน					
10. มีการติดตามว่าอาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้					
11. มีการติดตามว่าอาจารย์เลือกกิจกรรมมอบหมายงานให้นักศึกษาทำเหมาะสมกับเวลา					
12. มีการติดตามว่าอาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นักศึกษาทำและแจ้งผลการตรวจให้นักศึกษาทราบทุกครั้ง					
13. มีการติดตามว่าอาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

4.3 ด้านการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต

คำชี้แจง โปรดพิจารณากระบวนการของหลักสูตรด้านกระบวนการการปฏิบัติศาสนกิจในด้านต่างๆ
 ต่อไปนี้แล้วประเมินว่า มีความเหมาะสมระดับใด ด้วยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2546 มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน					
3. การให้นักศึกษาปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา ภายหลังสอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้างของหลักสูตรที่ศึกษาในปัจจุบันมีความเหมาะสม					

4. การยกเว้นให้นิสิตชาวต่างประเทศไม่ต้องปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา มีความเหมาะสม					
5. ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาต่อระดับปริญญาโท ขณะปฏิบัติศาสนกิจ ของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ.2551 มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน					
6. ระบบการปฐมนิเทศนิสิตปฏิบัติศาสนกิจมีความเหมาะสม					
7. ระบบการติดตาม ตรวจสอบ นิสิตปฏิบัติศาสนกิจมีความเหมาะสม					
8. คู่มือการรายงานผลการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตปฏิบัติ ศาสนกิจ มีความเหมาะสมกับภาระกิจที่นิสิตปฏิบัติงานจริง					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

แบบสอบถามชุดที่ 2

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(สำหรับอาจารย์)

คำชี้แจง

1) แบบสอบถามฉบับนี้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของคณาจารย์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) คำตอบที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะนำไปรวบรวมเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจะนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น จึงไม่มีผลกระทบในทางลบใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล ดังนั้น จึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านโปรดช่วยตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ

3) แบบสอบถามชุดนี้มี 4 ตอน จำนวน 14 หน้า

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการ ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หรือเติมคำในช่องว่างให้ตรงกับความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ปัจจุบันท่านสอนที่

- คณะพุทธศาสตร์ มจร. ส่วนกลาง
- วิทยาเขต (ระบุ).....
- วิทยาลัยสงฆ์ (ระบุ).....

2. อายุ

- ต่ำกว่า 30 ปี   30-34 ปี   35-39 ปี
- 40-44 ปี   45-49 ปี   50 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษาสูงสุด

- ปริญญาตรี ระบุวุฒิ.....สาขาวิชาเอก.....
- ปริญญาโท ระบุวุฒิ.....สาขาวิชาเอก.....
- ปริญญาเอก ระบุวุฒิ.....สาขาวิชาเอก.....
- อื่น ๆ (ระบุ).....

4. ประสบการณ์ด้านการสอนที่

- น้อยกว่า 5 ปี   5-10 ปี   11-15 ปี   16 ปีขึ้นไป

5. ท่านเคยมีประสบการณ์การสอนที่สถาบันอื่นก่อนมาสอนที่นี่หรือไม่

- ไม่มี   มี(ระบุ).....จำนวน.....ปี

6. จำนวนรายวิชาที่ท่านรับผิดชอบในปีการศึกษา 2553

- 1-2 รายวิชา   3-4 รายวิชา   5-6 รายวิชา   7 รายวิชาขึ้นไป

7. ท่านทำหน้าที่สอนโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละกี่คาบ

- ต่ำกว่า 7 คาบ   7-10 คาบ   11-15 คาบ   16-19 คาบ
- 20 คาบขึ้นไป

8. ภาระงานที่ท่านรับผิดชอบนอกเหนือจากภาระงานสอน

- งานบริหาร ตำแหน่ง.....
- งานอื่นๆ (ระบุ).....

9. ส่วนงานของท่านจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

- สาขาวิชาพระพุทธศาสนา โครงสร้างที่ 1 (วิชาเอก-โท)
- สาขาวิชาพระพุทธศาสนา โครงสร้างที่ 2 (วิชาเอกเดี่ยว)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดศึกษาและพิจารณาวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่นำมาลงไว้ในกรอบต่อไปนี้ แล้วประเมินว่ามีความชัดเจนเหมาะสม สอดคล้องในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550	
4.	เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจัยวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน
5.	เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้นำสังคมด้านจิตใจและปัญญา
6.	เพื่อผลิตบัณฑิตที่สามารถนำพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาชีวิตและสังคม

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีการใช้ภาษาที่เข้าใจได้ชัดเจน					
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้บัณฑิต					
3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ของผู้เรียน					
4. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานในหน้าที่และการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม					
5. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ทั้งทางโลกและทางธรรม					
6. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สะท้อนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยต้องการอย่างชัดเจน					

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร

3.1 ด้านโครงสร้างของหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดศึกษาโครงสร้างของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ทั้งโครงสร้างที่ 1 วิชาเอก-โท และโครงสร้างที่ 2 วิชาเอกเดี่ยว ในตารางต่อไปนี้แล้ว พิจารณาว่า มีจำนวนหน่วยกิตเหมาะสมในระดับใดเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของ สกอ. แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

3.1.1 โครงสร้างหลักสูตรโครงสร้างที่ 1 วิชาเอก – โท

รายการ	จำนวนหน่วยกิต (มจร)	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตร 4 ปี (ไม่น้อยกว่า 120 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 140					
2. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (ไม่น้อยกว่า 30 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 30					
3. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8					
4. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	8					
5. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษา	8					
6. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6					
7. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ (ไม่น้อยกว่า 84 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 104					
8. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า 30					
9. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต	6					

กลุ่มวิชาภาษาบาลี						
10. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	24					
11. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า 74					
12. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์	10					
13. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาเอก <i>(ไม่น้อยกว่า 60 : สกอ.)</i>	46					
14. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาโท <i>(ไม่น้อยกว่า 15 : สกอ.)</i>	18					
15. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี <i>(ไม่น้อยกว่า 6 : สกอ.)</i>	ไม่น้อยกว่า 6					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
.....

3.1.2 โครงสร้างหลักสูตรโครงสร้างที่ 2 วิชาเอกเดี่ยว

รายการ	จำนวนหน่วยกิต (มจร)	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตร 4 ปี <i>(ไม่น้อยกว่า 120 : สกอ.)</i>	ไม่น้อยกว่า 140					
2. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป <i>(ไม่น้อยกว่า 30 : สกอ.)</i>	ไม่น้อยกว่า 30					
3. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8					
4. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	8					

5. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษา	8					
6. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6					
7. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ	ไม่น้อยกว่า 104					
8. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า 30					
9. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษาบาลี	6					
10. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	24					
11. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า 74					
12. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาแกนพระพุทธศาสนาประยุกต์	10					
13. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาเฉพาะสาขา	64					
14. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาบังคับ	36					
15. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาเลือก	28					
16. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า 6					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....

.....

3.2 ด้านคุณลักษณะของอาจารย์

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านคุณลักษณะของอาจารย์ในตารางต่อไป่นี้ แล้วประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. อาจารย์มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับวิชาที่สอนเป็นอย่างดี					
2. อาจารย์มีทักษะ ชำนาญในการถ่ายทอดความรู้ในวิชาที่สอน					
3. อาจารย์มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและผู้เรียน					
4. อาจารย์มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน					
5. อาจารย์มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย					
6. อาจารย์มีบุคลิกภาพ (Personality) ที่ดี เหมาะสม					
7. อาจารย์มีความยุติธรรมต่อผู้เรียนทุกคน					
8. อาจารย์มีความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน					
9. อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ					
10. อาจารย์มีความตรงต่อเวลา					
11. อาจารย์มีการจัดทำแผนการสอน และปรับปรุงแผนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ					
12. อาจารย์มีการดำเนินการสอนตามขั้นตอนที่เตรียมไว้ในแผนการสอนอย่างครบถ้วน					
13. อาจารย์มีการเตรียมความพร้อมในเนื้อหาของบทเรียนก่อนสอน					
14. อาจารย์ใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย การทำโครงงาน การทำรายงานกลุ่มและส่วนบุคคล เชิญ					

ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้เพิ่มเติม การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น					
15. อาจารย์เลือกใช้สื่อประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม					
16. อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้					
17. อาจารย์เลือกกิจกรรมมอบหมายงานให้นิสิตทำเหมาะสมกับเวลา					
18. อาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นิสิตทำ และแจ้งผลการตรวจให้นิสิตทราบทุกครั้ง					
19. อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตเข้าพบและขอคำปรึกษาออกชั้นเรียน					
20. อาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

3.3 ด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต ในตารางต่อไปนี้แล้วพิจารณาว่ามีความเหมาะสมในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
 ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. นิสิตมีพื้นฐานความรู้เพียงพอในการศึกษาตามหลักสูตรที่เปิดสอน					
2. นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่ออาจารย์ผู้สอน					
3. นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่อเพื่อนในชั้นเรียน					
4. นิสิตมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย					
5. นิสิตมีนิสัยรักการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นในการเรียน					

6. นิสิตมีความประพฤติเรียบร้อย เหมาะสมกับสมณสาธูป					
7. จำนวนนิสิตแต่ละชั้นเรียนมีความเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐาน					
8. นิสิตได้รับการจัดกิจกรรมการพัฒนานิสิตที่เหมาะสม					
9. นิสิตได้รับการจัดระบบการช่วยเหลือนิสิตที่เหมาะสม					
10. นิสิตได้รับการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างเหมาะสม					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

3.4 ด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ

คำชี้แจง โปรดศึกษาคำนิยามปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ ที่ระบุไว้ในกรอบต่อไปนี้อย่างละเอียดแล้วตอบข้อคำถามในช่องรายการที่ประเมินว่ามีความเหมาะสมเพียงพอรดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
 ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

คำนิยามปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ

1. **คู่มือหลักสูตร** หมายถึง คู่มือหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2550
2. **เอกสารตำราเรียน** หมายถึง ตำราเรียนประจำวิชาที่มีการเรียนการสอน
3. **สื่อการเรียน** หมายถึง แผนภูมิ แผ่นภาพ แผ่นใส สื่อมัลติมีเดีย CAI สื่อเพาเวอร์พอยท์
4. **วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา** หมายถึง โต๊ะ เก้าอี้ กระดานหน้าชั้นเรียน เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพโปรเจกเตอร์ จอรับภาพ เครื่องคอมพิวเตอร์ PC หรือ Note Book
5. **สถานที่เรียน** หมายถึง อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องประชุม ห้องโสตทัศนูปกรณ์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา
6. **แหล่งเรียนรู้** หมายถึง ห้องสมุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. มีคู่มือหลักสูตรที่เพียงพอ					
2. มีเอกสารตำราเรียนที่เพียงพอ					
3. มีสื่อการเรียนที่เหมาะสม					

4. มีวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษาที่เพียงพอ					
5. สถานที่เรียนมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม					
6. มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม					
7. สื่อการเรียนการสอนมีความทันสมัย					
8. วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษามีความสะดวกในการใช้ บริการ					
9. วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษาอยู่ในสภาพดี พร้อมใช้งาน					
10. ห้องสมุดมีตำราเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
.....

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตร

4.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน ในตารางต่อไปนี้ แล้วประเมินว่ามีการปฏิบัติ / มีความเหมาะสมในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. มีการทำวิจัยชั้นเรียน					
2. มีการนำผลการวิจัยชั้นเรียนมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน					
3. มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการลด สัดส่วนการถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ และเพิ่มสัดส่วนการปฏิบัติ จริงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนให้มากขึ้น					
4. มีการจัดการเรียนการสอนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม เพื่อ พัฒนาการเรียนรู้อาจารย์และนิสิต					
5. มีการจัดการเรียนการสอนที่อิงพัฒนาการของผู้เรียน โดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้เต็มตาม ศักยภาพ					

6. มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน					
7. มีการประเมินผลการเรียนการสอน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ					
8. มีการติดตามว่าอาจารย์ใช้สื่อประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม					
9. มีการติดตามว่าอาจารย์ให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน					
10. มีการติดตามว่าอาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้					
11. มีการติดตามว่าอาจารย์เลือกกิจกรรมมอบหมายงานให้นิสิตทำเหมาะสมกับเวลา					
12. มีการติดตามว่าอาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นิสิตทำและแจ้งผลการตรวจให้นิสิตทราบทุกครั้ง					
13. มีการติดตามว่าอาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

4.2 ด้านการวัดและประเมินผล

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับ กระบวนการของหลักสูตรด้านการวัดและประเมินผล ในตารางต่อไปนี้ แล้วประเมินว่าการปฏิบัติ / มีความเหมาะสม สอดคล้อง ในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
 ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน					
2. มีการวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอบ การทำโครงการ เป็นต้น					
3. การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหารายวิชา					
4. มีการวัดและประเมินผลตามความสามารถของนิสิตโดย					

คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล					
5. มีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้นิสิตมีความคิดสร้างสรรค์					
6. นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอน					
7. มีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน					
8. มีการประกาศผลการเรียนแก่นิสิตในระยะเวลาที่กำหนด					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....

.....

แบบสอบถามชุดที่ 3
แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ
หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(สำหรับนิสิต)

คำชี้แจง

1) แบบสอบถามฉบับนี้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของนิสิตที่กำลังศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) คำตอบที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมและนำเสนอเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นภาพรวมมิได้ระบุผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคล จึงไม่มีผลกระทบในทางลบใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านโปรดช่วยตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ

3) แบบสอบถามชุดนี้มี 4 ตอน จำนวน 14 หน้า

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หรือเติมคำในช่องว่างให้ตรงกับความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ปัจจุบันท่านกำลังศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง

วิทยาเขต (ระบุ)..... วิทยาลัยสงฆ์ (ระบุ).....

2. อายุ

- 15-19 ปี   20-24 ปี   25-29 ปี   30-34 ปี
 35-39 ปี   40-44 ปี   45-49 ปี   50-54 ปี   55 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษาเดิม ที่ใช้สมัครเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชื่อวุฒิ.....

จากสถาบันการศึกษา.....จังหวัด.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดศึกษาและพิจารณาวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่นำมาลงไว้ในกรอบต่อไปนี้ แล้วประเมินว่ามีความชัดเจนเหมาะสม สอดคล้องในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550

7. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจัยวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน
8. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้นำสังคมด้านจิตใจและปัญญา
9. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาชีวิตและสังคม

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีการใช้ภาษาที่เข้าใจได้ชัดเจน					
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้บัณฑิต					
3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ของผู้เรียน					

4. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับงานในหน้าที่และการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม					
5. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ทั้งทางโลกและทางธรรม					
6. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สะท้อนคุณลักษณะของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยต้องการอย่างชัดเจน					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตร

3.1 ด้านโครงสร้างของหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดศึกษาโครงสร้างของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ทั้งโครงสร้างที่ 1 วิชาเอก-โท และโครงสร้างที่ 2 วิชาเอกเดี่ยว ในตารางต่อไปนี้แล้วพิจารณาว่า มีจำนวนหน่วยกิตเหมาะสมในระดับใดเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของ สกอ. แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
 ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

3.1.1 โครงสร้างหลักสูตรโครงสร้างที่ 1 วิชาเอก – โท

รายการ	จำนวนหน่วยกิต (มจร)	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 4 ปี (ไม่น้อยกว่า 120 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 140					
2. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาศึกษาทั่วไป (ไม่น้อยกว่า 30 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 30					
3. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8					

4. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	8					
5. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษา	8					
6. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6					
7. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ (ไม่น้อยกว่า 84 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 104					
8. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า 30					
9. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษาบาลี	6					
10. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	24					
11. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า 74					
12. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์	10					
13. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาเอก (ไม่น้อยกว่า 60 : สกอ.)	46					
14. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาโท (ไม่น้อยกว่า 15 : สกอ.)	18					
15. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี (ไม่น้อยกว่า 6 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 6					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....

.....

3.1.2 โครงสร้างหลักสูตรโครงสร้างที่ 2 วิชาเอกเดี่ยว

รายการ	จำนวนหน่วยกิต (มจร)	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตร 4 ปี (ไม่น้อยกว่า 120 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 140					
2. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (ไม่น้อยกว่า 30 : สกอ.)	ไม่น้อยกว่า 30					
3. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	8					
4. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	8					
5. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษา	8					
6. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	6					
7. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ	ไม่น้อยกว่า 104					
8. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา	ไม่น้อยกว่า 30					
9. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษาบาลี	6					
10. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา	24					
11. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า 74					
12. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาแกนพระพุทธศาสนาประยุกต์	10					
13. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต	64					

วิชาเฉพาะสาขา						
14. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาบังคับ	36					
15. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต วิชาเลือก	28					
16. ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า 6					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
.....

3.2 ด้านรายวิชาในหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านรายวิชาในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ต่อไปนี้แล้วประเมินว่ามีความเหมาะสม/สอดคล้องในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. รายวิชาในหลักสูตรมีเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
2. รายวิชาในหลักสูตรช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
3. รายวิชาในหลักสูตรมีความทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบัน					
4. รายวิชาในหลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม					
5. รายวิชาในหลักสูตรมีความเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต					
6. รายวิชาในหลักสูตรมีเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียนที่กำหนด					

7. รายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติ ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
8. รายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....

.....

3.3 ด้านคุณลักษณะของอาจารย์

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านคุณลักษณะของอาจารย์ในตารางต่อไปนี้อย่างละเอียดแล้วประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. อาจารย์มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับวิชาที่สอนเป็นอย่างดี					
2. อาจารย์มีทักษะชำนาญในการถ่ายทอดความรู้ในวิชาที่สอน					
3. อาจารย์มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ของตนเองและผู้เรียน					
4. อาจารย์มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน					
5. อาจารย์มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย					
6. อาจารย์มีบุคลิกภาพ (Personality) ที่ดี เหมาะสม					
7. อาจารย์มีความยุติธรรมต่อผู้เรียนทุกคน					
8. อาจารย์มีความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน					
9. อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ					

10. อาจารย์มีความตรงต่อเวลา					
11. อาจารย์มีการจัดทำแผนการสอน และปรับปรุงแผนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ					
12. อาจารย์มีการดำเนินการสอนตามขั้นตอนที่เตรียมไว้ในแผนการสอนอย่างครบถ้วน					
13. อาจารย์มีการเตรียมความพร้อมในเนื้อหาของบทเรียนก่อนสอน					
14. อาจารย์ใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย การทำโครงงาน การทำรายงานกลุ่มและส่วนบุคคล เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้เพิ่มเติม การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น					
15. อาจารย์เลือกใช้สื่อประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม					
16. อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้					
17. อาจารย์เลือกกิจกรรมมอบหมายงานให้นักศึกษาเหมาะสมกับเวลา					
18. อาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นักศึกษา และแจ้งผลการตรวจให้นักศึกษาทราบทุกครั้ง					
19. อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าพบและขอคำปรึกษาออกชั้นเรียน					
20. อาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

3.4 ด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นด้านคุณลักษณะความพร้อมของนิสิต
ในตารางต่อไปนี้แล้วพิจารณาว่ามีความเหมาะสมในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓
ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. นิสิตมีพื้นฐานความรู้เพียงพอในการศึกษาตามหลักสูตรที่เปิดสอน					
2. นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่ออาจารย์ผู้สอน					
3. นิสิตมีความสัมพันธ์อันดีต่อเพื่อนในชั้นเรียน					
4. นิสิตมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย					
5. นิสิตมีนิสัยรักการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นในการเรียน					
6. นิสิตมีความประพฤติเรียบร้อย เหมาะสมกับสมณสาธูป					
7. จำนวนนิสิตแต่ละชั้นเรียนมีความเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐาน					
8. นิสิตได้รับการจัดกิจกรรมการพัฒนานิสิตที่เหมาะสม					
9. นิสิตได้รับการจัดระบบการช่วยเหลือนิสิตที่เหมาะสม					
10. นิสิตได้รับการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างเหมาะสม					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....

.....

3.5 ด้านสิ่งสนับสนุนอื่นๆ

คำชี้แจง โปรดศึกษาคำนิยามปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ ที่ระบุไว้ในกรอบต่อไปนี้อย่างละเอียดแล้วตอบข้อคำถามในช่องรายการที่ประเมินว่ามีความเหมาะสมเพียงพอรึในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

คำนิยามปัจจัยเบื้องต้นของหลักสูตรด้านสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ

1. **คู่มือหลักสูตร** หมายถึง คู่มือหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2550
2. **เอกสารตำราเรียน** หมายถึง ตำราเรียนประจำวิชาที่มีการเรียนการสอน
3. **สื่อการเรียน** หมายถึง แผนภูมิ แผ่นภาพ แผ่นใส สื่อมัลติมีเดีย CAI สื่อเพาเวอร์พอยท์
4. **วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษา** หมายถึง โต๊ะ เก้าอี้ กระดานหน้าชั้นเรียน เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพโปรเจกเตอร์ จอรับภาพ เครื่องคอมพิวเตอร์ PC หรือ Note Book
5. **สถานที่เรียน** หมายถึง อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องประชุม ห้องโสตทัศนูปกรณ์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา
6. **แหล่งเรียนรู้** หมายถึง ห้องสมุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. มีคู่มือหลักสูตรที่เพียงพอ					
2. มีเอกสารตำราเรียนที่เพียงพอ					
3. มีสื่อการเรียนที่เหมาะสม					
4. มีวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษาที่เพียงพอ					
5. สถานที่เรียนมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม					
6. มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม					
7. สื่อการเรียนการสอนมีความทันสมัย					
8. วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษามีความสะดวกในการใช้บริการ					
9. วัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์การศึกษาอยู่ในสภาพดี พร้อมใช้งาน					
10. ห้องสมุดมีตำราเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า					

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตร

4.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับกระบวนการของหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน ในตารางต่อไปนี้ แล้วประเมินว่ามีการปฏิบัติ / มีความเหมาะสมในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. มีการทำวิจัยชั้นเรียน					
2. มีการนำผลการวิจัยชั้นเรียนมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน					
3. มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการลดสัดส่วนการถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ และเพิ่มสัดส่วนการปฏิบัติจริงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนให้มากขึ้น					
4. มีการจัดการเรียนการสอนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเสริม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของอาจารย์และนิสิต					
5. มีการจัดการเรียนการสอนที่อิงพัฒนาการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้เต็มตามศักยภาพ					
6. มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน					
7. มีการประเมินผลการเรียนการสอน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ					
8. มีการติดตามว่าอาจารย์ใช้สื่อประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม					
9. มีการติดตามว่าอาจารย์ให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน					
10. มีการติดตามว่าอาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยได้					
11. มีการติดตามว่าอาจารย์เลือกกิจกรรมมอบหมายงานให้นิสิตทำเหมาะสมกับเวลา					
12. มีการติดตามว่าอาจารย์ตรวจงานที่มอบหมายให้นิสิตทำและแจ้งผลการตรวจให้นิสิตทราบทุกครั้ง					

13. มีการติดตามว่าอาจารย์ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะนอกชั้นเรียน					
---	--	--	--	--	--

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

4.2 ด้านการวัดและประเมินผล

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับ กระบวนการของหลักสูตรด้านการวัดและประเมินผล ในตารางต่อไปนี้ แล้วประเมินว่ามีการปฏิบัติ / มีความเหมาะสม สอดคล้อง ในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
 ระดับความคิดเห็น 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน					
2. มีการวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอบ การทำโครงการ เป็นต้น					
3. การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหา รายวิชา					
4. มีการวัดและประเมินผลตามความสามารถของนิสิตโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล					
5. มีการวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้นิสิตมีความคิดสร้างสรรค์					
6. นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอน					
7. มีการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน					
8. มีการประกาศผลการเรียนแก่นิสิตในระยะเวลาที่กำหนด					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยอิสระ.....
 .....

แบบสอบถามชุดที่ 4

การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (สำหรับนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ)

คำชี้แจง

1) แบบสอบถามฉบับนี้สร้างขึ้นเพื่อให้บัณฑิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ 56 ปีการศึกษา 2553 (เฉพาะนิสิตในสังกัดวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม) ทำการประเมินตนเอง ในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ

2) คำตอบที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะนำไปรวบรวมเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจะนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น จึงไม่มีผลกระทบในทางลบใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านโปรดช่วยตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ

3) แบบสอบถามชุดนี้มี 2 ตอน รวม 5 หน้า

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต 9 ประการ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หรือเติมคำในช่องว่างให้ตรงกับความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. อายุ 15-19 ปี 20-24 ปี 25-29 ปี 30-34 ปี
 35-39 ปี 40-44 ปี 45-49 ปี 50-54 ปี
 55 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมนิสิตในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ
บัณฑิต 9 ประการ

คำชี้แจง โปรดพิจารณารายการข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของนิสิตในด้านคุณลักษณะของ
บัณฑิต 9 ประการต่อไปนี้แล้วประเมินว่า ท่านมีความพึงพอใจตนเองในระดับใด
แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่แสดงความพึงพอใจระดับนั้นๆ

ระดับความพึงพอใจ 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. เป็นผู้ที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส	↓	↓	↓	↓	↓
1. มีสมณสาธูปสำรวมอิริยาบถทางกาย					
2. มีสมณสาธูปสำรวมทางวาจา					
3. มีความสันโดษ ไม่โลภมาก					
4. มีความอดทน อดกลั้น ไม่ลุแก่อำนาจ					
5. รู้จักควบคุมจิตมิให้มัวเมาในลาภ ยศ สรรเสริญ					
6. รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง					
2. ใฝ่รู้ใฝ่คิด	↓	↓	↓	↓	↓
7. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในสรรพวิทยาการใหม่ๆ					
8. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษาแสวงหาความรู้ ในหลักการ วิธีการใหม่ๆ					
9. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในเครื่องมือทำงานใหม่ๆ					
10. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ					
11. มีความกระตือรือร้นในการลงมือทำงานและทำสิ่งต่างๆ ด้วย ตนเอง					
12. มีการเรียนรู้งานและสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว					

3. เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา	↓	↓	↓	↓	↓
13. มีค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรม					
14. มีการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและเสริมสร้างปัญญาอยู่เสมอ					
15. มีการพูดโดยยึดหลักเหตุผล					
16. มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่เสมอ					
17. มีการส่งเสริมให้ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา					
18. มีใจหนักแน่น มั่นคงในการพัฒนาทางจิตใจ					
4. มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหา	↓	↓	↓	↓	↓
19. สามารถวิเคราะห์หาสาเหตุของการเกิดปัญหา					
20. สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้อย่างเหมาะสม					
21. มีการวางแผนในการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ					
22. มีการแก้ปัญหอย่างทันท่วงที ไม่ปล่อยให้ปัญหามานปลาย					
23. มีการนำแนวคิด หลักการ และวิธีการใหม่ ๆ มาช่วยในการแก้ปัญหา					
24. มีการนำแนวคิด หลักการ และวิธีการใหม่ๆ มาปรับปรุงพัฒนาเพื่อประยุกต์ใช้แก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย					
5. มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา	↓	↓	↓	↓	↓
25. มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา					
26. มีการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา					
27. มีการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา					
28. มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา					
29. มีการเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา					
30. มีการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายกว้างขวางออกไป					
6. รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม	↓	↓	↓	↓	↓
31. รู้จักเสียสละเวลาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม					
32. รู้จักเสียสละกำลังกายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม					
33. รู้จักเสียสละกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม					
34. รู้จักแยกประโยชน์ส่วนรวมออกจากประโยชน์ส่วนตัว					

35. รู้จักให้ความเคารพในมติของเสียงข้างมาก					
36. รู้จักใช้เครื่องอุปโภคและสาธารณูปโภคอย่างคุ้มค่า					
7. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม	↓	↓	↓	↓	↓
37. มองสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยความเข้าใจ					
38. มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างกลมกลืน					
39. มีการยอมรับวิถีการใหม่ ๆ					
40. มีการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศตามสมัยนิยม					
41. มีการส่งเสริมเพื่อนร่วมงานให้เรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศตามสมัยนิยม					
42. มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการเรียนและการทำงาน					
8. มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล	↓	↓	↓	↓	↓
43. มีมุมมองที่รอบด้านรู้เท่าทันโลก					
44. มีการมองโลกตามความเป็นจริง					
45. มองสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความเข้าใจ					
46. มีการยอมรับความแตกต่าง					
47. มีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตและการทำงาน					
48. มีการวางแผนการทำงานอย่างมีวิสัยทัศน์					
9. สักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม	↓	↓	↓	↓	↓
49. มีปัญญา เฉลียวฉลาด					
50. มีความซื่อสัตย์ สุจริต					
51. มีความตรงต่อเวลา					
52. มีความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค					
53. มีความเคารพในผู้ที่ควรเคารพ					
54. มีความเคารพในกฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับ					

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมนิสิตในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ
บัณฑิต 9 ประการ

คำชี้แจง โปรดพิจารณารายการข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของนิสิตในด้านคุณลักษณะของ
บัณฑิต 9 ประการต่อไปนี้แล้วประเมินว่า ท่านมีความพึงพอใจนิตปฏิบัติศาสนกิจใน
ระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่แสดงความพึงพอใจระดับนั้นๆ
ระดับความพึงพอใจ 5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. เป็นผู้ปฏิบัติทานาเลื่อมใส	↓	↓	↓	↓	↓
1. มีสมณสาธูปสำรวมอิริยาบถทางกาย					
2. มีสมณสาธูปสำรวมทางวาจา					
3. มีความสันโดษ ไม่โลภมาก					
4. มีความอดทน อดกลั้น ไม่ลุแก่อโทสะ					
5. รู้จักควบคุมจิตมิให้มัวเมาในลาภ ยศ สรรเสริญ					
6. รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง					
2. ใฝ่รู้ใฝ่คิด	↓	↓	↓	↓	↓
7. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในสรรพวิทยาการใหม่ๆ					
8. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษาแสวงหาความรู้ ในหลักการ วิธีการใหม่ๆ					
9. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในเครื่องมือทำงานใหม่ๆ					
10. มีความสนใจและเพียรพยายามสังเกต ศึกษา แสวงหาความรู้ ในข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ					
11. มีความกระตือรือร้นในการลงมือทำงานและทำสิ่งต่างๆ ด้วย ตนเอง					
12. มีการเรียนรู้งานและสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว					

3. เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา	↓	↓	↓	↓	↓
13. มีค่านิยมด้านคุณธรรม จริยธรรม					
14. มีการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและเสริมสร้างปัญญาอยู่เสมอ					
15. มีการพูดโดยยึดหลักเหตุผล					
16. มีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่เสมอ					
17. มีการส่งเสริมให้ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา					
18. มีใจหนักแน่น มั่นคงในการพัฒนาทางจิตใจ					
4. มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหา	↓	↓	↓	↓	↓
19. สามารถวิเคราะห์หาสาเหตุของการเกิดปัญหา					
20. สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้อย่างเหมาะสม					
21. มีการวางแผนในการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ					
22. มีการแก้ปัญหอย่างทันท่วงที ไม่ปล่อยให้ปัญหาบานปลาย					
23. มีการนำแนวคิด หลักการ และวิธีการใหม่ ๆ มาช่วยในการแก้ปัญหา					
24. มีการนำแนวคิด หลักการ และวิธีการใหม่ๆ มาปรับปรุงพัฒนาเพื่อประยุกต์ใช้แก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย					
5. มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา	↓	↓	↓	↓	↓
25. มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา					
26. มีการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา					
27. มีการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา					
28. มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา					
29. มีการเชิญชวนผู้อื่นให้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา					
30. มีการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายกว้างขวางออกไป					
6. รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม	↓	↓	↓	↓	↓
31. รู้จักเสียสละเวลาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม					
32. รู้จักเสียสละกำลังกายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม					
33. รู้จักเสียสละกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม					
34. รู้จักแยกประโยชน์ส่วนรวมออกจากประโยชน์ส่วนตัว					

35. รู้จักให้ความเคารพในมติของเสียงข้างมาก					
36. รู้จักใช้เครื่องอุปโภคและสาธารณูปโภคอย่างคุ้มค่า					
7. รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม	↓	↓	↓	↓	↓
37. มองสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยความเข้าใจ					
38. มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างกลมกลืน					
39. มีการยอมรับวิถีการใหม่ ๆ					
40. มีการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศตามสมัยนิยม					
41. มีการส่งเสริมเพื่อนร่วมงานให้เรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศตามสมัยนิยม					
42. มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการเรียนและการทำงาน					
8. มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล	↓	↓	↓	↓	↓
43. มีมุมมองที่รอบด้านรู้เท่าทันโลก					
44. มีการมองโลกตามความเป็นจริง					
45. มองสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความเข้าใจ					
46. มีการยอมรับความแตกต่าง					
47. มีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตและการทำงาน					
48. มีการวางแผนการทำงานอย่างมีวิสัยทัศน์					
9. สักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม	↓	↓	↓	↓	↓
49. มีปัญญา เฉลียวฉลาด					
50. มีความซื่อสัตย์ สุจริต					
51. มีความตรงต่อเวลา					
52. มีความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค					
53. มีความเคารพในผู้ที่ควรเคารพ					
54. มีความเคารพในกฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับ					

ภาคผนวก ง

คำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2550

1. โครงสร้างที่ 1 วิชาเอก—โท

1.1 หมวดวิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต

1) กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ 8 หน่วยกิต

ก. วิชาบังคับ 4 หน่วยกิต

ชื่อ — รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 101 มนุษย์กับสังคม	ศึกษาความหมายและความเป็นมาเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม ตามหลักการทางสังคมศาสตร์และพุทธศาสตร์ พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม สถาบันสังคม ประชาสังคม หลักธรรมาภิบาลและสันติภาพ กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม การวิเคราะห์ปัญหาสังคมไทยในปัจจุบัน รวมทั้งแนวทางแก้ปัญหาแบบสันติวิธี	2(2-0-4)
000 102 กฎหมายทั่วไป	ศึกษาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ที่มาของระบบกฎหมาย ลักษณะทั่วไปและประเภทของกฎหมาย กฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชนที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ กฎหมายที่พระสงฆ์ควรรู้เป็นการเฉพาะ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมุสลิม	2 (2-0-4)

ข. วิชาเลือก 4 หน่วยกิต

ชื่อ — รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 103 การเมืองกับการปกครองของไทย	ศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองและการปกครอง พัฒนาการการเมืองการปกครองของไทย สถาบันทางการเมืองและการปกครองของไทย กระบวนการทางการเมืองของไทย การจัดระเบียบการปกครองของไทย และพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองของไทย	2 (2-0-4)

000 104 เศรษฐศาสตร์ ในชีวิตประจำวัน	ศึกษาหลักการเบื้องต้นทางเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาการมองทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน รูปแบบต่างๆ ของระบบเศรษฐกิจ การทำงานของกลไกราคาในตลาด บทบาทของภาค รัฐและภาคเอกชนในระบบเศรษฐกิจ เงินตราและสถาบันการเงิน เน้นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันในเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลประกอบการศึกษา และศึกษาเศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธ	2 (2-0-4)
000 205 มนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม	ศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับมนุษย์ แนวคิดการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย	2 (2-0-4)
000 206 เหตุการณ์โลก ปัจจุบัน	ศึกษาเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในโลก ทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ความร่วมมือและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ประเทศไทยกับเหตุการณ์สำคัญของโลก ความร่วมมือของชาวพุทธในเวทีโลก บทบาทของพระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในโลกปัจจุบัน	2 (2-0-4)

2) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ 8 หน่วยกิต

ก) วิชาบังคับ 6 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 107 เทคนิค การศึกษา ระดับอุดมศึกษา	ศึกษาเทคนิคการศึกษาระดับอุดมศึกษา เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้ห้องสมุด การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต วิธีแสวงหาความรู้ การเรียนเป็นกลุ่ม การเรียนด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมทางวิชาการ การเขียนรายงานและภาคพันธ	2 (2-0-4)
000 108 ปรัชญาเบื้องต้น	ศึกษาความหมายและขอบเขตของปรัชญา ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญา ศาสนา และวิทยาศาสตร์ สาขาปรัชญาและสาระสำคัญของปรัชญาสาขาต่าง ๆ พัฒนาการของปรัชญาตะวันออกและปรัชญาตะวันตก	2 (2-0-4)

000 109 ศาสนาทั่วไป	ศึกษาความหมาย ลักษณะ ความสำคัญ คุณค่าของศาสนา ประวัติ พัฒนาการ หลักในการศึกษาศาสนา หลักการสอน พิธีกรรมและจุดมุ่งหมายของศาสนาต่างๆ วิเคราะห์ลักษณะที่เป็นสากลร่วมกันและต่างกันของศาสนาปัจจุบัน อิทธิพลของศาสนาต่อสังคมโลก วิธีการเผยแผ่ศาสนา ความร่วมมือระหว่างศาสนา และทำทีของศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย	2 (2-0-4)
000 210 ตรรกศาสตร์เบื้องต้น	ศึกษานิमित คำที่ปฏิปักษ์ต่อกัน วิภาค การนิยามความหมาย ญัตติประพจน์ในแบบต่างๆ การแบ่งญัตติ ความเป็นปฏิปักษ์แห่งญัตติ ญัตติผสม การให้เหตุผล ปรัตธานุमान และปฤจฉาวาทิแบบต่างๆ ศึกษาหลักการและวิธีการให้เหตุผลจากบทสนทนาของพระพุทธเจ้าในอนัตตลักขณสูตร หรือในสูตรอื่นๆ บทสนทนาในคัมภีร์กถาวัตถุ ญาณวิทยาของนิกายสรวาสตีวาทีน วิทยาวิธีของนาคารชุน เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างตรรกศาสตร์ตะวันตกกับตรรกศาสตร์ตะวันออก โดยเฉพาะหลักการเชิงตรรกในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	2 (2-0-4)

ข) วิชาเลือก 2 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 211 วัฒนธรรมไทย	ศึกษาความหมายและเนื้อหาของวัฒนธรรม พัฒนาการของวัฒนธรรมไทย ประเภทของวัฒนธรรม พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรม การอนุรักษ์ การเผยแผ่และสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยกับการพัฒนา ผลกระทบของวัฒนธรรมต่างชาติต่อวัฒนธรรมไทย	2 (2-0-4)
000 212 มนุษย์กับอารยธรรม	ศึกษาความเป็นมาและพัฒนนาการของมนุษย์ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยปัจจุบัน ความหมายของอารยธรรม บ่อเกิดและพัฒนนาการของอารยธรรมตะวันออกและตะวันตก ในยุคต่างๆ ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของสังคมตะวันออกและตะวันตก ที่ก่อให้เกิดผลกระทบและความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ การแลกเปลี่ยนกันระหว่างอารยธรรมตะวันออกกับอารย	2 (2-0-4)

	ธรรมเนียมวันตก และอิทธิพลของอารยธรรมทั้งสองที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	
000 213 ชีวิตกับจิตวิทยา	ศึกษาพัฒนาการและองค์ประกอบของชีวิต ความสัมพันธ์ของจิตวิทยากับการดำรงชีวิต วิเคราะห์คุณสมบัติของจิตในลักษณะต่างๆ ผลของสุขภาพจิตที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ และการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมและสิ่งแวดล้อม	2 (2-0-4)

3) กลุ่มวิชาภาษา 8 หน่วยกิต

ก) วิชาบังคับ 4 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 114 ภาษากับการสื่อสาร	ศึกษาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสาร การอ่าน เขียน พูด และฟังภาษาไทย เพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน การอ่าน คำร้อยแก้ว คำร้อยกรอง อ่านประกาศ แถลงการณ์ การเขียนจดหมาย ข้อความ เรียงความ โวหารต่างๆ การพูด การสนทนา บรรยาย อภิปราย มารยาทในการพูด การฟัง การจับสาระของเรื่อง มารยาทในการฟัง และศึกษาระเบียบงานสารบรรณ	2 (2-0-4)
000 115 ภาษาศาสตร์เบื้องต้น	ศึกษาความหมายของภาษาและภาษาศาสตร์ สาขาของวิชาภาษาศาสตร์ ลักษณะทั่วไปของภาษา ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสัทศาสตร์ (Phonetics) สรศาสตร์ (Phonemics) สัทอักษรสากล สัทอักษรไทย และหลักการวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์	2 (2-0-4)

ข) วิชาเลือก 4 หน่วยกิต ให้เลือกเรียน 1 ภาษา

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 116 ภาษาอังกฤษเบื้องต้น	ศึกษากฎเกณฑ์และการใช้ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการใช้คำนำหน้านาม (Article) การใช้กาล (Tense) การสร้างประโยค ( ) การใช้บุรพบท ( ) สันธาน ( ) ฝึกทักษะเบื้องต้นในการฟัง พูด อ่าน และเขียนในลักษณะที่สัมพันธ์กันเน้นด้านการอ่านและความเข้าใจภาษาอังกฤษซึ่งมีรูปประโยคและคำศัพท์ต่างๆ	2 (2-0-4)

000 117 ภาษาอังกฤษ ชั้นสูง	ศึกษาโครงสร้างประโยคตามหลักไวยากรณ์และฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน เน้นการอ่าน การเขียนและความเข้าใจข้อความภาษาอังกฤษ ซึ่งมีคำศัพท์และโครงสร้างประโยคสัมพันธ์กับเอกสารที่ใช้ศึกษา	2 (2-0-4)
000 118 ภาษาสันสกฤต เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างของภาษาสันสกฤต อักษร เครื่องหมายระบบเสียง การเปลี่ยนอักษรและเสียง การเขียน การอ่าน คำศัพท์ ส่วนประกอบของนามศัพท์ การแจกรูปนามศัพท์ สระการ์ันต์ สระสนธิ บุรุษสรรพนาม นิยมสรรพนาม ปุจฉาสรรพนาม สัมพันธสรรพนาม กริยาศัพท์ ส่วนประกอบของกริยาอาขยาต การประกอบรูปเป็นอาขยาต กรรตุวาทจากธาตุ การแจกรูปกริยา แปลและแต่งประโยคสันสกฤตที่เหมาะสมกับไวยากรณ์ที่ได้ศึกษา	2 (2-0-4)
000 119 ภาษาสันสกฤต ชั้นสูง	ศึกษานามศัพท์ การแจกรูปนามศัพท์ พยัญชนะการ์ันต์ พยัญชนะสนธิ สังขยาศัพท์ อพยยศัพท์ กริยาศัพท์ การประกอบรูปเป็นอาขยาตกรรตุวาทจากธาตุ กริยาอาขยาตกรรมวาท ภาววาท ฉินันตกรรตุวาท ฉินันตกรรมวาท การสลับเปลี่ยนประโยคกรรตุวาทเป็นกรรมวาท ประโยคคำถาม ประโยคปฏิเสธ แปลและแต่งประโยคภาษาสันสกฤตที่เหมาะสมกับไวยากรณ์ที่ได้ศึกษา	2 (2-0-4)
000 120 ภาษาเวียดนาม เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างภาษาเวียดนามในเรื่องระบบเสียง ระบบคำระบบประโยค ฝึกการอ่าน เขียนภาษาเวียดนาม และการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 121 ภาษาเวียดนาม ชั้นสูง	ฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาเวียดนาม เน้นการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 122 ภาษาพม่า เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างภาษาพม่าในเรื่องระบบเสียง ระบบคำระบบประโยค ฝึกการอ่าน เขียนภาษาพม่า และการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 123 ภาษาพม่า	ฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาพม่า เน้นการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)

ชั้นสูง		
000 124 ภาษามาลย์ เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างภาษามาลย์ในเรื่องระบบเสียง ระบบคำ ระบบประโยค ฝึกการอ่าน เขียนภาษามาลย์ และการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 125 ภาษามาลย์ ชั้นสูง	ฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษามาลย์ เน้นการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 126 ภาษาลาว เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างภาษาลาวในเรื่องระบบเสียง ระบบคำ ระบบประโยค ฝึกการอ่าน เขียนภาษาลาว และการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 127 ภาษาลาวชั้นสูง	ฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาลาว เน้นการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 128 ภาษาจีน เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างภาษาจีนในเรื่องระบบเสียง ระบบคำ ระบบประโยค ฝึกการอ่าน เขียนภาษาจีน และการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 129 ภาษาจีนชั้นสูง	ฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาจีน เน้นการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 130 ภาษาญี่ปุ่น เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างภาษาญี่ปุ่นในเรื่องระบบเสียง ระบบคำ ระบบประโยค ฝึกการอ่าน เขียนภาษาญี่ปุ่น และการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 131 ภาษาญี่ปุ่น ชั้นสูง	ฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาญี่ปุ่น เน้นการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 132 ภาษาเขมร เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างภาษาเขมรในเรื่องระบบเสียง ระบบคำ ระบบประโยค ฝึกการอ่าน เขียนภาษาเขมร และการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 133 ภาษาเขมร ชั้นสูง	ฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาเขมร เน้นการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)

000 134 ภาษาอินดี เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างภาษาอินดีในเรื่องระบบเสียง ระบบคำ ระบบประโยค ฟีกการอ่าน เขียนภาษาอินดี และการสนทนา โดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 135 ภาษาอินดี ชั้นสูง	ฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาอินดี เน้นการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 136 ภาษาเกาหลี เบื้องต้น	ศึกษาโครงสร้างภาษาเกาหลีในเรื่องระบบเสียง ระบบคำ ระบบประโยค ฟีกการอ่าน เขียนภาษาเกาหลี และการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)
000 137 ภาษาเกาหลี ชั้นสูง	ฝึกทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาเกาหลี เน้นการสนทนาโดยอาศัยข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบัน	2 (2-0-4)

4) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 6 หน่วยกิต

ก) วิชาบังคับ 4 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 238 สถิติเบื้องต้น และการวิจัย	ศึกษามโนมติพื้นฐานของสถิติ การแจกแจงความถี่ การวัด และแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง การกระจายความเบ้และความโค้ง เปอร์เซ็นไทล์ เดไซส์ ควอไทล์ ทฤษฎีความน่าจะเป็น เบื้องต้นและการสุ่มตัวอย่าง การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ขั้นตอนของการวิจัย ลักษณะและประเภทของการวิจัย รูปแบบและขบวนการของการวิจัย และการเขียนรายงาน ผลการวิจัย	2 (2-0-4)
000 139 คณิตศาสตร์ เบื้องต้น	ศึกษาหลักพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วยนิยาม ประพจน์ การใช้สัญลักษณ์ แสดงกฎเกณฑ์ การอ้างเหตุผล ทางตรรกศาสตร์ เรื่องเซต และพีชคณิตของเซต เรื่องระบบ จำนวนและคุณสมบัติที่สำคัญของจำนวนชนิดต่างๆ การแก้สมการและอสมการ ทฤษฎีเมตริกซ์ และดีเทอร์มิแนนท์ ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน	2 (2-0-4)

ข) วิชาเลือก 2 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 140 โลกกับ สิ่งแวดล้อม	ศึกษาความหมายของวิทยาศาสตร์และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ภาวะอุณหภูมิมิพื้น โลกที่สูงขึ้น ฝนกรดและหมอกควันดำ ภาวะเรือนกระจก ภาวะมลพิษทางอากาศ ทางน้ำ การตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาขยะล้นโลกและสารพิษใต้ดิน การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย การพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านเศรษฐกิจและสังคม การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ การเสริมสร้างบทบาทของพระสงฆ์และของกลุ่มหลักในสังคมด้านสิ่งแวดล้อมและความเสี่ยง	2 (2-0-4)
000 241 วิทยาศาสตร์ กายภาพและ ประยุกต์วิทยา	ศึกษาประวัติและผลงานของนักวิทยาศาสตร์ในยุคโบราณ จนถึงปัจจุบัน ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเอกภาพ และระบบสุริยะ การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตทางการเกษตร วัชพืช วิธีการป้องกันและกำจัดโรคพืช การขนส่งและการสื่อสาร อุปกรณ์ด้านเครื่องเสียงและภาพ นวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และประยุกต์วิทยา	2 (2-0-4)
000 242 คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยี สารสนเทศ เบื้องต้น	ศึกษาวิทยาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งทางด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ระบบเลขฐาน ภาษาคอมพิวเตอร์ ฐานข้อมูล เครือข่ายคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และโปรแกรมประยุกต์ต่างๆ	2 (2-0-4)
000 243 สาธารณสุขมูล ฐาน	ศึกษาประวัติความเป็นมาของสมุนไพร ประเทษยาสามัญ ประจำบ้าน ยาปฏิชีวนะ สารเสพติด การปฐมพยาบาล การออกกำลังกาย การเลือกบริโภคอาหารตามวัยและการพักผ่อน การแพทย์ทางเลือก และสุขภาพองค์รวม	2 (2-0-4)

1.2 หมวดวิชาเฉพาะ 104 หน่วยกิต

1) หมวดวิชาแกนพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต

ก) กลุ่มวิชาภาษาบาลี 6 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 144 แต่งแปลบาลี	ศึกษาการแต่งบาลี การแปลบาลี ทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะให้ถูกต้องตามหลักภาษา การแต่งและการแปลประโยคพิเศษและสำนวนที่ควรทราบ การแปลบาลีเป็นไทย และแปลไทยเป็นบาลีจากหนังสือที่กำหนด	2 (2-0-4)
000 145 วรรณคดีบาลี	ศึกษาประวัติ ความหมาย ประเภท และพัฒนาการของคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา อนุฎีกา โยชนา และปกรณ์วิเสสวรรณกรรมบาลีในประเทศไทย และคุณค่าของวรรณกรรมบาลีต่อสังคมไทย	2 (2-0-4)
000 246 บาลีไวยากรณ์ ชั้นสูง	ศึกษาไวยากรณ์บาลี โดยอาศัยสูตรต่างๆ ในคัมภีร์กัจจายนะ โมกคัลลภาวะ สัททนิติปกรณ์ และปทรูปสิทธิปกรณ์	2 (2-0-4)

ข) กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา 24 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
000 147 พระไตรปิฎก ศึกษา	ศึกษากำเนิด ความเป็นมา และพัฒนาการของคัมภีร์พระไตรปิฎก การจำแนกโครงสร้างและเนื้อหาสาระพระไตรปิฎก คำอธิบายโดยย่อของพระอรรถกถาจารย์ การรักษาสืบทอดโดยมุขปาฐะ และลายลักษณ์อักษร ลำดับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ความเป็นมาของพระไตรปิฎกในประเทศไทย และประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระไตรปิฎก	2 (2-0-4)
000 148 พระวินัยปิฎก	ศึกษาประวัติ ความเป็นมา ความหมาย โครงสร้างของพระวินัยปิฎก เลือกรับศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่สำคัญในคัมภีร์มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวารโดยอาศัยอรรถกถาและฎีกาประกอบ และประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาพระวินัยปิฎก	2 (2-0-4)

000 149 พระ สุตตันตปิฎก	ศึกษาประวัติ ความเป็นมา ความหมาย โครงสร้างของพระ สุตตันตปิฎก เลือกศึกษาวิเคราะห์พระสูตรที่สำคัญ คือ พรหมชาลสูตร มหาปรินิพพานสูตร อัครคัมภีร์สูตร รวมทั้ง ประเด็นที่น่าสนใจจากนิกายทั้ง 5 นิกาย คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยอาศัยอรรถกถาและฎีกาประกอบ	2 (2-0-4)
000 150 พระอภิธรรม ปิฎก	ศึกษาประวัติความเป็นมา ความหมาย โครงสร้างของพระ อภิธรรมปิฎก เนื้อหาสาระประเด็นที่น่าสนใจในพระ อภิธรรมปิฎกทั้ง 7 คัมภีร์ โดยเน้นให้เข้าใจหลักปรมาตม ธรรม คือ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน โดยอาศัยอรรถก ถาและฎีกาประกอบ	2 (2-0-4)
000 151 ธรรมะ ภาคปฏิบัติ 1	ศึกษาความเป็นมา ความหมาย หลักการ วิธีการ และ ประโยชน์ของการปฏิบัติกรรมฐาน อารมณ์ของสมถกร รมฐาน 40 วิปัสสนากัมม 6 สติปัฏฐาน 4 หลักธรรมที่ควรรู ้ได้แก่ ภาวนา 3 นิमित 3 สมาธิ 3 รูปฌาน 4 อรูปฌาน 4 วสี 5 นิวรณ์ 5 อุปกิเลส 11 ให้มีความรู้ความเข้าใจในการ ปฏิบัติและนำไปใช้ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมฐานโดยการ เดินจงกรม 1 ระยะ นั่งกำหนด 1 ระยะ หรือ 2 ระยะ	(2) (2-0-4)
000 152 ธรรมะ ภาคปฏิบัติ 2	ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติกายนุปัสสนาสติปัฏฐานใน มหาสติปัฏฐานสูตร และอานาปานสติสูตร วิธีการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานทั้งแบบสมถยานิกะและวิปัสสนายานิกะ หลักธรรมที่ควรรู ้ได้แก่ สิกขา 3 วิชชา 3 และสามัญญ ลักษณะ 3 ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม 2 ระยะ นั่งกำหนด 2 ระยะ ส่งและสอบอารมณ์	1 (2-0-4)
000 253 ธรรมะ ภาคปฏิบัติ 3	ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในมหาสติปัฏฐานสูตร วิธีการปรับอินทรีย์ 5 หลักธรรมที่ ควรรู ้ได้แก่ วิปปลาส 3 อภิญญา 6 วิสุทธิ 7 วิชชา 8 ฝึก ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม 3 ระยะ นั่ง กำหนด 3 ระยะ ส่งและสอบอารมณ์	(2) (2-0-4)
000 254	ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน	1 (2-0-4)

ธรรมะ ภาคปฏิบัติ 4	ในมหาสติปัฏฐานสูตร กระบวนการเกิดของไตรสิกขาและไตรลักษณ์ หลักธรรมที่ควรรู้ ได้แก่ วิปัสสนูปกิเลส 10 วิปัสสนาญาณ 16 ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม 4 ระยะ นั่งกำหนด 4 ระยะ ส่งและสอบอารมณ์	
000 355 ธรรมะ ภาคปฏิบัติ 5	ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในมหาสติปัฏฐานสูตร กระบวนการเกิดดับของรูปนามตามแนวปฏิจสงมุปบาท หลักธรรมที่ควรรู้ ได้แก่ โพธิปักขิยธรรม 37 ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม 5 ระยะ นั่งกำหนด 5 ระยะ ส่งและสอบอารมณ์	(2) (2-0-4)
000 356 ธรรมะ ภาคปฏิบัติ 6	ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระสูตรที่เชื่อมโยงกับมหาสติปัฏฐานสูตร เช่น อปินณกสูตร สติสูตร อากาการบรรลุมรรคผลและคุณธรรมของพระอริยบุคคล ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม 6 ระยะ นั่งกำหนด 6 ระยะ ส่งและสอบอารมณ์	1 (2-0-4)
000 457 ธรรมะ ภาคปฏิบัติ 7	ศึกษาวิธีการปฏิบัติกรรมฐาน สภาวะธรรมที่เกิดดับในขณะปฏิบัติ วิธีการแก้สภาวะธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมในสมัยปัจจุบันเปรียบเทียบกับมหาสติปัฏฐานสูตร ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรมและนั่งกำหนด ส่งและสอบอารมณ์	1 (2-0-4)
000 158 ประวัติ พระพุทธศาสนา	ศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความสำคัญและลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนา การแยกนิกายของพระพุทธศาสนา การขยายตัวของพระพุทธศาสนาเข้าไปในนานาประเทศ และอิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อวัฒนธรรมในประเทศนั้นๆ รวมทั้งศึกษาขบวนการและองค์กรใหม่ๆ ในวงการพระพุทธศาสนายุคปัจจุบันและอนาคต	2 (2-0-4)
000 259 เทศกาลและ พิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนา	ศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ความหมาย คุณค่าของเทศกาลและพิธีกรรมนั้นๆ ให้สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง	2 (2-0-4)

000 260 การปกครอง คณะสงฆ์ไทย	ศึกษาพัฒนาการของระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบัน ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับต่าง ๆ กฎ ระเบียบ คำสั่ง และประกาศที่สำคัญของคณะสงฆ์	2 (2-0-4)
000 261 ธรรมะภาค ภาษาอังกฤษ	ศึกษาศัพท์ธรรมะทางพระพุทธศาสนาที่นิยมใช้กันแพร่หลายในภาษาอังกฤษ และหนังสือที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่นักปราชญ์ได้รจนาไว้เป็นภาษาอังกฤษ	2 (2-0-4)
000 262 ธรรมนิเทศ	ศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศิลปะการเขียนบทความ การพูดในที่ชุมชน การพัฒนาบุคลิกภาพเกี่ยวกับการพูด การเทศนา การแสดงปาฐกถาธรรม การอภิปราย และการใช้สื่อประกอบการบรรยาย	2 (2-0-4)
000 263 งานวิจัยและ วรรณกรรมทาง พระพุทธศาสนา	ศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา ศึกษางานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่น่าสนใจ เช่น เถกมิกถาของพญาลิไท มังคลัตถปิณีของพระสิริมังคลาจารย์ กาพย์มหาชาติของพระเจ้าทรงธรรม สังคีตยวงส์ของสมเด็จพระวันรัต (แก้ว) วัดพระเชตุพนฯ พระมงคลวิเสสเถรของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แก่นพุทธศาสน์ของพุทธทาสภิกขุ กรรมที่ปิณีของพระพรหมโมลี (วิลาสญาณวโร) พุทธธรรมของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) พุทธวิทยาของนายพร รัตน์สุวรรณ และงานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	2 (2-0-4)

2) วิชาเฉพาะด้าน 74 หน่วยกิต

ก) วิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ 10 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
101 301 พระพุทธศาสนา กับวิทยาศาสตร์	ศึกษาเปรียบเทียบความหมาย ลักษณะ ขอบข่ายและวิธีการ แสวงหาความจริงของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ พระพุทธศาสนากับทฤษฎีวิวัฒนาการ พระพุทธศาสนากับ ทฤษฎีสัมพันธภาพ พระพุทธศาสนากับทฤษฎีควอนตัม ฟิสิกส์ ทศนะของนักวิทยาศาสตร์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา และผลกระทบระหว่างวิทยาศาสตร์และประยุกต์วิทยากับ พระพุทธศาสนา	2 (2-0-4)
101 302 พระพุทธศาสนา กับสังคม สงเคราะห์	ศึกษาความหมาย และขอบข่ายของสังคมสงเคราะห์ หลักการ รูปแบบ และวิธีการสังเคราะห์ในพระไตรปิฎก เน้นพระจริยาของพระพุทธเจ้าตามแนวโลกัตถจริยา และ บทบาทของพระสงฆ์ในการสังคมสงเคราะห์	2 (2-0-4)
101 403 พระพุทธศาสนา กับนิเวศวิทยา	ศึกษาความหมายและขอบข่ายของนิเวศวิทยา คำสอนใน พระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยา เน้นความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับธรรมชาติ แนว ทางการอนุรักษ์ และแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม	2 (2-0-4)
101 404 ธรรมประยุกต์	ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ใน การพัฒนาตนเองและแก้ปัญหาชีวิตและสังคม	2 (2-0-4)
101 405 พระพุทธศาสนา กับ เศรษฐศาสตร์	ศึกษาความหมายและขอบข่ายของเศรษฐศาสตร์ วิเคราะห์ แนวคิดและทฤษฎีหลักทางเศรษฐศาสตร์ที่ปรากฏในคำสอน ทางพระพุทธศาสนา จริยธรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค เปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์ ทั่วไป รวมทั้งศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	2 (2-0-4)

ข) วิชาเอก 46 หน่วยกิต

(1) วิชาบังคับ 36 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
101 306 หลักพุทธธรรม	ศึกษาหลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎก เน้นอริยสัจ ปฏิจจนุปบาท เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ โพธิปักขิยธรรม กรรม สังสารวัฏและนิพพาน โดยใช้วรรคถาและฎีกาประกอบ	3 (3-0-6)
101 307 พุทธปรัชญาเถรวาท	ศึกษาอภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยเปรียบเทียบกับลัทธิปรัชญาสำนักอื่นทั้งตะวันตกและตะวันออก	3 (3-0-6)
101 308 ธรรมบทศึกษา	ศึกษาความหมาย ประวัติ โครงสร้าง และเนื้อหาสาระของธรรมบท เน้นหลักธรรมสำคัญแนวคิดเชิงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมอินเดีย และอิทธิพลของธรรมบทที่มีต่อวิถีชีวิตไทย โดยอาศัยวรรคถาธรรมบทประกอบ	3 (3-0-6)
101 309 วิสุทธิมรรคศึกษา	ศึกษาโครงสร้างและหลักธรรมสำคัญของวิสุทธิมรรค และอิทธิพลของวิสุทธิมรรค ที่มีต่อวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตไทย	3 (3-0-6)
101 310 นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก	ศึกษาความหมายและขอบข่ายของนิเทศศาสตร์ คำสอนในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับหลักการ รูปแบบ วิธีการสื่อคำสอนของพระพุทธเจ้าและสาวก และจริยธรรมกับการสื่อสาร	3 (3-0-6)
101 311 พระพุทธศาสนา มหายาน	ศึกษากำเนิดและพัฒนาการของมหายานในอินเดีย การเผยแผ่มหายานเข้าสู่ประเทศต่างๆ หลักธรรม พิธีกรรม และนิกายสำคัญของมหายานในประเทศต่างๆ	3 (3-0-6)
101 412 พระสูตร มหายาน	ศึกษาหลักธรรมในพระสูตรมหายาน โดยเลือกศึกษาพระสูตรที่สำคัญ เช่น ปรัชญา ปารมิตาหฤทยสูตร ทศภูมิสูตร สัทธรรมปุณฑริกสูตร สุขาวดีวายุหสูตร วิมลเกียรตินิเทศสูตร และลังกาวดารสูตร	3 (3-0-6)
101 413 พุทธศิลปะ	ศึกษาพัฒนาการของพุทธศิลปะในอินเดีย และกลืนพระพุทธศาสนาที่เข้าสู่ประเทศไทย ซึ่งสัมพันธ์กับสกุลศิลปะสมัยต่างๆ จนเกิดเป็นสกุลศิลปะในประเทศไทย ทั้ง	3 (3-0-6)

	ด้านประติมากรรม จิตรกรรม และสถาปัตยกรรม ปรัชญา ธรรมทางวัตถุและความงามจากพุทธศิลปะสมัยต่างๆใน ประเทศไทยโดยอาศัยพุทธลักษณะ	
101 414 ธรรมะภาค ภาษาอังกฤษ ชั้นสูง	ศึกษาหนังสือธรรมะที่นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ รจนาไว้เป็นภาษาอังกฤษตามที่กำหนดให้	3 (3-0-6)
101 415 จิตวิทยาใน พระไตรปิฎก	ศึกษาคำสอนเรื่องจิตและเจตสิกในพระไตรปิฎก เปรียบเทียบกับทฤษฎีจิตวิทยาตะวันตกปัจจุบัน พฤติกรรม ของมนุษย์ตามแนวจิต 6 และการพัฒนาจิตด้วยสมถะและ วิปัสสนา	3 (3-0-6)
101 416 ศึกษาอิสระทาง พระพุทธศาสนา	ศึกษาค้นคว้าวิจัยภาคสนามทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถ ประยุกต์ใช้ในกิจการทางพระพุทธศาสนาโดยความเห็นชอบ และควบคุมดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา	3 (3-0-6)
101 417 สัมมนา พระพุทธศาสนา	สัมมนาปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเด็นต่างๆ โดย เสนอผลงานการค้นคว้าและรายงานประกอบการสัมมนา	3 (3-0-6)

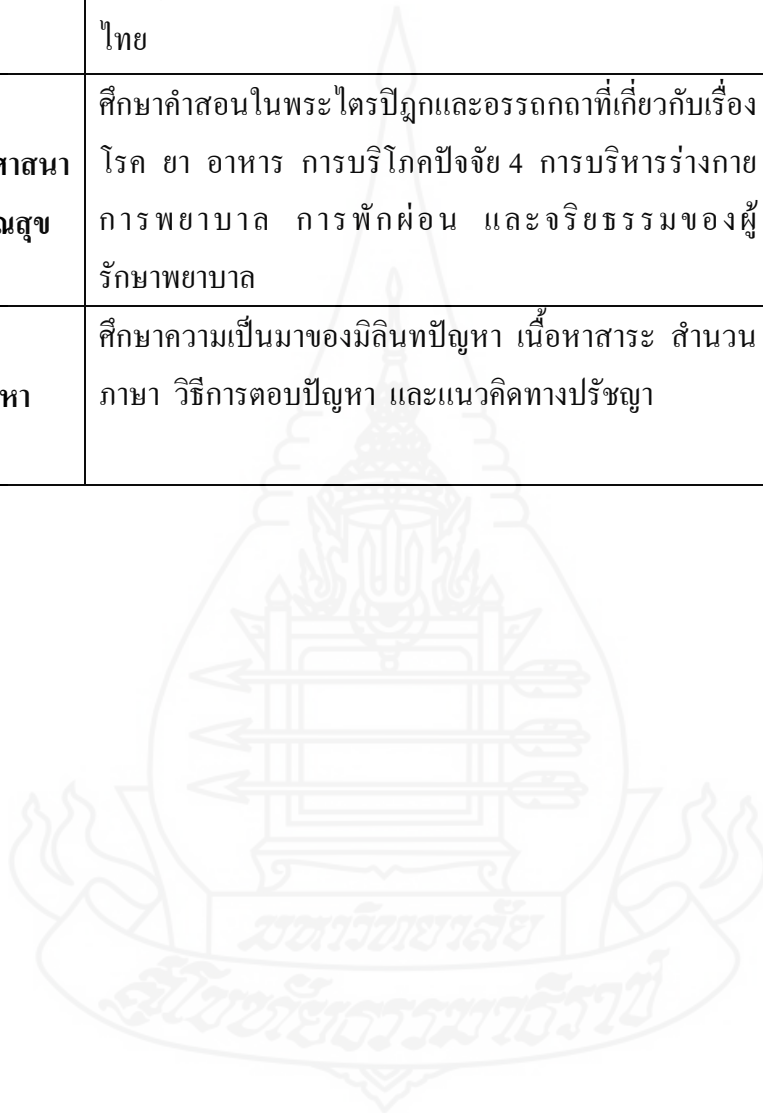
(2) วิชาเลือก 10 หน่วยกิต

ชื่อ – รหัสวิชา	คำอธิบายรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
101 318 เปรียบเทียบเทร วาทกับมหายาน	ศึกษาความแตกต่างและความเหมือนกันระหว่างเทรวาท กับมหายาน เปรียบเทียบสถานะและพระจริยาของ พระพุทธเจ้า สถานะและบทบาทของพระโพธิสัตว์ คำ สอนเรื่องธรรมกาย ทศบารมี ไตรลักษณ์ ปฏิจสงมุขปาถ นิพพาน และพิธีกรรมสำคัญนิกายทั้งสอง	2 (2-0-4)
101 319 ศึกษาศาสตร์ใน พระไตรปิฎก	ศึกษาความหมายและขอบข่ายของศึกษาศาสตร์ คำสอน ในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับการศึกษา เน้นเป้าหมายของ การศึกษาตามไตรสิกขา กระบวนการจัดการศึกษาแบบ กัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการ วิธีสอนของ พระพุทธเจ้า คุณธรรมและจริยธรรมของครู	2 (2-0-4)

101 320 อักษรจารึกใน พระไตรปิฎก	ศึกษาอักษรต่างๆ ที่ใช้จารึกในพระไตรปิฎก คือ อักษรเทวนาครี ลียงหล ขอม มอญ พม่า อักษรธรรมล้านนา และโรมัน ให้สามารถอ่านออกเขียนได้	2 (2-0-4)
101 321 ชาดกศึกษา	ศึกษาโครงสร้าง เนื้อหา และแนวคิดที่ปรากฏในชาดก อิทธิพลของชาดกที่มีต่อวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ศิลปะ และวิถีชีวิตไทย	2 (2-0-4)
101 322 พระพุทธศาสนา กับภูมิปัญญา ไทย	ศึกษาภูมิปัญญาไทยที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศิลปะ และวัฒนธรรม	2 (2-0-4)
101 323 พระพุทธศาสนา ในโลกปัจจุบัน	ศึกษาสถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน ผลกระทบของลัทธิการเมืองและศาสนาอื่นๆ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมโลก และบทบาทขององค์กรพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ	2 (2-0-4)
101 324 ชีวิตและผลงาน ของปราชญ์ทาง พระพุทธศาสนา	ศึกษาชีวประวัติ และผลงานของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและมหายาน ด้านการแต่งหนังสือและแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา	2 (2-0-4)
101 325 พุทธธรรมกับ สังคมไทย	ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย ความเข้าใจพุทธธรรม การใช้พุทธธรรมแก้ปัญหาชีวิตและสังคม แนวโน้มของความเชื่อและการปฏิบัติของชาวพุทธในปัจจุบัน และการวิจารณ์พระพุทธศาสนาของนักคิดไทยสมัยใหม่	2 (2-0-4)
101 326 สังคมวิทยาใน พระไตรปิฎก	ศึกษาความหมายและขอบข่ายของสังคมวิทยา วิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีหลักทางสังคมวิทยาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เปรียบเทียบคุณค่าและความสำคัญของสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์กับสังคมวิทยาทั่วไป	2 (2-0-4)
101 427 รัฐศาสตร์ใน พระไตรปิฎก	ศึกษาความหมายและขอบข่ายของรัฐศาสตร์ วิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีหลักทางรัฐศาสตร์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หลักธรรมของผู้บริหาร เปรียบเทียบ	2 (2-0-4)

	รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์กับรัฐศาสตร์ทั่วไป	
101 428 พุทธประวัติใน พระไตรปิฎก	ศึกษาวิเคราะห์พุทธประวัติ และพุทธจริยวัตรที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยอาศัยอรรถกถาและฎีกาประกอบ	2 (2-0-4)
101 429 พระพุทธศาสนา กับสันติภาพ	ศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสันติภาพ หลักการและวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งแนวพุทธ โดยเน้นรูปแบบและวิธีการสังฆสามัคคี และใช้แนวคิดเรื่องสันติภาพทางตะวันตกมาเทียบเคียง	2 (2-0-4)
101 430 พระพุทธศาสนา กับสิทธิ มนุษยชน	ศึกษาหลักสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเปรียบเทียบกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รัฐธรรมนูญของไทย และพระราชบัญญัติของไทยว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตลอดจนหลักสิทธิมนุษยชนของนานาชาติ	2 (2-0-4)
101 431 พระพุทธศาสนา กับการพัฒนาที่ ยั่งยืน	ศึกษาหลักการพัฒนายั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเน้นหลักการพัฒนามนุษย์ธรรมชาติ และสังคม	2 (2-0-4)
101 432 มั่งคั่งตลอดชีพ ศึกษา	ศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาสาระของมั่งคั่งตลอดชีพนี้ อิทธิพลของมั่งคั่งตลอดชีพนี้ที่มีต่อวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตไทย	2 (2-0-4)
101 433 พระพุทธศาสนา กับสตรี	ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและปัญหาเกี่ยวกับสตรีในพระพุทธศาสนา ด้านสถานภาพ บทบาทหน้าที่ ศักยภาพในการบรรลุนิพพาน การอุปถัมภ์และเผยแผ่พระพุทธศาสนา	2 (2-0-4)
101 434 พระพุทธศาสนา กับวรรณคดีไทย	ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับวรรณคดีไทย และอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีวรรณคดีสำคัญของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	2 (2-0-4)
101 435 พระพุทธศาสนา กับ	ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ในการอุปถัมภ์และเผยแผ่พระพุทธศาสนา	2 (2-0-4)

พระมหากษัตริย์	และอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการเมืองการปกครองของพระมหากษัตริย์	
101 436 ทศบารมีใน พระพุทธศาสนา เถรวาท	ศึกษาความหมาย เนื้อหา ความสำคัญของทศบารมี วิธีการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้า และทศบารมีกับการ บรรลุนิพพาน อิทธิพลของความคิดเรื่องบารมีในวัฒนธรรม ไทย	2 (2-0-4)
101 437 พระพุทธศาสนา กับสาธารณสุข	ศึกษาคำสอนในพระไตรปิฎกและอรรถกถาที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง โรค ยา อาหาร การบริโภคปัจจัย 4 การบริหารร่างกาย การพยาบาล การพักผ่อน และจริยธรรมของผู้ รักษาพยาบาล	2 (2-0-4)
101 438 มิลินทปัญหา ศึกษา	ศึกษาความเป็นมาของมิลินทปัญหา เนื้อหาสาระ สำนวน ภาษา วิธีการตอบปัญหา และแนวคิดทางปรัชญา	2 (2-0-4)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสุรพล หยกฟ้าวิจิตร
วัน เดือน ปีเกิด	28 กันยายน 2511
สถานที่เกิด	อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2547 ปวส. (การบัญชี) โรงเรียนพนิชยการสยาม พ.ศ.2549 รป.บ. (การบริหารงานทั่วไป) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ต.หอมเกร็ด อ.สามพราน จ.นครปฐม 73110
ตำแหน่ง	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป, เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

